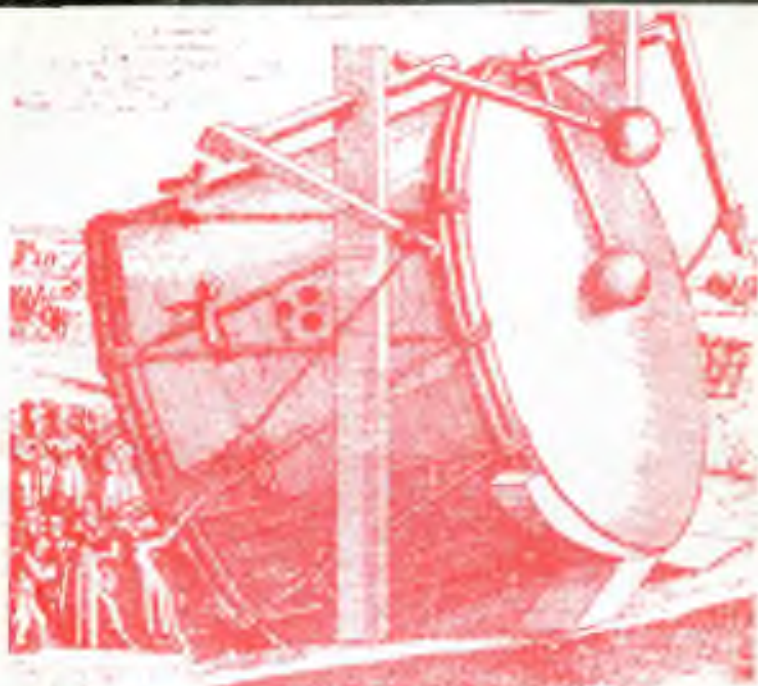

MEMORIA

revista gândirii arestate

2 Editată de
Uniunea Scriitorilor
din România

Calea Victoriei 133 — București — 1 — 71102 ROMÂNIA — EUROPA
tel. 596563; • fax. 505594; • telex 11796 — UNISCR — R

COLEGIUL DE REDACȚIE

Ernest BERNEA

Ana BLANDIANA

Ștefan Aug. DOINAȘ

Adrian MARINO

Ion NEGOIȚESCU

Alexandru PALEOLOGU

Banu RĂDULESCU — redactor șef

Dumitru STĂNILOAIE

Petre ȚUȚEA

Ion VIANU

Romulus VULCĂNESCU

SUMAR

Ion VIANU

Amintirea între
resentiment și
uitare

1 GEOGRAFIA DETENȚIEI

Banu

RĂDULESCU

Preambul la
DOSARUL
PITEȘTI (II)

2 IN MEMORIAM

Ernest BERNEA

Ultimul interviu
Cununa de spini.
Între tăcere și
mărturisire.
Tristețea

3 AMINTIRI DIN LOCURILE MORTII

Onisifor GHIBU —

Ziar de lagăr:
Caracal, 1945

Gh. Calciu-

DUMITREASA —

Cel mai bun
dintre noi

Horia STANCA —

Jilava '52

Bucur

STĂNESCU —

Zurgălăii Aiudului

4 ISTORIA FURATĂ

Paul

CERNOVODEANU

Basarabia (II)

5 BIOGRAFII ÎNCARCERATE

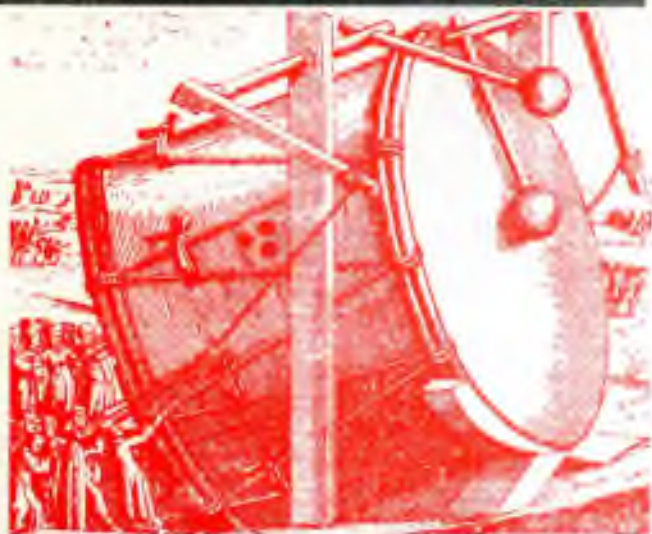
Ștefan J. FAY —

Mircea Vulcănescu
în poezie

Mircea

VULCĂNESCU —

Litanii pentru
trei stări

**LITERATURA DE
SIRIAR**

Adrian MARINO

Autobiografie:
Anii de
închisoare

6

**BIOGRAFI
CENZURATE**

Emil CIORAN —

Nae Ionescu și
drama lucidității

Nae IONESCU —
Prejudecăți.

Tot despre prejudecata
inteligenței

7

**GÎNDIREA ÎN
ACTUALITATE**

**Aleksandr I.
SOLJENIȚIN**

Despre eșecul
comunismului

8

ISTORIA SE REPETĂ?

Carte românească
de învățătură

9

MEMORIA LUMII

Mahatma

GANDHI —

Despre
patriotism

10

**INTERNATIONALA
TERORISMULUI
COMUNIST**

Reiner KUNZE

Nume conspirativ:
Lirica

11

FIGURI DE MARTIRI

Moartea lui George
Brătianu

12

TIRANI ȘI CĂLĂI

Dosarul Beria

13

**UNDE SÎNT CEI
CE NU MAI SÎNT?**

**ÎN CĂUTAREA
OMULUI PIERDUT**

ION VIANU

Amintirea, între resentiment și uitare

Nu e nevoie să fii psiholog ca să înțelegi ce este, în viața fiecărui ins, amintirea: pe de o parte, ea alcătuiește acel capital care se acumulează și care dă, prin prezența lui mereu sporită, greutate și substanță existenței umane; dar în același timp ea este și firul conducător care dă ființei o continuitate și o devenire fără de care existența nu ar avea valoare.

Există boli în care amintirea se șterge treptat, „anterograd” înaintând în timp, din momentul în care agentul cauzator începe să acționeze; asistăm atunci la o uitare pe măsură ce evenimentele curg, așa încât acestea nici nu mai slujesc ca noi experiențe și devin lipsite de orice semnificație simbolică. După cum există și amnezii „retrograde”, în care amintiri ce existau și păreau durabil fixate înainte de începutul bolii încep mai întâi să se estompeze și apoi să dispară. În total, bolile amintirii sînt boli ale personalității, de fapt cele mai grave ale ei; ce este oare existența dacă nu suma învățărilor și dezvoltărilor, suma sporurilor și succeselor, dar și a căderilor și rănilor?

Să ne imaginăm, pe de altă parte, ce ar fi existența unui ins care, printr-o monstruoasă anomalie nu ar omite nici o amintire, fiind atins de o *hipermnezie* totală: nu numai că orice operație creatoare a spiritului ar fi iremediabil anulat, dar — orice fapt de memorie aducînd după sine un anumit grad de emoție — el nu ar înceta să fie bîntuit în fiecare clipă de vuietul afectiv a toate cîte i se vor fi întîmplat: o situație, în ultimă instanță, tot atît de distrugătoare ca și aceea a amneziei.

Putem să ne întrebăm în ce măsură avem dreptul să transpunem clinica individuală a memoriei la viața unei societăți, experiența devenirii individuale la ceea ce convenim să numim — cu un singur cuvînt, dar cu cîte sensuri! — *istoria* unei țări. Faptul că suma destinelor individuale alcătuiește această istorie nu este încă un argument destul de puternic; pentru că un șir întîmplător de litere nu alcătuiește un cuvînt, după cum nici cuvintele unui dicționar puse cap la cap nu formează necum o epopee, dar nici măcar o frază întregă. Istoria e, fără nici o tăgadă, amintire. Dar ea este, așa cum o indică etimologia (după Herodot) a cuvîntului — *historeo* — și cercetare, in-

formare, adică o orînduire a amintirilor ce urmează unei așezări în straturi, unui moment de reflexiune.

Sînt lungi momente — ani, decenii — în viața unui popor cînd meditația istorică este sau imposibilă, sau lipsită de sens. Astfel de perioade pot fi unele de intensă acțiune — războaie, lupte civile, agitații sociale — cînd timpul nu poate adăsta, cînd oamenii aleargă cu răsufierea grea către un scop — sau ceea ce li se poate părea un scop. Sînt, dimpotrivă, perioade cînd pare că domnește încremenirea, cînd oamenii nu își mai pot închipui că viitorul ar putea să arate altfel decît întunecosul prezent - și această lipsă de încredere în devenire este și ea un motiv pentru care istoria nu poate fi atunci obiect de reflexiune.

Dar poate că momentele cele mai propice pentru ca un popor să înceapă și să mediteze la soarta lui, să dea un sens suferințelor lui (bucuriile fiind atît de rare și de trecătoare!) sînt cele unde se produce o ruptură, de pildă între o epocă de stagnare și o alta - în care măcar speranța pare că mijeste. (România pare să treacă acum printr-o astfel de ruptură.) Acesta e un timp favorabil, un *kairos*, pentru ca reflexia istorică să se dezvolte.

Dar în astfel de momente, tocmai, se pune cu mare acuitate problema memoriei: ce *poate* fi uitat și ce nu? Ce *trebuie* uitat? Ce *este oprit* să uiți?

Acestei interogări îi sînt rezervate paginile de față.

Nu sîntem stăpîni pe amintire, nici pe uitare.

Sînt fapte care ne stăruie încăpățînat în memorie chiar dacă am vrea să le ștergem de acolo.

Sînt altele care dispar fără urmă sau reapar printr-un capriciu al cărui mecanism nu-l putem pricepe.

Iertarea, la urma urmelor, nu e decît un caz particular al uitării. Nu uităm faptul în sine, răul sau ofensa care ne-au fost aduse; sentimentul tenace, adesea chinuitor pentru noi (mai chinuitor decît însăși răzbunarea față de cel ce ne-a împilat sau jignit), se desprinde în mod natural de amprenta de memorie pe care răul ce ne-a fost făcut a lăsat-o. Nimeni nu ne poate porunci să iertăm, nici măcar noi — nouă înșine. Iertarea este *gratuită*, adică efectul unei grații ne-comandate și ne-voite.

Ar fi totuși greșit și unilateral să proclamăm ne-responsabilitatea noastră în punerea în mișcare a iertării, în acest elan generos al inimii (și nu al minții). Nu ne stă în putință să decidem în interiorul nostru dispoziția pentru iertare sau contrariul ei. Ce rost ar avea altfel să spunem uneori: „Nu pot să iert”? Cel care face această constatare relevă în același timp că o mișcare s-a produs în interiorul lui — menită să promoveze iertarea. El nu e stăpînul iertării — acest act de grație — dar poate să deschidă ușa ei — după cum poate să o lase, pe veci, închisă.

Nu trebuie confundată iertarea cu actul de a lăsa în suspensie amintirea răului care ne-a fost făcut. Este cu totul în putința noastră să decidem, dintr-un sentiment de oportunitate (care poate fi uneori un adevărat oportunism)

ca reacția noastră la nedreptate poate fi amînată, chiar și *sine die*. Avem dreptul să închidem într-o casetă, chiar și lerecată, *actul* răsplătii, care uneori e răzbunare. Dar aceasta nu are de-a face, în mod direct, cu sentimentul care va continua să dăinuiască în noi — sau se va risipi.

Dacă este adevărat că noi nu avem putința să hotărîm dacă vom ierta sau nu, dar este totuși printre mijloacele noastre să stăm sau nu împotriva iertării — și să nu fim cu totul pasivi așteptînd să coboare în noi iertarea — ne putem da atunci seama ce însemnătate poate avea pentru noi întrebarea: vom încerca sau nu să iertăm?

Primul argument care pledează cu putere în favoarea iertării este de natură psihologică.

Nu cunosc o trăire mai corozivă pentru suflet, mai dure-roasă, mai otrăvitoare decît *resentimentul*. Însăși prezența prefixului reindicînd repetiția, spune multe asupra caracterului maladiv, obsesional, morbid al *resentimentului*. Este o perpetuă întoarcere la evenimentul traumatic care consumă energia morală, sterilizează și îmbătrînește prematur. Este o auto-agresiune care mistuiește bucuria de-a trăi și întunecă zilele luminoase urmînd, uneori tîrziu, nopții obscure a aflării în nenorocire.

Trecerea la fapte, acțiunea îndreptată împotriva celui care ne-a făcut răul nu calmează *resentimentul*, ci mai degrabă întreține iritația și mîhnirea. Este surprinzător și aparent paradoxal că „omul *resentimentului*”¹ continuă să se găsească, într-un anumit fel, sub puterea celui care l-a persecutat sau l-a torturat. Puterea obsesională a *resentimentului* ar putea fi asimilată cu o adevărată fascinație pe care victima o resimte față de torționar, ca un blestem ce o leagă pentru totdeauna sau pentru foarte mult timp de acesta. Ștergerea sau dispariția *resentimentului* echivalează cu o vindecare (deoarece dispăre suferința) dar și cu ieșirea definitivă de sub influența persecutorului. Risipirea *resentimentului* permite victimei să trăiască o adevărată renaștere, să regăsească o prospețime pe care o crezuse pierdută, să descopere energii nebănuite și, mai ales, să se deschidă către orizonturi noi ale existenței pe care perseverarea tenace în trecutul dureros îi interzicea să le privească și să se îndrepte către ele. Acesta este efectul cel mai evident — și mai binefăcător — al vindecării de *resentiment*.

Dar se poate argumenta și moral, nu numai psihologic, pentru ștergerea *resentimentului*. Nu este greu să discerni în acesta un adevărat *mimetism* al celui care a suferit față de cel care l-a făcut să sufere. Dacă nu în realitate, atunci cel puțin în intenție, *resentimentul* prelungește relația încordată, plină de tensiune și de ură care unește perechea călău-victimă. Trebuie să ne punem întrebarea dacă nu este un imperativ etic acela de-a rupe cercul vicios al dușmăniei. Filosoful francez René Girard a văzut în această întrerupere a „rivalității mimetice” principalul aport al reformei morale creștine, sacrificiul Mîntuitorului avînd menirea să încheie, odată pentru totdeauna, ciclul violenței și

¹ Așa cum îl numește Max Scheller.

al răspunsului violent la ea. Desigur, așa cum a arătat tot Girard, istoria nu a confirmat această întorsătură radicală propusă de Isus, căci agresiunea și replica la agresiune au continuat fără întrerupere de două mii de ani și nu par să se apropie de sfârșit, dar este în putința fiecărui om și a fiecărei generații să-și asume lecția întemeietorului religiei creștine. Iertarea este pornirea generoasă, acea adevărată *transmutație* interioară care face ca ciclul violenței să se întrerupă și pacea adevărată să se substituie războiului de uzură. În acest sens există un adevărat imperativ etic al iertării.

Cel ce, citind rîndurile de față, și-ar opri lectura în acest punct ar risca să aibă o părere cu totul greșită despre intențiile reale ale autorului lor. El nu vrea să facă o facilă apologie a iertării. Prea multe argumente se opun asumării ei într-o formă absolută. Mai întii, pentru că cugetarea pe care am propus-o pînă aici asupra iertării și a resentimentului a fost făcută dint-o perspectivă individuală. Atunci cînd mă găsesc, singur, în fața unui adversar care a vrut să mă anihileze fără să fi reușit, cînd printr-o întorsătură a soartei am dobîndit o reală (sau chiar o iluzorie!) superioritate asupra lui (căci numai în cadrul raportului de forțe sau a analizei mele asupra raportului de forțe poate fi judecată cu adevărat înclinarea mea spre iertare), atunci cînd, repet, sînt față-n față cu el și relația noastră nu privește pe nimeni altul, am căderea să decid *în numele meu* dacă voi încerca să iert, dacă voi favoriza acea pornire intimă, în fond incontrollabilă, despre care am vorbit. Dar asemenea situații sînt rare și, în orice caz, nu ne interesează aici. Ce este cu adevărat însemnat în perspectiva istorică (și ne trezește o adevărată și adesea dureroasă perplexitate în împrejurările de azi) este că un întreg grup social — să o spunem clar : un popor — a fost supus unui proces de persecuție, de ruină materială și de eroziune morală. În aceste condiții nu mai interesează dacă eu, ca individ, sînt dispus să acord iertarea mea, ci dacă satisfac sau nu o anume legitate morală, o exigență de *solidaritate* față de cei care au suferit. Intervine aici ceva care este de natura *simpatiei*, adică a capacității de-a împărtăși suferința cu cel care s-a găsit în condiția cea mai teribilă a împilării. Și această exigență de solidaritate este cu atît mai mare cu cît eu însumi am suferit mai puțin; cu cît destinul a fost mai puțin aspru cu mine; dimpotrivă, cu cît suferința mea a fost mai mare, identificarea mea cu victima este mai lesnicioasă, deoarece eu însumi sînt o victimă.

Rezultă că obligația de solidaritate ne impune să nu acordăm cu ușurință (care ar fi, de fapt, ușurătate) iertarea. A proceda altfel înseamnă a ne face vinovați de neglijență față de enorma cantitate de suferință care s-a acumulat în cursul deceniilor, înseamnă a acorda vinovaților o grație pe care numai noi ne-am fi autorizat a o acorda.

Dar mai există un motiv pentru care o mare avariție în iertare se impune și care pentru noi e încă și mai însemnată: ceea ce s-a întîmplat în trecut, răul de care am sufe-

rit, cruzimea, lașitatea, simpla indiferență constituie o lecție exemplară pe care istoria a administrat-o uneia sau mai multor generații și care, cu nici un preț, nu trebuie pierdută. Acesta este, după părerea noastră, sensul mișcărilor de tip memorial care s-au dezvoltat aproape peste tot în fostele țări comuniste. Oroarea a ceea ce s-a întâmplat nu trebuie uitată pentru că istoria are tendința să se repete, iar memoria este o armă utilă, dacă nu absolută, în prevenirea repetiției.

Dacă ne referim acum la ceea ce s-a întâmplat în alte țări și într-o perioadă imediat anterioară — mă gândesc la Germania lui Hitler și la lagărele ei de exterminare — asistăm azi la ceea ce se numește revizionismul istoric, adică la tentativa de-a nega existența mijloacelor de exterminare în masă pe care naziștii le-au pus în funcție în timpul dominației lor asupra Europei. Revizionismul nu este numai o gravă eroare, un monstruos atentat împotriva realității trecute dar nu mai puțin teribile, el este și poarta — deocamdată întredeschisă — prin care pot să reintre, într-un viitor a cărui distanță n-o putem prevedea, crimele împotriva umanității. Pentru noi revizionismul este o primejdie mereu actuală dar care va crește cu trecerea timpului; chiar generațiile care sînt azi în viață și în activitate au tendința să uite suferințele trecute, nedreptățile și crimele; dar vor veni alte generații și — fără mărturia clară a celor ce vor consimți să povestească prin ceea ce au trecut — memoria colectivă răsfrîngîndu-se ca într-o lentilă deformată va tinde să reducă din ce în ce mai mult imaginea răului. Și aceasta va face ca circumstanțe istorice similare cu cele care au provocat trecutele fapte, dar și defecte care ne sînt poate caracteristice (și din care nu cel mai mic este o anume indiferență și o anume tendință de-a „trece peste”) vor genera într-o bună zi aceleași cruzimi, aceleași nedreptăți ca cele prin care am trecut.

...Și singura apărare pe care o avem împotriva stereotipurilor fatale, a acelei „compulsii de repetiție” a istoriei este tocmai amintirea. Iată de ce cu nici un preț nu trebuie să uităm, iată de ce arhiva mizeriilor și abjecțiilor — dar și a eroismului și purității — trebuie întreținută și îmbogățită cu cea mai mare grijă. Este o datorie încă și mai mare decît aceea față de cei care au suferit: cea care ne obligă să protejăm pe cei ce vor să vină și pe care trebuie să încercăm să-i ferim de nenorocirile prin care au trecut cei de-o seamă cu noi și din urma noastră.

Ne aflăm așadar în fața unei contradicții puternice: multe considerente ne îndeamnă să practicăm acea formă radicală a uitării care este iertarea — și nu lipsesc de aici nici voința de-a ne vindeca de durerea provocată de amintire, nici exigența de-a răspunde prin bine — silniciei. Dar simpla iertare ar fi criminală și față de cei care au suferit (și din care unii au pierit) și față de cei care, poate, nici nu s-au născut încă. Cum vom încerca să rezolvăm dilema? Cum vom găsi calea cea dreaptă care să ne acorde liniștea fără prețul amneziei?

Interviu

Calea nu poate fi decît una singură: aceea a căutării și înregistrării adevărului în nuditatea, sobrietatea și gravitatea lui. Nimic nu va trebui să fie uitat, după cum nimic nu va fi exagerat sau transformat în mit. Operația de restabilire a adevărului este una foarte delicată: pe de o parte ea poate ajunge la o reprezentare palidă, ștearsă sau convențională a ceea ce s-a întîmplat, pe de altă se poate transforma în hagiografie și în cele din urmă în mistificare; căci de la mit la mistificare nu e decît un pas. Însă singura garanție a istoriei e solidaritatea și veracitatea mărturiei și a informației care rezultă din mărturie. Prea mult timp am fost ținuti în pseudo-adevăruri prezentate grandilocvent drept dogme sau drept evenimente istorice fundamentale. *Adevărul e numai adevărul* și nimic mai mult, iată care ar putea fi axioma care să stea la baza istoriei ce începe să se scrie azi.

Începem să luăm cunoștință de martiriul pe care l-a suferit România. Este de înțeles de ce este așa de greu să realizeze românii ce li s-a întîmplat. E un reflex de apărare — firesc — să nu sesizezi amplitudinea și adîncimea ororii în care te-a cufundat soarta vitregă. Apoi, românii au fost supuși unei operații de spălare a creierului și unei propagande politice mult mai profunde decît cea aplicată altor țări vecine. Numai *popoarele pedepsite* suferă o asemenea manipulare. Și noi am fost pedepsiți, tocmai pentru că eram total refractari la comunism, pentru că mentalitatea noastră, la începutul teribilei aventuri a totalitarismului comunist, era atît de potrivnică oricărui demers colectivist. Se poate judeca în acest moment în care ideea comunistă s-a ruinat cît de profundă este transformarea pe care a suferit-o poporul. Ea reflectă lucrarea de decenii a unei propagande nemiloase asupra mentalității lui.

O clasă întreagă, țărănimea, a fost — prin colectivizare, prin urbanizare — atomizată și redusă la o masă amorfă în care tradițiile ei s-au pierdut aproape, dar chiar și identitatea. Milioane de oameni au trecut prin închisori — și mulți și-au pierdut acolo, odată cu cei mai buni ani, energiile creatoare — și nu puțini independența gîndirii. Alte milioane au fost reinstalați în orașe sinistre, ridicate în pripă, muncind în pagubă în uzine inutile, neputînd să răspundă întrebării: cine sînt?

Dar poate că urmarea cea mai insuportabilă a deceniilor de tiranie și abrutizare este uitarea. Ea a început să-si fac loc în mentalitatea de azi a romanilor care se leagă cu iluzia că ce a fost nu s-ar putea repeta și că, în tot cazul, nu servește la nimic să-ți aduci aminte.

O greșeală mai mare nu poate fi făcută. Uitarea deschide calea spre reproducerea tuturor crimelor, spre perpetuarea obiceiurilor totalitare și, în ultimă instanță, spre decadența totală a unui popor, deja profund amenințat în potențialul său. Poate că strigătele de avertisment nu sînt cu totul inutile și că, mai bine mai tîrziu decît niciodată, amintirea, pășind între resentiment și uitare, va contribui hotărîtor la renașterea țării.

Geografia detenției

Harta de față am publicat-o în primul număr al revistei. De ce o mai rețuim acum? Din mai multe motive. Mai întâi din dorința de a arăta tinerilor noștri cîștitori, care n-au cunoscut pe deplin realitatea comunistă, că România, în perioada martie 1945—decembrie 1989, a fost într-adevăr decît o imensă pușcărie. Fiecare punct de pe harta n-a fost numai loc de răstălnire a deținuților politici, adică a unor oameni care gîndeau altfel decît comunistii, ci punct generator de alte cercuri concentrice, în fond tot concentraționare, în care au avut de pățimit și părinții, și copii, rudele, prietenii celor internîșiți. Convingerea noastră fiind că aproape n-a existat familie în țara românească să nu fi fost prinsă, mai mult sau mai puțin, în suferința generată de această plasă țesută de un urlaș roșu palăjen.

Și mai vrem să vadă această hama și cei ce poartă „tagma jefuitorilor” care au creat-o și au reținut-o. Ei, înarmați cu ideologia celei mai mari nefericiri, *comunismul*, preocupați doar de îngusta și meschina lor fericire, n-au avut scrupule că și-o clădesc pe cadavre și nici vreo strîngere de inimă în zeul lor de-a șterge din atlasul lumii harta țării noastre. Poate că acum, privindu-și opera, măcar în unul dintre ei să mai colipească un il-căr de regret. Chiar dacă nici o reparație nu mai e posibilă.

Iată de ce vom continua să publicăm cu insistență această îndolată hartă-memento.

Lagărele din Delta Dunării

- Sîltovca
- Perleprava
- Bac
- Grindu

Lagărele din Balta Brăilei

- Băndolu
- Grădina
- Strimba
- Salcia
- Salvane
- Stoieniști
- Luciu-Giurgeni
- Piatra Frecăței

Preambul la „Dosarul Pitești“

2

Motto:

Una din funcțiile de seama
ale oricărei puteri politice
e sugrumarea adversarilor.
Stalin

La 6 decembrie 1949, de ziua Sfintului Nicolae, executorul-șef Țurcanu, realmente un geniu al răului, asupra căruia, analizându-l, patologia sadismelor va avea mult de lucru spre a-l descifra, a declansat la Pitești un oribil masacru care nu va dura o zi, două, ci ani, mai exact din 1949 până în 1952.

Nu vom intra în amănuntele ce particularizează fiecare caz trecut prin această diavolească „moară de suflete“. Spațiul nu ne îngăduie și ne-ar trebui mii și mii de pagini ca să le însumăm pe toate. Putem spune doar că fiecare „bandit“ intrat pe mîna călăului Țurcanu și a adjuncților săi a avut de trăit o cumplită TRAGEDIE. Ea s-a desfășurat după un anume ritual, în detaliu pregătit. Iată-l:

● Țurcanu își desemna victima (la indicația Securității, evident, în funcție de interesele presante ale acesteia). Gardianul îl căuta pe „bandit“ în celula sa, ordonîndu-i să-și ia ce are de luat și să-l urmeze. Asemenea mutări dintr-o celulă în alta deveniseră un lucru frecvent, nu mai contrariau pe nimeni. „Banditul“, în totală necunoștință de ceea ce îl aștepta, era introdus în camera 4-spital.

● Aici era bine primit, colegial. Amabili, cei din statul major al călăilor îi faceau loc pe prici, între ei, îi dădeau din porțiile lor de mîncare, îi vorbeau frumos. Copleșit de atîta prietenie, noul venit, convins că se află între ai săi, își dădea drumul la gură. O zi, două, trei... După care, într-o noapte, în plin somn, se trezea sub o ploaie de lovituri. Incepeau torturile.

● Uluit, înspăimîntat de moarte, numit „bandit“ de proprii săi colegi, tirît în mijlocul camerei, era bătut la sînge. Cu bocancii, cu bucăți de lemn din prici, cu partea metalică a curelelor, cu... El, o grămadă de carne însîngerată în mijlocul camerei, încerca să afle care e motivul acestei bătaii, dar nimeni nu-i explica nimic. Lesina. O găleată de apă vărsată în cap îl trezea din leșin. Bătaia, și mai cumplită, se relua. Și nici acum nu i se dădea nici o explicație. Bătaia înceta, cînd călăii oboseau. „Banditul“ era pofțit la „serpărie“, adică sub prici, nedemn să mai stea lîngă ceilalți. Invitat „să se gîndească“. La ce? Știe el bine la ce. Noaptea următoare ritualul era reluat. Și tot așa cîteva

nopti în sir. Zadarnic întreba „banditul” cu ce le-a greșit, nu i se răspundea nimic. Pînă într-o zi cînd...

● ...profesorul, doct., „domnul Turcanu” (vai de cel ce nu-i spunea „domnule”!) îl lămurea în sfîrșit că nu față de ei a greșit, ci marea lui greșeală, crima, a comis-o față de partidul comunist care acum a pornit să ducă țara pe culmile cele mai înalte ale civilizației și culturii etc., etc. Că ei, aici, sînt cei „re-educați”, cei lămuriți în sfîrșit că s-au dedat la acte criminale împotriva celui mai umanitar regim din lume și că acum, conștienți de eroarea săvîrșită, vor s-o îndrepte, așa că sînt hotărîți să urmeze neabătut linia partidului comunist cu orice preț. Și că, dacă el, banditul de-acum, vrea să li se alătore, va fi bine primit, cu condiția să, și să, și să. Într-un cuvînt DEMASCAREA. A lui, în primul rînd, și a tuturor cunoscuților și necunoscuților pe care i-a întîlnit vreodată în viață. Care DEMASCAREA, chiar dacă banditul are de gînd să nu și-o facă cum trebuie, tot va avea loc. Cu sila, dacă nu de bună voie. Căci ea va fi făcută în beneficiul său, aducîndu-i RE-EDUCAREA și deci eliberarea. Pe care, în marea lui mărinimie, partidul comunist i-o oferă, dacă... Asa că i se dă banditului timp de gîndire pînă mîne.

● A doua zi banditul își începea demascarea. În detaliu, cum îi indicase „domnul Turcanu”. Dura o zi, două, șapte, săptămîni. Ca să-ți povestești viața, durează. În acest timp banditul era lăsat în pace. Dar nu chiar de tot, căci în perioada asta în camera 4-spital fusese introdus alt bandit, și alt bandit, și... El, banditul cu demascarea încă neterminată, trebuia să asiste, spectator de onoare deocamdată, la cruntele bătăi încasate de noii veniți. Și vai de el, dacă pe fața lui apărea cea mai vagă umbră de compătimire. Nimic din ce spusese pînă atunci nu mai era adevărat, și supliciul era reluat de la capăt.

● În sfîrșit, banditul își termina demascarea. Mințise sau spusese adevărul? Urma să fie verificat, prin demascările altora. Seară de seară, domnul Turcanu era scos din cameră și condus în cabinetul directorului închisorii, unde își întocmea raportul cu mărturiile fiecărui bandit. Un currier special ducea aceste rapoarte la Centrala Securității care trecea imediat la acțiune. În țară se înmulțeau arestările. Dar dacă banditul mințise? N-avea nici o importanță. Adevărată sau falsă, mărturia banditului era utilă Securității, căci tot ducea la arestarea cuiva.

● Dar el, banditul cu memoria secătuită? Niciodată mulțumit, domnul Turcanu nu-și va abandona nici o victimă pînă n-o va trece printr-o suită de chinuri, care mai de care mai drăcești: capul victimei înfundat în tineta cu fecale și ținut acolo pînă la sufocare; victima, pusă în patru labe, obligată să mînințe din gamelă fără să se ajute de lingură, porcește; pusă să-și facă nevoile în gamela în care la prînz i se va servi polonicul cu arpacaș; amestecul, fecale cu arpacaș, va trebui mîncat de bandit; dacă îl va vîrsa, va fi pus să-l strîngă cu limba de pe dușumea; în cazul în care se știa despre bandit că e o ființă religioasă,

era pus să se închine la fundul gol al unuia dintre reeducați, numind acel fund icoană și obligat să-l sărute; obligat să eticheteze pe Sfânta Fecioară „marea curvă”; pe Isus Cristos „marele idiot răstignit pe cruce”; dacă se știa că banditul își iubește părinții, Turcanu, provocator, îl invita: „la spune, mă, X, cum te-ai culcat cu maică-ta?”; sau: „la spune cum l-ai surprins pe taică-tău violînd-o pe sor-ta?”; dacă banditul refuza provocarea, urma un șir de suplicii la capătul căruia el ceda, depănînd o imagine și scabroasă poveste; „Ei, vezi, zicea la sfîrșit Turcanu, vezi că ți-ai adus aminte? De ce ne-ai mai silit să ne purtăm rău cu tine?”; nimic nu era uitat din ceea ce putea constitui intimitatea unui om; ea trebuia răscolită de cel în cauză, scoasă la suprafață și batjocorită de el însuși cu cele mai josnice epitete; tot ce însemnase cîndva EDUCAȚIE trebuia demolat, terenul spiritualității lăsat absolut gol, ca pe acel loc viran să se edifice un OM NOU, rezultat al REEDUCĂRII.

Preocupați în primul rînd să scoată de la cel anchetat tot ce interesa Securitatea, Turcanu și ai săi nu se lăsau pînă nu-și duceau pînă la capăt „spălarea creierului” victimei, pînă la totala ei depersonalizare. Din om, banditul ieșea din mîna călăilor metamorfozat în animal, otreapă. Dar nici în halul ăsta călăii nu-l abandonau. Fiindcă urma...

● ...recuperarea victimei, adică atragerea ei în tagma călăilor. Fosta victimă, epurată în sfîrșit de trecut, trebuia să devină neapărat călău. Cum? I se da pe mînă, lui, cel dintîi, următorul bandit introdus în camera de supliciu. Cunoscînd bine toată gama de torturi la care el însuși a fost supus, călăul-novice era pofțit de restul tagmei să facă dovada că e în adevăr apt pentru o „viață nouă”. Și el, primul, trebuia să execute pe următoarea victimă adusă la moară. Cu asta, el își trecea examenul de diplomă, obținînd titlul suprem de RE-EDUCAT.

Astfel, se închidea un perfect cerc al crimei, probînd ceea ce spunea Dostoievski, că nimic nu leagă mai bine indivizii între ei decît *participarea în comun la crimă*.

În sinistrul manual universal al crimei, „spălarea creierului”, de fapt „spălarea gîndirii”, e statuată de mult. Metoda s-a mai aplicat în decursul Istoriei (în Inchiziție, în China maoistă etc.). În ce constă atunci „originalitatea” celei de la Pitesti, în faptul că:

1) victima era silită să stea împreună cu anchetatorul-torționar zi și noapte, neslăbită nici o clipă de sub supravegherea acestuia și la totală discreție a lui. Chinurile la care era supusă, mereu imprevizibile, uneori noi, alteori reluate, depindeau de bunul plac al anchetatorului. Care — și aici e nota originală — nu era altcineva decît omul care pînă mai ieri fusese cel mai bun prieten al victimei;

STRAT GEORGE, profesor universitar de doctrine economice la Iași, Cluj și București; născut în 1894 la Virlezi, jud. Fălciu; în primul război mondial s-a distins în luptele de la Oituz și Mărășești; în 1938 a reprezentat România la Liga Națiunilor; membru al Partidului Liberal.

Arestat în 1948, condamnat la 7 ani; în 1955, după expirarea pedepsei, i se fixează domiciliu obligatoriu în Bărgan, la Măzăreni; i se înscenează un alt proces în 1956 și ia din nou drumul închisorilor, continuîndu-și calvarul; ucis în ziua de 15 decembrie 1961 la închisoarea Botoșani și aruncat în groapa comună.

ZAMFIRESCU CONSTANTIN-CĂTEASCA

— fruntaș de partid național-liberal; fost subsecretar de stat în primul guvern de după 23 august 1944; arestat imediat după falsificarea alegerilor din 1946, a fost exterminat la 12 decembrie 1963 în închisoarea Botoșani.

2) nici după ce își golea creierul de cea mai intimă amintire, nici după ce memoria să rămînea „tabula rasa”, declarînd că, gata, a ajuns la fundul sacului, nu mai are nimic de zis, victima nu era lăsată în pace. În carantina de zile și zile ce urma demascării, el, izolat de ceilalți într-un colț al celulei, era invitat să se mai „gîndească”, cine știe, poate își mai amintește cîte ceva. Și ca să-i fie ajutată memoria, periodic, din senin, i se mai servea cîte o porție de schingiuri. El trebuia deci nu numai să se convingă pe sine că nu mai are nimic de ascuns, dar să-i convingă și pe ceilalți. Și nu pe unul, ici, colo, ci pe cîli în bloc. Suficient ca unul din acest colectiv de cîli să se declare nemulțumit de comportarea victimei, și torturile continuau. Neîncetînd decît atunci cînd toți cîlii, în „unanimitate”, decretau că e destul;

3) odată creierul definitiv spălat, el trebuia umplut cu un nou conținut. Teorie marxist-leninistă, bineînțeles, însoțită de dovada, în practică, că robotul și-a însușit sloganul „dușmanul de clasă trebuie distrus”. Și primul „dușman” ce i se da pe mină, invitat pe eșafod, nu era un deținut oarecare, străin de el, ci cel mai bun prieten al său sau frate sau rudă. Iată o altă notă originală a „metodei Pitești”;

4) față în față cu noua victimă, vechea victimă, acum bruta cu creierul spălat, lovea. Cu asta el își părăsea calitatea de victimă, devenea *călău*. Dar nici atît nu era suficient. Căci tagma cîlăilor nu admitea în sinul ei adepți de circumstanță, ci adepți convinși, total devotați meseriei. Așa că o vreme, novicele-călău era pus să lucreze sub stricta supraveghere a maiștrilor-profesori. Cea mai mică ezitare în exercitarea funcției, cea mai neînsemnată umbră de omenie în comportamentul călăului, ducea imediat la descalificarea lui. El devenea iar victimă, silit din nou să parcurgă infernalele faze. Iată iarăși o notă aparte a „metodei Pitești”: toți, absolut toți erau obligați să-și dovedească adeziunea la ideologia marxist-leninistă prin perfectă însușire a meseriei de călău, exercitată cu sînge rece, fără ezitare, fără pic de înduioșare ori compasiune;

5) dacă „spălarea creierelor” a mai fost practică pe ici, pe colo în lume, — și a fost — ea nu s-a aplicat **niciodată în asemenea proporții și niciodată n-a fost dusă pînă la o asemenea limită și într-un mod atît de selectiv**. Căci tineretul de la Pitești nu era format dintr-un amestec de tineri oarecare, ci, în mod selectiv, erau acolo numai tineri universitari. Adică moara de la Pitești avea de măcinat nu doar viețile unor tineri, ci, mai ales, „gînduri în plină formare”, energii intelectuale încă la început de drum. Pe scurt, o parte valoroasă din viitorimea acestei țări. În fond, asta a și urmărit măcelul: secătuirea țării de un ales potențial intelectual, de o spiritualitate în devenire, care, în perspectivă, s-ar fi putut dovedi foarte periculoasă regimului comunist.

Iată pe scurt cîteva din notele aparte care, în groaznicul tratat al crimelor din lume, plasează CRIMA PITEȘTI în frunte și îi și conferă o deloc glorioasă *unicitate*.

La cele de mai sus, trebuie adăugat epilogul crimei. Căci nici epilogul nu e unul comun, previzibil. El a trebuit să fie precipitat, în 1952, exact în momentul în care tragedia câpătase amploare, tinzând să se extindă. O greșeală de calcul a regizorilor.

Dacă inițiatorii GENOCIDULUI PITEȘTI s-ar fi mulțumit să-l țină cantonat acolo, zăvorât bine între zidurile închisorii, e neîndoielnic că el ar mai fi continuat mult și bine. Ei însă, încrezători în rezultatele obținute, au supralicitat forța experimentului și au vrut să-l extindă. La Gherla, la Ocnele Mari, la Țirgu Ocna, la Canal. O eroare organizatorică, care i-a costat. La Canal, îndeosebi, unde, în lagărul Peninsula, nu mai existau zidurile păzitoare de taine, ci sîrma ghimpată, mai lesne penetrabilă. Lumea a început să afle ce se întimplă la Pitești. Să afle și că uciderea sistematică de-acolo tinde să prolifereze și prin alte locuri, căpătînd proporții. Repede, scandalul a devenit internațional. Și-atunci...

Executanții re-educării, Țurcanu și statul său major, au fost trimiși în judecată. Nu toți. În lot au fost păstrați doar foștii legionari. Ceilalți, de alte culori politice (țărăniști, liberali, socialiști, sioniști etc.), au fost eludați. De ce așa? Fiindcă Reeducarea se cerea a fi musai atribuită în exclusivitate legionarilor, ca fiind opera lor. Ordonată de nimeni altul decît de... Horia Sima. Adică un șef care, pe lîngă faptul că era la mii de kilometri distanță, ordonă căsăpirea propriilor partizani (?!). Halal șef care, în loc să-și mărească numărul adeptilor, îl micșorează! Numai că rechizitoriul n-avea de ce să ia în calcul o asemenea aberație. Masacrul trebuia neapărat pus pe seama legionarilor, și nu era greu de atribuit lor. Dacă asemenea oameni fuseseră capabili să ucidă pe unul ca Iorga, cum să nu faci credibil că tot mina lor a ucis niște tineri la Pitești? Drept care, capul de acuzare: un grup de legionari, acționînd în numele mișcării legionare, sub masca unui fals obiectiv, inventat de ei, și anume că vor să devină comuniști, n-au urmărit altceva decît denigrarea partidului comunist, aducînd partidului grave prejudicii. Procesul a avut loc în octombrie 1954. Găsiți vinovați, au fost condamnați la moarte. Execuția a avut loc în decembrie 1954. Exact la 5 ani de la declanșarea faimoasei Reeducări.

S-a sperat că, odată cu lichidarea acestor sadici tortionari, DOSARUL PITEȘTI va fi definitiv închis. O iluzie! Din decembrie 1949, cînd prima lui filă s-a scris cu sînge, și pînă azi, el a rămas mereu deschis. Și nici că va fi sortit să se închidă pînă cînu nu va fi studiat cu minuție, din scoarță în scoarță. Poporul român are nu numai dreptul, dar și datoria să-l cunoască bine, în toate amănuntele lui, și să-l judece lucid, cu toată obiectivitatea. E un imperativ dictat de cei morți în „experimentul Pitești”, uciși în chinuri și groază.

LEON GHEORGHE

— profesor universitar la Facultatea de Drept din București; deputat liberal; fost ministru al Economiei Naționale; scos din învățămînt în 1947; arestat, e ucis în închisoarea de la Sighet în 1949 și aruncat în groapa comună de pe malul Izei.

CORBU GHEORGHE — țăran din comuna Însurăței, jud. Brăila, născut în 1890, ucis la 9 februarie 1952 în lagărul de exterminare Grindu din Delta Dunării.

Cine e vinovat de cele petrecute la Pitești? Răspunsul e clar: **PRINCIPALUL VINOVAȚ AL MĂCELULUI DE LA PITEȘTI E REGIMUL COMUNIST.** Căci în nici un alt regim, în afara unuia TOTALITAR, nu s-ar fi putut petrece monstruozitățile de la Pitești.

Regimul, da, dar el a acționat prin intermediul unor oameni, nu poate fi altfel. Deci, cine sînt aceștia? Cine sînt, în „cazul Pitești”, vinovații?

Indiscutabil, inițiatorul sau inițiatorii. Ei trebuie căutați în rîndurile înaltei conduceri de partid sau în înalta conducere a Securității. Acolo s-a elaborat „metoda Pitești”? Sau acolo a fost doar aprobată? Fiindcă nu e nici o îndoială că, fără știrea înaltelor organe de partid și de stat, ar fi fost imposibil să aibă loc „experimentul Pitești”. Cine ar putea crede că în închisorile comuniste, în care fiecare gest era clipă de clipă urmărit și fiecare șoaptă vînată, Securitatea, și prin ea partidul, n-a știut nimic din cele ce se petreceau la Pitești? Și nu accidental, crimă întîmplătoare, ci una organizată sistematic, durînd ani. Nu numai că s-a știut, dar nu-i nici un dubiu că bagheta dirijorală a tragediei de la Pitești s-a aflat tot timpul în mîna Securității. Dacă executanții au fost eminamente legionari, cum acreditează Securitatea, asta nu poate constitui o circumstanță atenuantă pentru ea, ci dimpotrivă, una agravantă.

Dar cine sînt iluștrii activiști de partid și de stat implicați în „dosarul Pitești”? Fără a-i putea înșira pe toți (lista e lungă), iată-i pe cîțiva dintre cei mai cunoscuți: Nicolski (cetățean sovietic; cu studii la NKVD-ul din Moscova; plantat în România, i se dă grad de general în Securitate; eminența cenușie a represiunilor din România în perioada 1948—1962; perfect cunoscător al metodelor „pedagogice” ale lui Makarenko aplicate deținuților de drept comun sovietici, se pare că el a venit cu ideea ca „metoda educativă Makarenko” să fie aplicată pe pielea deținuților politici români); Teohari Georgescu și Jianu (foști miniștri de interne); Borilă și Drăghici (foști miniștri ai Securității; ultimul a devenit ulterior ministru de interne, detronat de Ceaușescu în 1965); coloneii Zeller, Dulgheru, Sepeanu, Albon (din conducerea Securității); Goiciu, Koller, Mihalcea, Dumitrescu, Gheorghiu, Georgescu (comandanți de închisori); Avădanei, Chirion, Gal, Marina (ofițeri politici în închisori); lîngă ei, un alt grup destul de mare de gardieni-temnicheri (Mindruță, Ciobanu, Georgescu, Cucu etc.). Toți aceștia, — și încă mulți alții — ocupînd diverse ranguri pe scara ierarhică a Securității, pot fi socotiți oamenii din umbră ai masacrului. Ei i-au creat cadrul, l-au facilitat, l-au controlat, „îmbunătățindu-l” pe ici, pe colo, cu indicații, sugestii, ori intervenînd direct.

Lor, aflați în libertate, li se adaugă un grup de studenți deținuți. Ei sînt cei care, nesiliți de nimeni, nesuferind nici o injuncțiune din partea colegilor lor de suferință, au acceptat să facă jocul Securității, și-au asumat sarcina de anchetatori și schingiuitori ai celorlalți deținuți. Numele cîtorva dintre ei: Țurcanu, Livinschi, Popa Tanu, Martinuș.

Morărescu, Fuchs, Gherman, Titus Leonida, Sofronie, Steier, ș.a. Un grup nu prea mare, dar eficient. Ei au declanșat re-educarea, la început pașnic, dar tot ei mai apoi i-au dat un caracter sîngeros. N-am enumerat între ei pe Bogdanovici, care, deși inițiator al re-educării alături de Turcanu, și-a imaginat, naiv, că ea va decurge pașnic, fără bătăi, torturi sau ucideri. N-a ajuns să fie cooptat în rîndul tortionarilor, fiind schingiuit în mod bestial, săptămîni în șir, de cel mai bun prieten al său, Turcanu. Cînd a murit, nu mai avea nici un dinte.

Aceștia sînt realii vinovați ai tragediei de la Pitești.

Dar restul? Restul formează marea masă a victimelor. La afirmația aceasta, cineva s-ar putea arăta nedumerit. Întrebîndu-se: cum toți victime, cînd unii dintre ei au acceptat rolul de călău?

Să încercăm să răspundem acestei întrebări tot printr-o întrebare: cine s-ar fi putut sustrage morii de la Pitești și cum? Victima nu avea de ales. Ea trebuia ori să moară, ori să se supună. *Tertium non datur*. Unii, foarte puțini, au apucat să se sinucidă. Ca Gheorghe Șerban. Puțini sinuciși, fiindcă orice posibilitate de sinucidere fusese înlăturată. Alții, la fel de norocoși, au murit în postura de victime, mai înainte de-a fi siliți să devină călăi (Nedelcu, Gafencu, Cantemir, Paul Limborea, Gheorghescu etc.). Cei mai mulți însă — și cei mai norocoși — au fost smulși din moara anchetei în mod fortuit, trimiși la munca forțată, din nevoile presante ale regimului pentru mîna de lucru, la Canal sau aiurea.

Ajunși la Canal, în lagărul Peninsula, de la Valea Neagră, unii, cu condamnări mai mici, — cei mai ghinioniști — au fost grupați în două brigăzi, numărul 13 și 14; în fruntea acestora au fost puși, ca brigadieri, doi tortionari notorii, Bogdănescu și Enăchescu, două brute; sub conducerea lor, în barăci, seara, după întoarcerea de la istovitoare muncă, re-educarea continua după tipicul de la Pitești. Ba încă, la un moment dat, amenința să se întindă și în restul lagărului. Tot mai des, comandantul lagărului, Georgescu, trimitea în acele brigăzi oameni ne-studenți. Evident, pentru anchete, căci nu mai putea fi vorba, în cazul acestor oameni în vîrstă, că s-ar mai fi putut re-educa.

Așa a fost doctorul Simionescu, om cu un ferm caracter, chirurg de mare prestigiu în țară și străinătate. Încăput pe mîna lui Bogdănescu și a bandei lui, nemaiputînd îndura chinurile la care era supus, după ce se întorcea vlăguit de la muncă de pe șantier, doctorul Simionescu a hotărît să se sinucidă. Într-o zi, cu pași de plimbare, el depășește cordonul de pază al securiștilor din jurul șantierului și calcă înainte, pe cîmpul gol. Somat de sergentul șef al pazei să se oprească, el se face că nu aude și merge înainte. Sergentul, în loc să-l ia de mîna pe acest bătrîn și să-l readucă în cordon, îl seceră cu pistolul mitralieră. Cazul Simionescu n-a mai putut fi ascuns, vestea s-a răspîndit repede. Puțin timp după aceea, re-educarea din brigăzile 13—14 a scăzut în intensitate. La Canal, regimul avea

RĂDULESCU-POGONEANU VICTOR, — om de o remarcabilă inteligență și o aleasă cultură; director al cifrului în Ministerul de Externe în preajma lui 23 august 1944 a fost unul din factorii de prim plan care a contribuit la ruperea României din alianța cu Hitler și alăturarea țării la coaliția antihitleristă; arestat în 1947, e judecat în lotul Iuliu Maniu (sentința 1988 din 11 noiembrie 47) și condamnat la ani grei de închisoare, însumînd peste 70; trecut prin numeroase temnițe comuniste, e ucis la Rîmnicul Sărat la 10 martie 1962.

MIHAILESCU N. DAN MIHAIL, născut la 25 aprilie 1926; student la Facultatea de Construcții din București; excepțional dotat ca pregătire profesională și culturală; arestat și condamnat la 20 ani muncă silnică, când încă nu împlinise 30 de ani, e ucis la 15 februarie 1956 în temnița de la Aiud.

nevoie de robi, apți de muncă, nu de re-educați. Oricum, cazul Simionescu a barat calea re-educării la Canal, stopându-i proliferarea.

Mai rămîneau însă închisorile și acolo ea își urma cursul. Turcanu și oamenii săi nu-și conteneau singeroasele anchete. Cu zecile, victimele (studenți de preferință, dar de data asta și ne-studenți) erau forțate să treacă prin fazele supliciului. Pentru ca la capăt, sub veșnica amenințare a morții, să fie silite să îmbrace costumul de călău. Mulți, incapabili să se identifice cu rolul, n-au reușit să fie decît călăi de circumstanță. Cîțiva dintre aceștia, depistați de maeștrii lor că simulează meseria, au fost uciși. Alții însă, și ei formează grosul, și-au jucat cît de cît rolul și au reușit să supraviețuiască. Despre ei se poate pune întrebarea: ce sînt, victime sau vinovați? O întrebare la care numai Dumnezeu poate răspunde. Noi, oamenii, n-avem cum. Oricum, putem presupune că și sentința divină în privința vinovăției lor, oricît de severă ar fi, nu poate fi decît una singură: vinovați fără vină. Fiindcă e imposibil de imaginat că pe lume s-ar găsi cineva apt să reziste pînă la capăt incredibililor schingiurii de la Pitești. Și-atunci, e oare cineva dintre noi capabil să pună mîna pe piatră ca s-o arunce în acești oameni?

Dosarul Pitești pretinde o temeinică analiză. Despre ce s-a petrecut acolo, s-a dezvăluit prea puțin. Cîteva cărți abia, toate scrise în străinătate, unele literaturizînd întîmplările. Nu-i destul. Mai înainte de-a deveni material pentru literatură — și e absolut sigur că se vor înmulți cărțile pe această temă — cazul Pitești trebuie perfect cunoscut. Documentar. Și nu-i simplu deloc. Căci la Pitești n-a existat un dosar oarecare, nu o crimă de rînd, ci O CRIMĂ IEȘITĂ DIN COMUN, nemaîntîlnită vreodată în istoria umanității, un fenomen criminal, FENOMENUL PITEȘTI. Unicitatea și gravitatea lui impun mai înainte de toate constituirea unui veridic DOCUMENTAR. El nu poate fi întocmit de martori de mîna a doua, care „au auzit” despre Pitești, ci de cei care au fost *implicați direct* în trăirea fenomenului. Victime și vinovați, ca și vinovați fără vină. Mai trăiesc destui dintre ei. Ei trebuie să se hotărască să vorbească. Cu franchețe, cu obiectivitate, spunînd adevărul și numai adevărul. Fiecare mărturie va fi atunci un autentic document. Abia atunci, alăturînd document de document, se va edifica în final DOSARUL PITEȘTI.

Și-abia atunci, cercetîndu-l, se va putea trece la analiza în profunzime și sub toate aspectele a FENOMENULUI CRIMINAL PITEȘTI. Dar nu de amatori, ci de cercetători avizați, oameni de știință: psihiatri, psihanaliști, psihologi, sociologi, criminaliști, pedagogi etc. Ei vor trebui să se aplece cu mare atenție asupra multiplelor fațete, încă misterioase, ce rezidă în acest subiect. Activitatea lor va tre-

bui coordonată — și iată, acum venim cu o sugestie — în cadrul unui institut de cercetări care are cit de cit continență cu vreunul din aspectele majore ale fenomenului. Poate că Institutul medico-legal, sau Institutul de criminalistică, sau Institutul de psihiatrie etc. Unul din ele, oricum, dar apelînd neapărat și la celelalte, căci fenomenul e prea complex ca să nu impună abordarea lui din multiple direcții.

Spunem „fenomen”, dar poate că mai nimerit ar fi termenul de „experiment”. Căci, trecînd peste interesele de moment ale Securității, preocupată să smulgă victimei ultimele „secrete” (un lucru de înțeles la urma urmei, deși de nescuzat), rămîne țelul final: transformarea celui secătuit de memorie într-un docil mecanism, la discreția totală a partidului. Din vechea ființă, normală, firească, așa cum a clădit-o Dumnezeu, s-a căutat să se confecționeze „altceva”, un nou produs uman (ori inuman), un „om nou”. Vibrația acestui criminal deziderat, clamat ani și ani de la tribunele congreselor partidului și repetat cu insistență pînă jos, la ultimele „BOB”-uri, ne mai sîcîie și astăzi auzul. „Omul nou!”. Om cu om, „nou” de „nou”, el trebuia să prolifice, așa fel ca pînă la urmă să edifice un „popor nou”, la totală discreție a unei tagme de profitori care, vehiculînd tentante utopii, chipurile progresiste, n-a urmărit altceva decît să înmulțească numărul sclavilor destinați să-i servească. Așa că toate monstruozițiile de la Pitești, o crimă condensată pe cîteva metri patrați cîți avea închiisoarea, rulînd cîteva mii de tineri, chinuiți pe o durată relativ scurtă, de cîteva ani, nu constituie decît „modelul”, **experimentul**, schița unui proces mai amplu, sortit să se generalizeze la scara întregului popor, robindu-l pe vecie.

Iată de ce **FENOMENUL CRIMINAL PITEȘTI**, mai cumplit decît oricare Auschwitz (acolo cel puțin granița între victime și călăi era tranșantă), se cere înțeles nu numai el ca atare, ci și în **semnificațiile lui**, ca experiment proiectat să fie lărgit, aplicabil la dimensiunea țării. De-aici și amplexarea analizei, solicitînd complexe domenii.

În cadrul unei asemenea ample cercetări ne rămîne să sperăm că se va face lumină asupra unui complicat fenomen care e încă în umbră și pare de neînțeles. Cu atît mai de neînțeles cu cît o astfel de crimă a avut loc pe pămînt românesc, în sînul unui popor care numai vocația nelegiuirilor n-o are. Poate că o analiză aprofundată a celor întîmplate la Pitești, privite din toate unghiurile posibile, va fundamenta cu argumente certe concluzia, anticipată de noi de pe-acum, că **FENOMENUL CRIMINAL PITEȘTI** n-a fost în nici un fel operă de inspirație românească, ci dimpotrivă, opera ori capodopera criminală a unei gândiri străină de gîndirea neamului românesc. Fiindcă străină de sufletul lui, în mod sigur, a fost.

În vederea întocmirii
DOSARULUI PITEȘTI
îi invităm pe toți
care au trecut
prin acel infern,
martori direcți,
să se adreseze
revistei noastre.
Nu pentru
ca să judecăm
pe cineva (pentru
fiecare din noi
suprema Judecată
e cea de Apoi),
cit pentru ca,
cu ajutorul fiecăruia,
alături de marturie
de marturie,
adevăr de adevăr,
în măsura în care
fiecare l-a trait,
sa se poată
compune înșinguratul
„mozaic
de destine”
de la Pitești.
Ca toată lumea
să-l înțeleagă
pe deplin.
Și ca — niciodată
și niciunde
pe pămînt
— asemenea
orori
să nu se mai repete.

In memoriam

ERNEST BERNEA

Ultimul interviu

...desigur, greu să-ți povestești viața într-un interviu. Pentru așa ceva ar trebui paginile unui roman. Se și spune asta, nu? Că viața fiecărui om e un roman. Ori mai multe romane. În cazul meu... știu și eu?... un roman în mai multe volume. Poate, nu știu. Oricum, o să încerc să mă opresc asupra unor amintiri mai semnificative. Vreau să spun cele din care să mă cunoască într-o oarecare măsură cititorul.

Sînt brăilean; născut în 1905. Tatăl meu era moldovean, din județul Galați, zis pe vremea aceea Covurlui, iar mama era venită din Ardeal. A coborît fiecare din părțile lui și s-au întîlnit la Brăila. S-au căsătorit și au avut copii. Dintre frații și surorile mele... majoritatea s-au dus. Interesant este, însă, altceva: faptul că s-au întîlnit aici, la Brăila, două neamuri de oameni: mama ardeleană și tata moldovean. Mama era o femeie excepțional de interesantă; deosebit de deșteaptă și pe deasupra și foarte frumoasă; avea numai patru clase primare. Ca și tata, de altfel. Oameni simpli, dar cu mare respect față de cei instruiți, cei cu carte. Așa îmi explic eu cum noi, copiii, am iubit cartea și am fost în școală, majoritatea, premianți. Tata a fost la început militar, reangajat, cadru inferior; pe urmă a intrat să lucreze ca magazioner în port, la docurile Brăilei.

Brăila... Da, cînd spui Brăila, spui și Panait Istrati. L-am cunoscut și eu. Eram dintre copiii care i-am vizitat des casa, care se afla undeva în afara orașului, unde se găsea și casa noastră. De fapt eram vecini.

El a încercat de multe ori să plece din țară, dar nu reușea; îl prindea poliția și era adus înapoi acasă de urechi. Avea 15—16 ani. Abia după aceea a ajuns în sudul Franței, și la Romain Rolland, și acolo s-a lansat. Un om cu cîteva clase primare, dar un om excepțional de dotat. După ce a avut șocul cu comunismul și a scris „Spovedania unui învins”, abia după aceea s-a apropiat mai mult de generația noastră, de Brăila și de originea lui socială. Socialismul lui...? Un frumos vis. Cînd s-a trezit, a urmat „Spovedania”. O carte pe care generația mea o cunoștea aproape pe dinafară. Ar trebui retipărită, s-o cunoască și tinerii de azi,

Spuneți-le

Revenind la copilăria mea... Liceul l-am făcut la Brăila ca... copil de trupă. Pe vremea aceea era obiceiul ca unele unități militare mari, cum erau regimentele, să ia în grija lor 1—2 copii săraci, dar cu înclinații pentru carte, și să-i dea la liceu pe cheltuiala regimentului; eu am fost unul dintre aceștia. Taxele pentru liceu erau mari, părinții mei nu aveau de unde să le plătească, așa că... tot timpul cît am urmat liceul am purtat un singur rînd de haine, uniforma militară dată de regiment. O uniformă care, să spun drept, mă cam jena purtînd-o între colegii mei îmbrăcați civili. Dar n-aveam altă cale. Cu mine în regiment, tot „copil de trupă”, era și un alt frate al meu; un copil extrem de dotat, mare matematician și foarte bun violonist; a avut însă un accident și a murit. Obligația unui copil de trupă era nu numai să învețe bine, căci altfel nu te mai ținea regimentul, dar să și facă unele servicii în cazarmă, unde noi mîncam și dormeam și ne făceam lecțiile; pe mine m-au folosit ca furier; muncă de birou, la cancelaria regimentului.

În liceu învățam bine, dar n-am stralucit. Prietenii pe care le-am legat în liceu s-au cam stins, din nefericire. Cel mai bun coleg al meu de serie — Pantelimon Dumitrescu se numea — a ajuns ofițer. Fiul unei croitorese modeste. A ajuns în Franța, și-a dat un strălucit doctorat la Sorbona, a fost integrat în armata franceză și... a murit în Indochina, pe atunci colonie franceză.

Sigur, ca în evoluția fiecărui om, în copilărie se creionează anumite aptitudini. În liceu, mă atrăgeau lecturile și desenul. Am și fost premiat de vreo două ori la literatură și desen. Chiar azi mai păstrez în casă patru tablouri pe care le-am făcut cînd aveam vîrsta de 16 ani; lumea care vine azi la mine în vizită crede că sînt tablourile fiului meu, Horia, și asta mă fletează; ce n-a realizat tatăl a realizat fiul, și așa ceva e o mare fericire.

Ca „literat”, să zic așa, în timpul liceului m-am evidențiat prin niște poezii pe care le-am publicat în „Lumea copiilor”. Am participat și la unele expoziții de desen, expoziții special făcute de profesorii mei.

După terminarea liceului m-am înscris la două facultăți. Licența la Română și Franceză nu prea mi-a folosit. Mi-a folosit în schimb cea de Filozofie. Important însă în facultate a fost contactul cu doi eminenți dascăli care m-au curcit: Nicolae Iorga și Nae Ionescu.

Greu de spus care îmi plăcea mai mult. Amîndoi te fermecau. Fiecare reprezenta cu totul altceva: Iorga era un titan, un entuziast; era atît de mareț, un tip de Renaștere, nici măcar nu poți ști din ce epocă a venit, un om extraordinar. Cursurile și le ținea de obicei în amfiteatrul Hașdeu. Venea lume foarte multă să-l asculte, veneau studenți și de la alte facultăți, și chiar oameni în vîrstă, de diverse profesii. Amfiteatrul era mereu arhiplin. Avea el ce avea cu fetele care se fardau, și vai de ele dacă ocupau primele bănci, le apostrofa sever. Dar cînd începea să vorbească... uitai că mai ești. Titanul care spunea de toate; vorbea și despre tigri, și despre Maica Domnului, și despre oamenii

politici. O personalitate unică, coplesitoare. Spuneam și atunci și spun cu și mai mare tărie acum că orice poziție critică față de el e o prostie.

Uciderea bestială a lui? Una din cele mai mari crime împotriva acestui neam. Trei asasini, trei nebuni, dintre care unul s-a și sinucis după crimă. Niște descieierați. Când am aflat că Iorga a fost ucis, am suferit un șoc. Și nu numai eu, ci și mulți prieteni din generația mea, ca profesorii Ionică, Amzer, și alții, toți; nu mai aveam parcă nici un sens, nici un rost, după ce un om ca Iorga a dispărut cum a dispărut.

Atunci, pot mărturisi cu mîna pe inimă, s-au și stins simpatiile mele pentru așa-numita „dreaptă politică”. În tinerețea mea crezusem altfel. Uciderea lui Iorga m-a cutremurat. Nimic pe lume n-am urît mai mult ca violența. Eu sînt un bun creștin și creștinismul e o religie a blîndeții, a respectului față de aproapele tău. Chiar dacă ți-e opozant în opinii. Îl înfrunți cu argumente, nu cu gloanțe. Dar, din păcate, Dumnezeu știe dacă omenirea se va vindeca vreodată de violență. Teribilă boală!

În sfîrșit... revenind la celălalt profesor care mi-a marcat anii tinereții, la Nae Ionescu. El venea cu alt ton și cu o altă problematică, deosebită. Și la el amfiteatrul era plin pînă la refuz. El, la catedră, era indulgent cu fetele fardate, colorîndu-și observațiile cu un fin humor. Dar nu despre asta e vorba, ci de gîndirea lui. Filozofia lui, vreau să spun, ceva cu totul nou, fascinant. Știu, se năgă de către unii calitatea lui de filozof, zicîndu-se că a fost doar un impecabil logician. Treaba asta se zicea și pe-atunci, cînd trăia. Eu cred însă că acei ce-l neagă ca filozof, ca gînditor mai bine zis, nu i-au citit cu atenție opera. Sigur, nu e locul aici să dezvolt argumente. E treaba exegeților s-o facă. Oricum, istoria filozofiei românești nu-l poate ignora pe Nae Ionescu. Ce pot mărturisi eu, ca unul care i-a frecventat cursurile, e că el cîștigase tineretul, cîștigase studenții, dar pierduse profesorii care, în majoritate, nu erau de acord cu ce făcea Nae Ionescu. În mod special, conflictul era deschis cu P.P. Negulescu.

Nici dispariția din viață a lui Nae Ionescu se pare că n-a fost un lucru firesc. Avea exact 50 de ani cînd a murit, în plină forță creatoare. Într-o dimineață a fost găsit mort în casa lui, fără a prezenta aparent nici o leziune. O poveste suspectă, s-a discutat mult asupra ei, chiar atunci, în 1940, anul morții lui. În povestea asta au fost implicate mai multe persoane. Se pare chiar regele Carol al II-lea și... Marta Bibescu, personaje cu care în adevăr Nae Ionescu era în mod fătîș în conflict. Eu am auzit despre aceasta chiar atunci — o comenta tot Bucureștiul — și, mai tîrziu, în închisoare, la Văcărești, în spitalul central al tuturor penitenciarelor din țară, unde eram pe punctul să mor, versiunea asta mi-a fost repovestită de un vecin de pat, deținut politic și el, fost colonel, fost aghiotant al regelui Carol al II-lea, care venea cu unele precizări. De fapt însă nu putem afirma nimic cert. Adevărul stă în mîna lui Dumnezeu și de multe ori, noi, oamenii, nu avem acces la acest

Textul alăturat e transcris după un interviu dat de profesorul Ernest Bernea la data de 12 august 1990, și el se află înregistrat pe casetă.

La puțin timp după asta, profesorul s-a îmbolnăvit, a trebuit să se interneze în diverse spitale de unde n-a mai ieșit. A murit la 14.XI.1990 și a fost înmormîntat la Cernica.

Bine cunoscut în generația sa ca unul din sociologii și etnologii de frunte ai țării, această personalitate de vastă cultură era în aceeași măsură filozof și prozator și poet. Opera lui, ramificată în multe direcții de gîndire, nu e nici pe departe cunoscută. Nici de cei mai în vîrstă chiar, și cu atît mai mult de cei tineri. Tomuri și tomuri de manuscrise, refuzate sistematic de necruțătore, cenzură comunistă, au rămas în urma sa, încă nepublicate. Abia atunci cînd aceste lucrări vor ajunge la tipar, se va vedea că, în pofida detractorilor săi, esența gîndirii profesorului Ernest Bernea nu s-a abătut de la creștinism cu nici o lotă. Mai mult, nici în propria-i trăire n-a fost altfel.

Semnatarul acestei scurte note a avut privilegiul de a-l cunoaște în una din închisorile comuniste, la sinistrul Canal, în lagărul Peninsula. Zi de zi, unul lîngă altul spăgeam împreună piatră. Un loc de iad, dar și un loc în care oamenii erau forțați să-și lepede aparențele și, vrînd nevrînd, să-și dezvăluie, bun sau rău, miezul gîndirii și simțirii lor. Marele meu noroc (și există un noroc și în nenorocire) a fost că l-am cunoscut pe profesor. Lumina venea în sufletul meu seara cînd, alături unul

de altul pe priciul neîncăpător, înainte de-a mă afunda în abrutizantul somn, ascultam glasul unui înger, cu numele Ernest Bernea. Prin el ajungeau de la profesor la mine, învățacelul, marile spirite ale lumii. Evocarea lor îmi dădea curaj și forța de-a nu dispera. Vorbea frumos, neînchis de frumos. Dar însăși ființa lui iradia bunătațe, cu neclintitul său îndemn, rostit de multe ori pe mutește, din priviri, de-a nu ne prăbuși nicicând și nicicum în neomenia ce ne asalta de peste tot.

Acei ani au însemnat anii apropierei noastre, o prietenie îndrăznesc să spun, care mai apoi n-a încetat nici o clipă. Ne căutam reciproc, mai ales eu pe dinsul.

Și iată că viața — ciudata viață — a făcut ca tocmai eu să fiu cel cărui profesorul să-i acorde ultimul interviu. Publicându-l într-o revistă pe care am proiectat-o împreună acolo, la Canal. Nu bănuiam atunci când i-am luat interviul că va fi ultimul. Eram sigur că, mai înainte de-a da textul la tipar, i-l voi putea supune atenției, cum și convenisem. El, exigent ca totdeauna, niciodată mulțumit cu ceea ce face. Dar... n-a fost să fie așa.

Iată de ce acum din interviu am suprimat întrebările mele (care se deduc totuși lesne din spusele profesorului), lăsându-l doar pe el să vorbească. Cititorul va înțelege de ce fac acest lucru. Am totuși un mare regret: că nu l-am iscodit mai mult, fiind convins că mai avea multe și multe de spus, în argumentarea neobositului său... „îndemn la simplitate”.

Banu Rădulescu

adevar. Venim atunci cu adevărurile noastre care în fața divinității pot însemna falsuri.

Revenind acum la persoana mea... După terminarea facultății la București am primit o bursă la Paris pentru Sociologie și Istoria Religiiilor. Era o bursă acordată de statul român care, pe vremea aceea, obișnuia să trimită pe tinerii merituosi la studii și perfecționări în străinătate. La Paris am studiat cu Marcel Mauss, un erudit recunoscut în lume. Acolo am obținut diploma la „Hautes Etudes”.

Un an mai târziu, la Freiburg, am urmat cursurile lui Martin Heidegger. Un alt om extraordinar pe care am avut norocul să-l cunosc. În viață, zic eu, întâlnești rar oameni deosebiți, de care îți și dorești să te apropii. Unul dintre ei, pentru mine, a fost Heidegger. Orientarea generației mele a fost mai degrabă către cultura franceză. Mai puțin cea engleză sau germană. Apropierea de Heidegger m-a făcut să îndrăgesc și cultura germană. Cu el am făcut filozofie pură care, pentru el, se reducea în mare măsură la poziția anticilor. Asta de fapt m-a și atras, faptul că el ținea cursuri de filozofie greacă. Acele cursuri mi-au prins bine pentru toată viața. De atunci știu eu despre Heraclit sau Parmenide. De atunci știu eu despre Platon și Aristotel. Heidegger era un tip incântător, foarte puțin protocolar. Prietenos. Un om mărunț de statură, foarte energic. Vorbea frumos, într-un limbaj mai sacadat. Avea o mare slăbiciune: schiurile. Venea cu schiurile și la Facultate. Freiburgul e asemănător cu Brașovul nostru, munții sînt la nas, Heidegger venea de la schiat la cursuri și pleca de la cursuri la schiat. Se și zicea că așa a scris o parte din marea sa lucrare „Sein und Zeit”: pe schiuri. Se știe că la bătrînețe s-a retras în munți și acolo a rămas. Iubea teribil munții.

De la Freiburg m-am întors în țară și am fost luat de Dimitrie Gusti la Institutul de Cercetări Sociale, unde, între 1933 și 1935, am fost numit secretar al secției de monografiile sociologice. În 1935 am fost numit conferențiar la catedra de antropogeografie, unde profesor era Simion Mehedinți, o altă mare personalitate a acelei epoci, necunoscută sau prea puțin cunoscută tinerilor de azi. Acolo am avut privilegiul să țin primul curs de etnologie din țara noastră, la Universitatea București. Nu multe universități din lume aveau asemenea catedre. Am stat conferențiar pînă în 1940.

Desigur, din cele ce spun eu acum s-ar părea că n-am avut parte decît de studii, retras într-un fel de turn de fildeş, străin de toate cîte frământau societatea în jur. N-a fost așa. Perioada de care vorbesc a fost o perioadă teribil de frământată, politicește vorbind. Și cine se putea sustrage politicii? Și cine s-ar putea sustrage vreodată? Nu mă refer la politica militantă, bineînțeles, de la așa ceva se poate sustrage oricine, ci la gîndirea politică, la o opțiune oarecare. Și, ca individ al cetății, e imposibil să nu optezi. O faci bine? O faci rău? Abia cînd vezi ce-a decurs din opțiunea ta, te lămurești. În perioada de care vorbesc acum, nu neg, simpatiile mele mergeau spre dreapta. Dar

nu spre dreapta unui naționalism deșăntat, extremist și violent, ci spre cea moderată, creștină în fond. Mulți răuvoitori mi-au lipit pe frunte fel de fel de etichete, pentru că, între altele, aș fi fost prieten cu Codreanu. Prieten n-am fost, pot declara, dar în preajma lui m-am aflat o vreme. Ei, și? M-am aflat în preajma multora, din care mulți evrei cu care în adevăr am și legat prietenie. Pot cita multe nume, dar asta ar semăna cu o disculpăre și n-am de ce s-o fac. Suficient, cred, să spun că nici Securitatea, cît era ea de abilă de a face din orice nevinovat, vinovat, n-a găsit nici un fapt reprobabil în trecutul meu ca să mi-l atribuie. M-a ținut ani și ani în închisoare dar sub eticheta de „administrativ”, fără un anume cap de acuzare. Cînd încercam să aflu care e culpa, mi se răspundea invariabil că am făcut mult rău generației mele și tinerilor cu îndemnul meu spre creștinism. Ce rău vedeau comuniștii în asta, e ușor de înțeles, dar, recunosc, asta era poziția mea. O poziție complet diferită de cea fascistă, o orientare către dragostea creștină.

Poziția asta i-a deranjat pe comuniști, dar mai înaintea lor l-a deranjat pe Carol al II-lea. Care mi-a și oferit loc de meditație un lagăr. Pension, dacă mă gîndesc bine, față de temnițele comuniste. Acolo eram aproape liberi!. Făcea fiecare ce dorea. Acolo m-am specializat eu în sculptura în os și sculptura în lemn de tei. Conducerea lagărului ne aducea materialul solicitat, ca să putem lucra. Acolo am reușit să-mi și scriu unele cărți, tipărite mai apoi. Cum am reușit să fac și 18 icoane în lemn, pe care le-am făcut apoi cadou: din toate, azi mai am una singură.

Cum se știe, imediat după asasinarea lui Armand Călinescu, Carol al II-lea a trecut la o masivă represiune, lichi-

ERNEST BERNEA
împreună cu fiul său,
pictorul Horia Bernea

dind mare parte din legionarii aflați în lagăre. Or, eu, la ora aceea eram liber. Mai mult, continuam să predau la catedra lui Simion Mehedinți, în calitate de conferențiar, cursuri de sociologie comparată și de etnologie. Iată, pentru cine dorește, încă o dovadă a cât de periculos „fascist” am fost, ca sa-și permită Carol al II-lea sa mă crute.

A plecat Carol al II-lea și au venit la putere legionarii. La ora aceea eram deja în Ministerul Informațiilor și, drept răsplată pentru „fascismul” meu, acolo am și rămas. Muncă de funcționar, plicticoasă. Îmi permitea însă să-mi văd de studiile mele.

A trecut și domnia legionară, sfârșită lamentabil, cu scurta dar singeroasa rebeliune, care a pus la stîlpul infamiei legionarismul. Se știe, imediat după asta Antonescu a făcut o severă purificare a instituțiilor. Picior de legionar n-a mai admis nicăieri. Eu am fost promovat în Ministerul de Externe, director de studii. Post în care am funcționat neîntrerupt, pînă cînd, în locul lui Tătăreanu, la Externe a venit Ana Pauker. Ea m-a dat afară. Nu numai pe mine, ci o întreagă cohortă de vechi funcționari, specialiști în treburile externe și drept internațional.

A urmat plecarea regelui Mihai, după care... țara s-a prăbușit în hău. Nemațiinută în friu de nimeni, ciurma roșie a invadat țara. Cu anul 1948 a început crima organizată a comuniștilor. Atunci am fost și eu arestat. Și n-o să mai ies din pușcăriile comuniste pînă în 1962.

Culpa? Niciodată una limpede. Bîguiei! Cel dintîi procuror care și-a formulat o acuzație, dacă acuzație se poate numi, a fost că... în studiile mele m-am ocupat de țărani și sate, și nu de muncitorimea de la orașe. Sau că... prea mult creștinism în cărțile mele. De cîte ori eram chemat la grefa închisorii ca să fiu anunțat că mi s-a mai prelungit detenția, tot lucruri de soiul ăsta mi se spuneau. Dar ce?, era nevoie să-ți motiveze vreodată Securitatea ceva? Ea hotăra și tu, sclavul, te supunea!

Inchisorile? Am colindat multe. Toate înfricoșătoare, dar munca de la Canal mi s-a părut infernul. Dacă nu aveam cîțiva oameni buni lîngă mine, care să mă ajute, acolo rămîneam. O șansă totuși Canalul, fiindcă după ani de zile de absență, mi-a oferit ocazia să-mi văd la un vorbitor soția, o femeie minunată care a îndurat cu stoicism toate mizeriile. Luptîndu-se de una singură cu întreținerea casei și creșterea copiilor care, fiind mici și trei la număr, un băiat și două fete, își cereau și ei drepturile. Asta m-a chinat cel mai mult în închisoare: gîndul că familia mi-e lăsată la voia întîmplării și eu sînt în neputință de-a face ceva pentru ea.

La un moment dat, asemenea gînd mi-a devenit obsesie. Țin minte, eram la Aiud, și din celulă în celulă s-a răspîndit vestea că a murit George Brătianu. Vorbeau toți că s-a sinucis. N-aș putea spune dacă e așa sau nu. Conducerea închisorii a lansat versiunea sinuciderii, și a făcut-o cu atîta suspecta insistență încît s-ar putea ca ea să fi mascat o crimă. Ce nu putea înscena Securitatea? Oricum, după

Scris de Carol

moartea lui George Brătianu, nimeni n-a mai avut voie să rămână singur în celulă, când ceilalți erau scoși afară, la acea zisă plimbare de 20 minute pe zi. Lângă cel ce nu vrea sau nu putea să mai iasă afară, trebuia neapărat să mai rămână un deținut. „Ca să nu se sinucidă cel solitar”. Starea mea sufletească era foarte proastă. Și starea fizică. Nu mă mai puteam ridica de pe prici. Când ceilalți ieșeau la plimbare, lângă mine rămânea mereu un supraveghetor. Hotărisem totuși să-mi pun capăt vieții și într-o zi mi-am păcălit supraveghetorul. Mi-am pregătit din timp leșie din cenușă. În momentul însă în care am dus cana la gură mi-a apărut imaginea uneia dintre fetițele mele și i-am auzit clar glasul: „Tu n-ai dreptul să faci treaba asta!”. Atunci am scăpat cana jos. Și azi mă cutremur la amintirea acelui moment, un moment de răscruce.

În 1962 mi-au dat drumul din închisoare. Trecuseră 14 ani, pur și simplu irosiți. M-am dus acasă și prima veste a fost moartea lui Mehedinți. Am regretat teribil dispariția lui: murise cît timp eu am fost închis. El n-a fost închis, dar marginalizat da, am aflat că a îndurat și el multe mizerii, nu i s-a mai permis să scrie nimic.

Îmi căutam de lucru, dar oamenii se fereau de mine, pentru că veneam de unde veneam. M-am retras atunci la Tohanu, lângă Brașov. Am scris acolo niște eseuri filozofice despre opera lui Dante și o carte, „Tînărul Mistral”. Am încercat să le public, dar a fost imposibil. Nici azi nu sînt tipărite.

Prin 1964—1965, în anii aceia de o oarecare deschidere, am intrat, prin recomandările lui Miron Nicolescu, care a pătimit și el ulterior, și ale lui Perpessiciu, la Institutul de folclor. Am stat acolo pînă în 1972 cînd „domnii” din conducerea Institutului m-au pensionat forțat. Eram încă apt să lucrez, dar m-au trimis acasă. La povestea asta a contribuit din plin directorul, care nu mă vedea bine deloc. Mai trist însă a fost faptul că în tot acest timp n-am putut să public mai nimic. Și nici mai apoi. Îmi stau acasă dula-purile pline de manuscrise, dactilografiate, gata să plece la tipar, dar... Dumnezeu știe cîte din ele le voi vedea apărute sau dacă voi mai vedea vreunul măcar. Multe din lucrări mi-au dispărut, confiscate de Securitate. Cum s-a întîmplat în 1984.

În 1984 a venit la mine Securitatea și m-a poftit într-o „audiență”. N-am știut ce intenții au. Am fost dus jos, la Ministerul de Interne. A început ancheta. Vroiau să scoată de la mine ceva ce nu exista. Anchetatorul, un maior, o brută, s-a recomandat Nicolau. Insista mereu să spun ce-am pus la cale. Prostii. Ce putea pune la cale un om bolnav, obosit de viață? Aveam 80 de ani. Văzînd că nu poate scoate de la mine nimic din ce-o fi fost în capul lui, a chemat un bătaș. La Securitate, „bătașul” e o meserie, se află pe schemă, e salariat. Pot să spun că în toți 14 ani de închisoare n-am fost bătut niciodată ca atunci. Nu-mai în cap am fost lovit. Bruta era anchetatorul, el îi tot ordona să mai dea. Pînă și specialistul bătaș, probabil un boxer, a fost mai de treabă decît anchetatorul. Ala, în mo-

mentul în care a încheiat ploaia de lovituri, m-a mîngîiat pe cap și a zis „Bună ziua” și a plecat; în sinea mea cred că ăla nu voia să facă ce a făcut cu un bătrîn ca mine. A fost groaznic. Niciodată n-am fost maltratată ca atunci. Bătăile s-au repetat, au durat vreo două, trei săptămîni. Cînd am ieșit eram foarte epuizată. Mi-au reținut șapte dosare de lucrări care nu conțineau nici o problemă politică și mi-au spus că o să ne mai revedem. Slavă Domnului, nu ne-am mai revăzut. Dar tare aș vrea să-mi recapăt lucrările confiscate atunci.

În sfîrșit, a dat bunul Dumnezeu să vină decembrie 89. Trebuia să vină, nu se mai putea. Mulțumesc cerului că mi-a dat să văd și clipa asta.

Ce va mai fi de aci înainte? Redresarea neamului, evident. Dar va fi greu, foarte greu, și va dura. Căci comunismul ne-a lăsat răni adînci. De ordin economic, dar eu aș spune că mai ales moral. Acum, la noi, moralitatea e muribundă, în comă. Trebuie neapărat instituită, dar asta nu se poate face bătînd din palme, ci cu trudă, în timp, prin educație. Aici sînt mai multe probleme de atacat. Aș începe cu problema filozofică: un tînăr trebuie să fie mai bine documentat în ceea ce privește ideile fundamentale care guvernează o societate. Iar oamenii noștri de azi nu sînt pregătiți pentru treaba asta; situația noastră, din punct de vedere al educației, lasă mult de dorit. Au existat la noi niște baze educaționale bine așezate, în sensul că, pînă la venirea comunismului, oamenii știau să judece cu propriul creier, nu cu cel al partidului. Poporul român avea o conștiință de sine, știa să-și gîndească problemele sale specifice și să le și armonizeze cu problemele lumii. Conștiința asta se formase într-un proces îndelungat, cu roade evidente, între cele două războaie mondiale, dar început de fapt cu mult mai înainte. A trebuit să vină însă blestemul ăsta, comunismul, ca să se strice totul. Oamenii n-au mai avut o conștiință politică, vreau să spun socială. A dispărut gustul de-a te lupta pentru valorile permanente și a apărut gustul lucrurilor perisabile, conjuncturale. Fiecare se lupta să iasă la suprafață, indiferent la gîndul că în urma lui lasă cadavre.

Da, sigur, așa ceva a lăsat urme adînci. Cred că va mai dura mult pînă cînd societatea românească se va putea reordona. Cît? Nu știu. Ani și ani. Cum se va putea face acest lucru? Cărți, conferințe, ziare, radio, TV... mijloacele sînt multiple. Important e ca totul să se petreacă în lumina adevărului. Societatea noastră e încă bolnavă de minciună. Cu asta cred că trebuie început, cu vindecarea de minciună. Dar nici dintr-o boală fizică nu te vindeci dintr-odată. Cu atît mai mult nu poți vindeca o boală spirituală bătînd din palme. Cere timp, mult timp... Oricum, eu am mare încredere în forța de regenerare spirituală a poporului român. Și cred că, dacă nu chiar repede, neamul nostru va avea parte iarăși de lumină. Nu se poate să fie altfel, imposibil. Fiindcă există în fondul acestui popor niște valori nepieritoare. Ca ele să iasă însă la suprafață, trebuie timp, mult timp...

Ultimul interviu al profesorului E. Bernea, luat de Banu Rădulescu (12 august 1990)

ERNEST BERNEA

Cununa de spini

În urma unei greșeli, suferința vine ca o eliberare, ca o speranță că te poți vindeca de răul ce a pricinuit fapta ta necugetată. Alteori însă, suferința vine ca o pedeapsă nemeritată. Cugetul și fapta îți sint curate, numai dragoste și îndemn. Ceea ce e mai grav, răul vine deseori chiar de-a-colo unde ai săvârșit numai bine.

Dacă ești înșelat și prigonit de însăși lumea speranțelor tale, dacă ești lipit de gardurile neîndurării, nu lovi, ci ascultă inima ta caldă, tu om cu chip de om rodit de lumina dragostei, lasă umbrele să treacă și lasă o lacrimă să cadă pentru cel de lângă tine sau pentru cel de departe, pentru greșelile tuturor, pentru iluminarea oamenilor, a celor care nu pot cunoaște și nici mărturisi.

Aci, în lupta neînțeleasă și însingurată, stă frumusețea unui suflet care nu cere nimic pentru sine, ci numai o răscumpărare în fața celor ce nu se trec.

Cel ce vede mai departe, cel ce a descoperit izvoarele limpezi ale vieții, cel ce știe lumea în ce are ea mai profund și ascuns, iradiant și ascensional ca lumina zorilor, acela nu este înțeles și uneori e alungat dintre oameni. Fiece înnoitor poartă cu el o tragedie proprie. Minimul de efort al deprinderilor nu lasă loc înălțimilor.

Omul care este stăpîn pe el însuși, cel ce merge în pasul cuceritor al adevărului și aduce cu el o lume mai bună alungînd îndoiala și moartea, omul acesta se bucură foarte rar de aleile grădinilor cu flori. Purtător de forme și sensuri noi, el stăruie într-un climat neprielnic. Șlefuitor de diamante ale spiritului, omul acesta nu-și părăsește vocația, nici calitatea sa de inspirat. Încercările de tot felul îl definesc mai mult, îl purifică și-l înalță către o zonă de lumină, pentru marea masă orbitoare.

Cei mai mulți dintre noi nu iubim adevărul, ci adevărurile noastre, adică deprinderile, acelea care ne servesc fără efort să trăim așa cum am apucat. Dacă un păstor trece prin vreme săgetîndu-ne inima cu daruri noi, ne credem viața în primejdie și, zdruncinați cum sîntem, scoatem acul gîndului întîrît.

Să iubești necondiționat, fără răspuns; să iradiezi lumina spiritului tău pînă peste marginile lumii, să hrănești

cu piinea bunătății, să crești și să ajuți în tot felul, fără să ai teama insuccesului sau a loviturii pe la spate. Să înalți cîntece de laudă vieții, să vindecî rănile fraților tăi de suferință chiar și atunci cînd te hulesc, să-i urci pe creste pînă la locul unde privirea lor ametește.

Să crești florile de foc ale dragostei, să umbli drumul greu sfîrșit de osteneală pentru a purta lumina altora, a tuturor, a celor buni și a celor răi, să suferi pentru ei în candoare și măreție.

Cînd ești bun, darnic și luminat, cînd servești și suferi pentru alții, cînd iubești prea mult, nu te aștepta la recunoștință, ci la răscumpărare. Cînd arăți tuturor calea înțelepciunii și virtuții și-ncerci să-i deprinzi cu adevărata omenie, pregătește-te pentru zgomotosul alai al răstignirii.

S-a spus că-n lumea noastră, cînd calci pasul ascensional al umanității, nu ai decît un drept: să suferi și să mori chinuit de acei pe care îi iubești. Ghimpe al plăcerilor ușoare și al conștiinței alterate, ei nu te pot considera om normal, om bun, decît poate după cîntarea cea din urmă.

Așa vine răsplată oamenilor!

Între tăcere și mărturisire

În singurătate, ființa noastră se dilată; o dilată contactul cu cosmosul și cu întrebările. Eliberat de tumultul vieții de cetate, eliberat de toate semnele și convențiile sociale, spiritul călătorește în spațiile nemărginite, caută armonia universală și vrea totul pentru sine, cum e soarele într-o picătură de rouă.

Tăcerea te deschide ție însuți, te învață să asculți o lume care nu e aceea a sunetului ci a cîntecului interior, al farmecului, te face să-ți vorbești fără ocol și să te cutremuri în fața grandoarei plină de răspunderi a vieții noastre.

În singurătate și tăcere, omul se cunoaște pe sine și lumea întreagă; cunoaște în adîncime, în esență, nu în întin-dere, în aparențe, cum se întîmplă obișnuit. În singurătate și tăcere se deschid zările cele dinlăuntru, acelea care ne pun în stăpînirea a tot ce este mai profund și esențial.

Nelămurită existență, setea de absolut a vieții noastre se asterne neînșelătoare, cîmpie sub ploaie de lumină.

Tăcerea a fost îndeobște privită ca un instrument în vederea succesului. Tăcerea profundă însă, aceea născută din natură interioară a omului, depășește domeniul politic pentru a se prinde adînc în acela al spiritului.

Ceva misterios și solemn hrănește atmosfera tăcerii, ceva calm, și totuși temător prin necunoscutele ei, o înconjoară. Exterior, tăcerea are ceva din priveliștea unor munți de granit.

În fond, ce este tăcerea și ce semnificații spirituale are? În primul rând, ea naște dintr-o disciplină interioară, grea de conținut și care se păstrează în straturile adânci ale ființei noastre. Tăcerea este o consecință a atitudinii de înfrângere mai mult a obiectivității spiritului decât a raporturilor dintre noi și lume; omul poate opri la nevoie fluxul și refluxul unei vieți de expansiune.

Deoarece vorbirea poartă cu sine, de cele mai multe ori, o atmosferă de gratuitate, tăcerea vine ca o pondere a acestei tendințe, pentru a restabili o atmosferă de profunzime și seriozitate. Dacă omul locvace este nevoit să alerge pe cîmpia vieții, fără să lase urme prea adânci, cel ce tace își crează o mare disponibilitate către meditație și creație, vorbirea rămînînd pentru el în continuare un instrument cu puterile sale originare de obiectivare, de prefacere a lucrurilor și a raporturilor lor.

Nu trebuie confundată tăcerea, ca disciplină a vieții noastre interioare, cu neputința omului de a cuceri o lume a înțelesului și a comunica în compartimentele ei. Cineva poate fi tăcut și totodată om deschis, deschis al spiritului, cuprinzător; am putea spune că, în bună parte se presupune una alta, aceste însușiri. Așa se explică tăcerea în fața marilor emoții, așa se explică tăcerea în preajma oamenilor excepționali. A sparge tăcerea într-un moment solemn înseamnă a lichida acest moment.

A tace din sărăcie interioară, este o infirmitate; a tace din premeditare a răului este un păcat. A tace din abundență, din forță interioară, din aspirație către absolut, este spor, este afirmație și frumusețe.

Tăcerea, ca atitudine și disciplină a spiritului, este o virtute gravă și pură ca și condiția care a creat-o, adică prezența divină în om.

Singurătatea și tăcerea aparțin condiției noastre și bine îndrumate devin rodnice. Dar căile universului nostru spiritual nu se închid aci. În fața lor vine cuvîntul și mărturisirea.

Gîndul tăcut e un potențial neconsumat, e ceva profund, dens dar închis, fără finalitate. Gîndul exprimat este obiectivare a spiritului, este formă și act. Gîndul tăcut este vorbire cu sine însuși; gîndul exprimat este vorbire cu alții; în primul caz avem un monolog, în cel de al doilea un dialog. Dacă tăcerea are calitatea de a păstra deplin un fond ascuns, mărturisirea are calitatea de a-l fructifica.

Gîndul exprimat, gîndul mărturisit își pierde în adevăr calitatea sa originară și misterioasă, își pierde tensiunea, cursul experienței interioare oprindu-se prin acest act. Pe de altă parte însă, gîndul exprimat se obiectivează și devine valoare de sine stătătoare. Această nouă stare creează noi raporturi și aduce la viață lucruri care nu existau, ele, însele deținătoare ale unui potențial pe plan interior.

produce acea eliberare prezentă nu numai în actul de creație al culturii (Aristoteles) dar și în viața noastră de toate zilele.

Expresia în calitatea ei superioară, indiferent dacă se produce în limitele artei și filosofiei, sau dacă se produce în cuvîntul viu al zilei, parte ruptă din ființa noastră și dăruită celuilalt, rămîne o afirmație a omului și spiritului său creator.

Cu tot potențialul de care dispune originar tăcerea, a exprima și mărturisi sînt activități profund umane, sînt căi ale spiritului. Și este astfel pentru că nu e vorba aci de a transmite în mod convențional prin sunete sau semne o seamă de lucruri care este egal dacă se produce sau nu.

Cuvîntul, și prin el mărturisirea despre care vorbim aci, nu izvorăsc din calcule în legătură cu o lume exterioară ce vizează succesul, ci vin din cele mai adînci straturi ale unei vieți interioare, din experiențe autentice ale conștiinței, din activitatea spiritului.

Mărturisirea este cuvînt greu, cuvînt încărcat de poverile și frumusețile vieții. Experiențele de fond, experiențele cruciale nu pot rămîne închise, pentru că prin mijlocirea cuvîntului ele au puterea înnoirilor, odată cu aceea a eliberărilor.

Mărturisirea nu este numai calea echilibrării unui suflet prea încărcat de probele la care l-a supus viața, ci și *calea comunicării*. Marile experiențe, atunci cînd se produc, nu pot muri în interiorul celui de le-a purtat; marile experiențe se cer dăruite, mărturisitorul devenind în acest fel generatorul unor noi poziții și valori ce pot hrăni lumea celor ce-i sînt aproape prin natură și destin. Marile cuceriri ale spiritului nu aparțin numai celui ce le-a experimentat, ci tuturor; ele sînt un bun comun.

Cuvîntul și expresia ca mărturisire e pe de altă parte mai caldă și mai umană decît tăcerea. Deși uneori ia un aspect tragic și paradoxal în viața morală, mărturisirea aduce cu sine bucuria purificării, a creației și împărtășirii.

Tristețea

Tristețea este o stare morală des încercată de noi toți. Dar ea este o stare mai obișnuită poezilor, cuprinzînd în această categorie pe toți acei ce trăiesc starea poetică, chiar dacă nu fac artă poetică.

Cu toate că tristețea este obișnuită, ea nu este totuși o stare banală. Numai cînd a fost rău înțeleasă a putut fi socotită astfel. Semnele ei nu sînt întotdeauna cele mai proprii expresii, cele mai juste înfățișări ale conținutului său de viață.

Ca și în cazul duioșiei, de la început trebuie să înlăturăm tendința de a confunda tristețea cu melancolia. Aceste stări nu sînt identice, deși aparent asemănătoare: ele pot fi doar apropiate pentru o definire prin ceea ce se deosebesc.

Melancolia este o stare interioară de apăsare, este o stare în care viața se împuținează; melancolia este starea omului care sfîrșește. Totul coboară pe vadul strîmt al ne-ființei; aripa morții flutură în văzduhul melancoliei.

Spre deosebire de melancolie, atît prin natura sa cît și prin semnificația ei morală, tristețea este o alcătuire colorată și rodnică. Tristețea nu geme de durere și nici de întineric, ca melancolia; ea este purtătoarea unei dureri în care speranța este activă. Tristețea nu este o stare de năruire interioară, ci una de adevărată creație.

Ce este tristețea? În ce fel apare ea și ce sens are? Greutatea unei definiții precise vine din faptul adîncimii, al fluidității și am putea spune, totodată, al frecvenței care o caracterizează. Să încercăm o descriere.

Tristețea este o stare interioară muzicală. Ea se înfățișează la început ca o cîntare străină și o aplecare spre adîncimi. Omul trist e asemănător unei corăbii ce suferă o înclinare în plutirea sa; este ceva, o lipsă și o suferință care îi dă această înclinare, îi topește sufletul și îl poartă către limanuri necunoscute. Tristețea, ca și dorul, este strîns legată de suferință. De aci se desprinde partea ei de adîncime și omenesc.

În tristețe, pare că umblă un cîntec vrăjit, care ne îndușorează, dar care nu ne năruie; acest cîntec ne purifică ființa de tot ceea ce ar putea să ne poarte către o viață sufletească nouă; fluidul neînțeles înlătură impuritățile interioare ale omului. Tristețea este o stare a trecerii noastre către lumea celor nevăzute, este o stare de adîncă și aleasă sensibilitate prin care ființa noastră morală întinde brațe însetate pînă în cele mai îndepărate și tainice fîntîni ale lumii.

Aparențe înșelătoare ne fac să credem că tristețea este starea de încetinire a ritmului nostru vital; observația poate fi îndreptățită, dacă o raportăm la ființa noastră organică. Interior judecată, tristețea este o stare de mare intensitate; ea ne poartă către locuri ascunse, greu de pătruns. Tristețea nu înseamnă nici deprimare, nici năruire, pentru că pe calea ei omul vede și nădăjduște.

Tristețea este o stare de frumusețe îndurerată; de aceea ea aduce o notă de distincție. Tristețea este o stare de încîntare și viață înnoită; de aceea ea păstrează o pronunțată notă de frăgezime.

Toate aceste aspecte ale tristeții, natura și sensul ei, își au originea în irațional: omul este trist în fața tainelor care îl înconjoară și îl trag spre adîncurile lor. De aci se desprinde experiența interioară, unitatea ei de expresie și ca-

*Din
lucrările
lui
Ernest
Bernea
(mare parte
nepublicate)*

FILOZOFIE—PEDAGOGIE—ARTĂ

— Criza lumii moderne (introducere la o critică a culturii și civilizației)

— Preludii I, II (eseuri)
„Cel ce urcă muntele”
„Îndemn la simplitate”

— Artă nouă — fenomen de criză

— Scrisori către copiii mei

— Trilogia pedagogică (volumul ultim: „Scrisori...”)

— Studii de istoria artei (3 volume)

— Dante — filozofia culturii

— Mistral și spiritul Mediteranei

— Mic tratat de înțelepciune și virtute

— Meditații — note pentru o filozofie înactuală (1970)

— Trilogia filozofică

ETNOGRAFIE—ETNOLOGIE—SOCIOLOGIE

— Sociologia și metoda experimentală

— Credințe, datine și obiceiuri din Runc — Gorj (2 vol.)

— Atlasul etnografic al României (profil)

— Civilizația română sătească

— Poezii populare '69

— Zărnești, Tohan

— Civilizația românească (3 volume)

— Studii de sociologie (obiceiuri, chestionar)

— Problema obiceiurilor (sociologie și etnologie)

— Poezii populare în lumina etnografiei (material)

— Moartea și înmormântarea în Gorjul de Nord.

— Tara Birsei — credințe, datine, obiceiuri (fișe)

— Draguș, 1929—1938

— Trilogie sociologică

— Noțiunea de concret în etnografie și consecințele ei metodologice

LITERATURA—POEZII

— Amintiri despre Marcela

— Poezii — 1981

— Studii de literatură

— teorie literară, firide literare — 1978

— Poezii — 1971

— „S-au arătat semne” roman (Vaslui 1939)

— Poezii — 1975

— „Cîntece de dor amar” — 1966

— „Poiana cu meri” — poeme în proză — 1971

— „Popas în grădina neumbată” — poeme în proză și variante

— 1971

— „Lumini în necunoscut” — poeme în proză — 1971

— „Cîntece de pelerin” poezii — 1954

— Poezii (selecție din perioada 1931—1954)

— „Un om caută pe celălalt” — roman —

vol. I și II — 1970

— „Inelut de aur” — poeme în proză —

1980—81

— 7 manuscrise confiscate de MAI în 1985

(două dintre ele sînt necunoscute publicului larg)

racterul muzical al tristeții, atît de greu de prins în cuvinte.

Sensul metafizic al tristeții este de o mare adîncime; acest sens lămurește necesitatea și felul ei de a se manifesta.

Cuprinsul lumii cu acela al inteligenței noastre nu coincide. Tristețea ia naștere din prezența necunoscutului în viața omului. Este vorba aci de o stare interioară muzicală, născută din povara de înțeles și frumusețe a lumii, care nu poate fi culeasă în întregime și definitiv. Ne rămîne întotdeauna ceva ascuns: e tocmai ceea ce ne atrage mai mult și ne hrănește mai bine. Suferința legată de tristețe vine din izolarea aceasta, iar frumusețea ei vine din conștiința izolării și a setei pentru datele ultime ale existenței doar bănuite.

Tristețea este o stare morală pozitivă și creatoare. Prin ea stăm la porțile tainelor. Ea ne apropie de adîncimi și de orizonturi noi, ne deschide largi posibilități de depășire și trăire în realitatea neschimbătoare; ea ne poartă către o lume a esențelor, către pajiștile înflorite ale absolutului. Adevărata tristețe, adică tristețea legată de natura și destinul nostru ca ființe spirituale, este un semn al superiorității omului.

Cu toate că apare ca o neliniște, tristețea nu înseamnă deprimare și nici urît; ea este mai mult o încercare, o răs-cruce în calea către limanuri noi. În tristețe, omul, cu toate că nu a cunoscut desăvîrșit lumina vieții, simte această lumină. Spre deosebire de dor, tristețea nu a cunoscut o realitate care i-a aparținut și din care s-a rupt astăzi, ci pur și simplu îi lipsește această realitate; omul trist o simte, o știe că se află undeva, dar nu o cuprinde.

Tristețea stăruie în limita dintre suferință și frumusețe.

Adîncimea și puterea de vrajă a tristeții este legată de această întrepătrundere. Contrastul mai întii puternic, mai apoi disparent pînă la topire și-apoi iar puternic, face ca starea de tristețe să fie atît de vie și atît de muzicală. Cîntec interior între durere și frumusețe, cîntec de duble coarde, tristețea adună și cucerește țările ascunse.

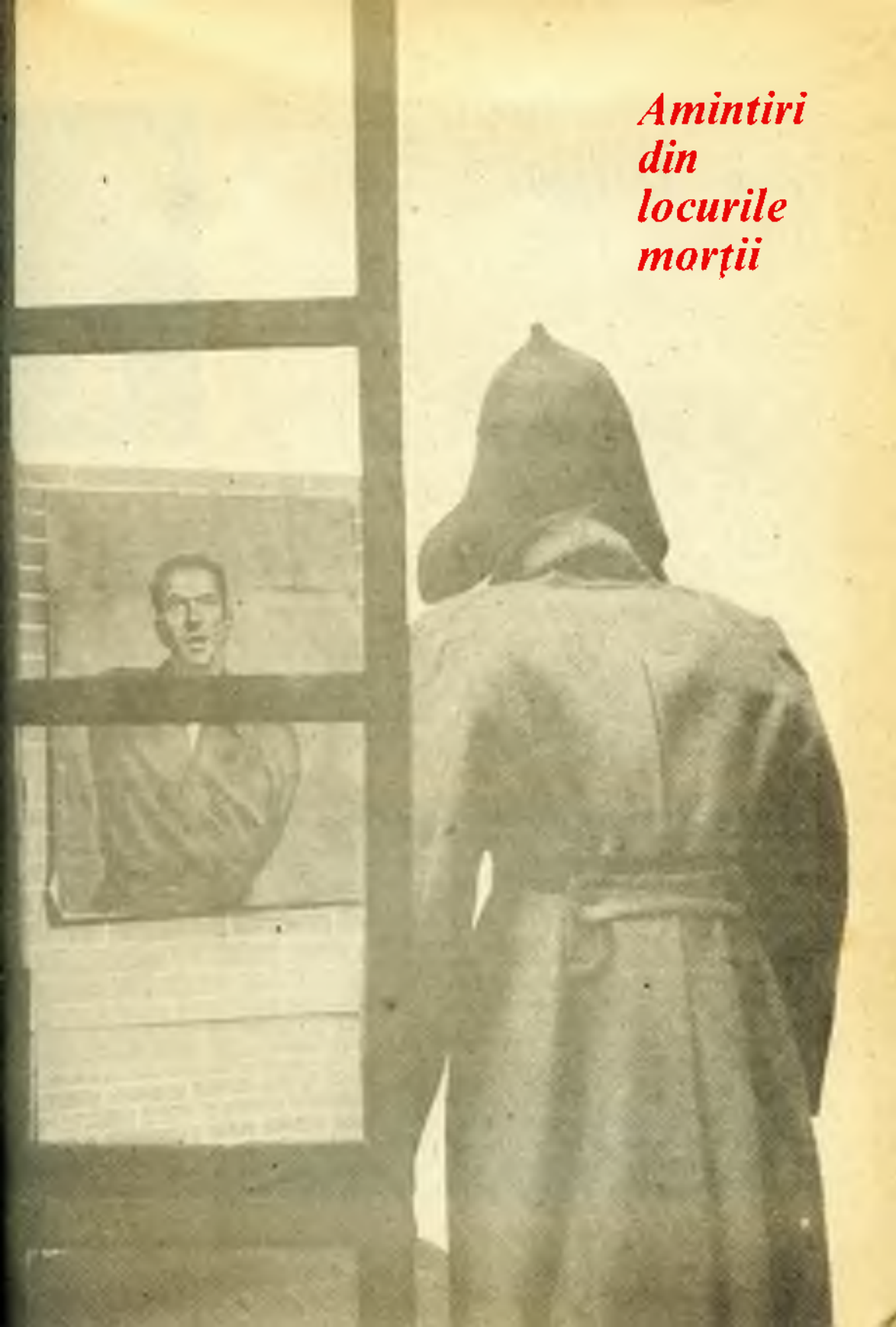
Un om trist ca Michel Angelo s-a luptat cu tainele și a încercat să le exprime. Povara lumii acesteia l-a făcut trist, l-a îndurerat, dar l-a și fecundat. Arta sa este străbătută de sensul trist al existenței noastre, de cîntecul străin al lumilor atît de măiestru și tainic alcătuite. Opera lui Michel Angelo exprimă o tristețe grandioasă, metafizică, tristețea lumii întregi. A fost aci o așezare în miezul ființei însăși, o întruchipare a marilor întrebări și o modelare a marilor tristeți izvorîte din cele dintîi.

Eminescu nu a însemnat altceva.

Tristețea în acest înțeles bogat și cuprinzător, tristețea metafizică, face să înflorească în noi daruri nebănuite și să ne poarte pe căile setei de desăvîrșire.

*Amintiri
din
locurile
morții*

ONISIFOR GHIBU

Ziar de lagăr.

Caracal, 1945

Luni, 23 aprilie 1945. Sf. Gheorghe. ...Mulți preoți pe aici, cel puțin 20—30 și un hoce turcesc. În cabana conștanțenilor, seara rugăciune impresionantă ortodoxă și turcească...

Ieri am fost la slujbă la ortodocși, romano-catolici, reformiști și unitarieni. Dar unde-i creștinismul necesar mîntuirii sufletești?...

Cum își pierde lumea timpul aici, cu joc de cărți! Cîți muncitori cari stau degeaba, devenind mai răi, în loc să se îndrepte! Cîte nedreptăți se fac!...

Marți, 24 aprilie 1945. Pentru astăzi pusesem la cale o înfîlnire neoficială a corpului didactic de toate gradele, în vederea discutării primilor pași pentru înființarea unei Universități populare. Sîntem aici peste 60 de profesori și învățători. Cu toate acestea, lucrul n-a mers. Mi s-a spus că așa ceva ar fi interpretat în alt sens decît cel intenționat etc. etc. Așa că, deocamdată, am renunțat la această metodă... Dar nu și la idee...

Joi, 26 aprilie 1945. ...Azi au venit vreo sută de noi deținuți, țărani din Dorohoi, Suceava și Rădăuți. Ce blestem! (de fapt 69). Tot azi au venit deținuți și din jud. Putna...

Bucovinenii cari au venit astăzi sînt într-un hal de mizerie materială și morală înspăimîntătoare. Au făcut de la Suceava pînă aici șapte zile cu trenul; flămînzi. Au avut abia 3 pîini pe tot acest drum lung. Morți de foame. Au stat în închisoare cîte 4—5 luni înainte de a veni aici. Acasă gospodăriile distruse de război. La doi dintre ei le-au murit soțiile în ultimele săptămîni. Nu le-au putut vedea nici moarte... Vai de biata nație românească! Nicio dată n-a fost într-o astfel de suferință gravă și generală.

Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a învrednicit pe mine să trăiesc o părticică din această imensă suferință. Numai astfel înțelegi și te pregătești pentru o nouă fază a vieții!

Vineri, 27 aprilie 1945. Ieri a sosit la Caracal, ca să-și vadă soțul, d-na Jinga de la Brașov. L-a putut vedea numai de la distanța de vreo 80 de metri, dintre poartă și bariera de sîrmă ghimpată. Astăzi, în sfîrșit, poarta a fost ba-

ONISIFOR GHIBU (1883—1972), născut în Sălișteea Sibiului dintr-o familie de țărani, a fost una din personalitățile de formație enciclopedică ale culturii noastre: teolog, pedagog, istoric, filosof, filolog și folclorist, el a fost în același timp unul din cei mai de seamă organizatori de școală români, organizator cultural și militant pentru unirea într-un stat național a tuturor românilor. A fost *intemeietorul școlii de pedagogie românească și de educație a națiunii*. Printre cele mai importante merite ale sale, în afara celor didactice și educative, a fost organizatorul și conducătorul de fapt al luptei de rezistență a școlii românești din Transilvania, sortită prin lege deznăționalizării (1910—1914); a fost principalul organizator al școlii în limba maternă a românilor basarabeni (1917 — 1918); a imprimat linia și a condus efectiv organizarea învățământului de toate gradele din Transilvania unită cu țara (1918—1920); a fost unul din principalii conducători ai luptei antirevizioniste din Transilvania interbelică și militant pentru reunificarea religioasă a românilor. Profesor de pedagogie la Universitatea din Cluj (1919—1945), membru corespondent al Academiei Române (1919—1948), președinte al Secției școlare (pînă în 1928) și comisar general al „Astrei” pentru Basarabia (1926—1927). Pînă în 1944 a publicat 100 lucrări în volum și broșură și circa 1500 studii și articole în perioade pe teme de istorie a școlii, a culturii, a Bisericii, istorie contemporană, pedagogie,

ricadată cu scinduri, pentru ca nici din depărtare să nu se mai poată vedea oamenii.

— Astăzi Jinga, Meitani ș.a. au fost scoși la corvoadă la sapă într-o grădină. Burghezii trebuie reeducați!

— Ieri, la apel, un muncitor l-a înjurat în gura mare, în mod ordinar, pe I. Martin, directorul școlii tehnice din Sibiu, șeful cabanei noastre No. 12, amenințându-l cu bătaia...

— Ieri l-am întâlnit pe fostul deputat bucovinean Robu, în uniformă de sublocotenent de vînători.

— Azi la ora 9 am fost chemați, pe neașteptate, la apel, întreg lagărul de aproximativ 1400 de oameni. Se zvonise că vine comisia de triere. Emoții și temeri. Abia pe la 10.30 a sosit comisia, dar nu cea de triere, ci o comisie de 4 ofițeri ruși, în frunte cu un colonel. Unul din cei patru vorbea românește, făcînd pe interpretul. Au stat de vorbă cu diferiți deținuți. Tonul a fost mereu major. Cei care vor mai face propagandă fascistă vor fi spînzurați aici în lagăr. Sînt aici funii și pari și se vor mai aduce. Mare înversurare în contra „bandiților” și legionarilor, cari vor avea să dea seama și în fața poporului român.

N-aș putea afirma că această vizită neașteptată ne-ar fi servit în prea mare măsură spre încurajare. Tot timpul a planat deasupra noastră spectrul întunecat al unei necunoscutе grozave. Unii vorbeau de șleपुरi care ar sta gata la Corabia, pentru a ne duce în interiorul Rusiei...

Sîmbătă, 28 aprilie 1945. ...Azi am căpătat de la Dr-ul Munteanu-Orhei un buchețel de lăcrimioare minunate la vedere ca și la miros. Le căpătase de la sora lui, profesoară, care a dat la mine, la Cluj, capacitatea. Va să zică, tot mai sînt flori în lumea asta. La un moment dat, am auzit și un fragment de melodie. Mai sînt, deci, și cîntece în lume...

Vinerea Patimilor, 4 mai 1945. ...În fiecare zi din săptămîna aceasta am fost la slujba religioasă. Cele 12 evanghelii m-au tulburat mai mult decît în alți ani. E și pentru mine aceasta o veritabilă săptămîna a patimilor, cu nedreptăți strigătoare la cer, care niciodată nu vor putea fi răzbunate.

Pe Christos l-au judecat sumar, cu ură și pasiune, și i-au aplicat cea mai odioasă pedeapsă. Cine s-a mișcat pentru El? Nici chiar Apostolii, cari și ei s-au lepădat de El. Pe mine cine mă va judeca drept? Se uită cineva la documentele mele, la memoriile mele, la declarații și la înțîmplări?

De cînd lumea, dreptatea a umblat cu capul spart, și puterea, și îndrăzneala, și minciuna au triumfat...

Miercuri, 9 mai, d.a. ora 4.30. Azi la ora 2 d.a. au tras clopotele la toate bisericile din Caracal și au sunat sirenele tuturor fabricilor: a încetat războiul în Europa! Mă prostern în fața Providenței care așa a binevoit și o rog să ne milostivească cu o pace care să vie cît mai cînd și cu

cît mai multă dreptate. Dar pentru noi se pun acum probleme noi. Va trebui să luptăm mult pentru obținerea acestei păci drepte. Întors acasă, miine, poimîine, nu voi putea face pe cumintele care să stea frumuseț la o parte, spre a nu i se mai întîmpla ce i s-a întîmplat, ci va trebui să mă arunc din nou în învîlmășagul luptei pentru pace. Dă-mi Doamne numai sănătate și de rest mă voi îngriji eu. Și nici Tu nu mă vei lăsa fără ajutorul Tău, căci în numele Tău vom lupta. Și va trebui să izbîndesc cît de cît...

Sîmbătă, 12 mai 1945. Unde eram azi sînt 26 de ani și unde sînt acum! La 12 mai 1919 era, la Cluj, după cum spunea actualul mitropolit Nicolae Bălan, „momentul Gibu”.

La 12 mai 1919 am preluat, în condiții cu adevărat epice, Universitatea ungurească din Cluj pe seama statului român, înregistrînd unul din momentele culminante nu atît ale carierei mele, cît și ale vieții și credinței mele...

După 26 de ani, iată-mă la Caracal. Ce drum și ce perspective...

Luni, 14 mai 1945. ...A început să fie frumos în jurul lagărului: o mare de acăți (salcîmi, n.n.) înfloriți, din toate părțile, inclusiv cimitirul. Parfumul lor înnăbușe într-o oarecare măsură duhoarea closetelor. Ce trebuie să fie acum la Stana mea atît de dragă? Și la Sibiu, și la Săliște, și pretutindeni unde nu pot ajunge decît cu gîndul...

Procopovici îmi spune astăzi dimineață ultima știre senzațională: Iuliu Maniu a fost arestat! Asta înseamnă că se întinde coarda; guvernul nu poate domina situația cu mijloacele de care dispune...

Vineri, 1 iunie 1945. ...Fostul inspector școlar de la Focșani, Grigorescu, mi-a vorbit cu indignare de preoții din lagăr care joacă cărți, înjură și fac educație fizică în chiloți, în rînd cu laicii. Ultima observație este discutabilă. Preoții aici sînt simpli „deținuți”, puși să trăiască în rînd cu toți ceilalți deținuți: să se prezinte la apel, să-și aducă apa, să se spele pînă la brîu și să-și spele picioarele, și să facă baie în duș împreună cu laicii, să stea la rînd cu vasul pentru mîncare în mînă și să stea în closet alături de orice derbedeu. Că după toate acestea, se prezintă și la educația fizică în chiloți — nu mi se pare lucru grav. Lucru grav e că-i aduc pe preoți în lagăre civile, în loc să-i ducă la mănăstire...

Sîmbătă, 9 iunie 1945. ...Ieri mi-am spălat rufele, în toată legea: cămașă, o pereche de chiloți, 2 fețe de pernă, 2 baltiste și o pereche de ciorapi. Au ieșit destul de bine...

Evident că motivul pentru care mi-am spălat însumi rufele și nu le-am dat unei femei să mi le spele — cum am făcut în două rînduri precedente — n-a fost de ordin financiar, ci social. Voiam să văd dacă sînt în stare să spăl și eu așa cum spală atîția alții și dacă m-aș putea aco-

educație, bilingvism, folclor, politică minoritară, revizionism politic, unirea Bisericii, memorialistică ș.a.

După instaurarea regimului de la 6 martie 1945, a fost internat în lagăr ca antisovietic și naționalist, epurat din Universitate și din Academie, toate scrierile sale fiind incluse în listele de publicații interzise. După eliberarea din lagăr, în condițiile cu totul precare în care a fost obligat să trăiască, a desfășurat o intensă activitate de cercetare istorică și științifică, lăsînd în urma sa o bogată și prețioasă arhivă ce-și așteaptă încă cercetătorii și editorii. Pe lângă aceasta, a avut curajul să desfășoare o incredibil de vastă și încă necunoscută activitate critică, în scris, pe marginea stărilor de lucruri din țară, prin memorii trimise conducerii statului și unor instituții de cultură, adevărate studii, de zeci și chiar sute de pagini. Urmarea unui astfel de memoriu, din 31.X.1956, adresat conducătorilor sovietici în legătură cu problema Basarabiei și Bucovinei de Nord, a fost condamnarea de către Tribunalul Militar din Sibiu, în 1957, la 5 ani închisoare. Grațiat în ianuarie 1958 la cererea lui P. Groza, aflat pe patul de moarte, el și-a reluat activitatea științifică și cea social-critică. Datorită acestei poziții, nu a putut publica nimic pînă la moarte. Postum, au început să apară, nu fără mare greutate, unele lucrări, trecute prin foarfecele cenzurii. Iată, în continuare, cîteva din lucrările apărute de-a lungul anilor, dar pe care, în timpul regimului comunist, editurile

nici nu au vrut să le la în considerare: *Ultracivismul modern sau bilingvismul în școala populară* (Langensalza, 1910), *Catolicismul unguresc din Transilvania și politica religioasă a statului român* (Cluj, 1924), *Cum s-a făcut unirea Basarabiei* (Sibiu, 1925), *De la Basarabia rusească la Basarabia românească* (Valenii de Munte, 1926), *Portrete pedagogice* (București, 1927), *Trei ani pe frontul basarabean - bilanșul unei activități* (Chisinau, 1927), *Acțiunea catolicismului unguresc și a Sfintului Scaun în România înțregită* (Cluj, 1934), *Prolegomena la o educație românească* (București, 1941), *Politica religioasă și minoritară a României* (Cluj, 1940), *Puncte cardinale pentru o concepție românească a educației* (Sibiu, 1944), *Dictatură și anarhie* (Sibiu, 1944), *În viltărețea ideologiei rusești* (1917-1918) — inedit, *"Frinturi" basarabene* — inedit, *Pe baricadele vieții - în Basarabia revoluționară* (1917 - 1918) — inedit, *Dr. Petru Groza - prim-ministrul României muriunde, poporul român te cheamă în judecată prin fiul său Onisifor Ghibu* (Sibiu, 1949); 180 pag., publicat în revista „Vatra”, nr. 2, 1990, Tg. Mureș.

Ziarul de lagăr, care cuprinde însemnările sale zilnice din primele luni ale detenției sale în lagărul de la Caracal — lucrare din care se publică aici câteva fragmente succinte — precum și o antologie din memoriile pe care le-a adresat între anii 1946-1970 unor autorități, sint prevăzute a apare încă în acest an.

moda tuturor situațiilor pe care le-ar aduce cu sine un viitor regim politic-social și am constatat că pot să fac un asemenea lucru și că n-ar fi o nenorocire dacă în viitor aş purta rufe spălate de mine. Evident că spălatul meu nu poate ține pas cu al d-nei Lazăr. Dar dacă va trebui să-mi fac eu toate lucrurile trebuincioase vieții, jumătate din timp va trebui să-mi petrec cu astfel de lucruri și nu cu cele în care eu sînt la locul meu, competent. Și, desigur, aş ajunge ca și lucrurile pe care le fac acum 100%, să le fac, numai 50%, și calitativ și cantitativ, cu: bine.

Dar, experiența s-a făcut și acesta e un lucru mare, simțit pe pielea proprie.

Duminecă, 10 iunie 1945. ...Se pare că cei cari au în vechia lor problema lagărelor au un fel de a vedea cu totul aparte. Ei promit tuturor totul, dar de fapt nu fac nimic. De exemplu, alaltăieri căpitanul a spus la raport că a doua zi va veni în lagăr, să stea de vorbă cu deținuții, spre a afla doleanțele în mod nemijlocit. Totuși, n-a venit nici ieri, nici astăzi. Eliberările care se fac sînt atît de puține și de discutabile, încît nu confirmă întru nimic multele făgăduieli care s-au făcut tuturor, de aici și de la București, iar nesiguranța este elastică pînă la infinit, de te clatină oricît ai fi de voinic.

Îl văd lîngă mine pe scriitorul C. Gane. A îmbătrînit cu cel puțin 4-5 ani. Azi măcar îl poți lua ca model pentru un sfînt bizantin. Scrie mereu, scrie. Azi îl văd copiind un roman, scris aici: „Rădăcini”. Bietul scriitor s-a refugiat în alte lumi, ca s-o uite pe asta. Dar pînă una alta, se usucă pe picioare...

Vineri, 15 iunie 1945. ...Ieri a fost o serbare pentru eroi și la cîmîtirul local din preajma lagărului. A participat multă lume, care toată era cu privirile îndreptate spre lagăr, din desul împrejuririi din sîrmă ghimpată al căruia priveau sute de deținuți — mîine, poimîine „eroi” și ei. Între cîmîtir și lagăr, prin coridorul strîmt rezervat gărzii de militari, soldații somau mereu și publicul din cîmîtir, și pe deținuți, să se țină la distanță de 4 metri de la grad.

Ce atmosferă încărcată prin cabane, cu certuri, bătăi și enervări! Și la noi azi dimineată burduhosul Graef era să-l bată pe predicatorul Kraus, blînd și timid. O brutalitate și o nesinceritate care te sufocă. Ah, de-ar trece și epoca asta!

De la prof. Bodogaie aflu cu nespuse surpriză că profesorul Parhon e ardelean, din Cetatea de Baltă. Îi e chiar unchi!...

Duminecă, 17 iunie 1945. ...La slujba religioasă ortodoxă de azi dimineată, la sfîrșit, s-a făcut iarăși o rugăciune pentru eliberarea noastră din lagăr. Dar, pentru eliberarea țării din toate nenorocirile niciodată nici un cuvînt de rugăciune către Dumnezeu. Egoism strîmt la preoțimea noastră.

Ieri am fost la cabana 13, cu Dr. Dumitru, la pictorul

Demian, care a pus pe hîrtie foarte frumoase și nostime subiecte din lagăr. Același mi-a citit și unul din „Radio-jurnalele” cabanei, făcut de el cu mult haz și talent. În cîte feluri își omoară timpul lumea aici!

Marți, 19 iunie 1945. ...Azi am fost voluntar și la grădină. Am dus în spinare haraci din lagăr, am cărat apă cu căruța, trăgînd la proțap cu Vranceanu, am învîrtit la roata fîntînii, am cărat apă cu stropitoare, am stropit zeci de straturi de varză. Dar am avut și o scenă foarte interesantă cu plutonierul major Cucu, care m-a înjurat ca la cazarmă și m-a amenințat în mod ordinar cu bătaia. Dacă n-aș fi pus eu punct scenei m-ar fi bătut. Am făcut o experiență fără precedent. Ar fi trebuit să-l reclam, dar ar fi fost și mai rău.

La grădină am văzut cît de primitiv se lucrează aici pămîntul. Am fost 30 de inși care n-am lucrat nici cît zece inși. Dacă apa s-ar scoate cu electricitate și udarea s-ar face tot electric, prin irigații, ar fi cu totul altceva...

Joi, 21 iunie 1945. Clipe tot mai grele: nu-i pîine, nu-i apă! De trei zile motorul de la apă e stricat, iar la bucătărie este o singură gură de apă pentru 1700 de oameni. Se face coadă la apă cum n-am mai văzut nicicînd. Stai cu ceasurile pînă să-ți vină rîndul. Cînd se dă drumul la cîte o serie de 10—15 inși, o iau la fugă ca nebunii. Azi, în sfîrșit, nu mai e nici pîine...

Ce bucuros sînt într-o privință de cunoștința directă cu plutonierul major Cucu, de alaltăieri, de la grădină. Ar fi fost păcat să nu cunosc deaproape un exemplar viu de educator militar român. O să-i fixez, cred, la un moment dat, portretul psihologic și rolul educativ în armată. Al lui și al superiorilor lui, pînă la general.

Sîmbăta Rusaliilor, 23 iunie 1945. Mi-aduc aminte de sîmbetele Rusaliilor dinainte și pînă la 1900, cînd mă duceam de la Sibiu acasă, la Săliște. De „verzele” minunate pe care le băga, fie iertată măicuța, de șunca fiartă în moare, de grădinile înverzite și înflorite, de bucuria copilăriei fără griji prea mari. Toate, toate au trecut, pentru ca astăzi să mă zbat aici, în lagăr, între vești fantastice despre eliberări care nu mai vin, despre desființarea lagărului din Caracal și mutarea lui la Deveselu, în bordeie făcute de nemți, pline de păduchi etc. etc....

Luni, 25 iunie 1945. A doua zi de Rusalii. Zi de mămăligă. Azi lagărul a fost vizitat de subsecretarul de stat Tudor Ionescu de la Industrie și Comerț. A stat de vorbă cu deținuții, pe cabane, timp de un ceas bun. Pe cînd era la cabana 13 de vorbă, eu m-am retras în cabana noastră (12) și am scris, la repezeală, o scrisoare către primul ministru, de următorul cuprins, redat după memorie: „Frate Petre (Petr Groza n.n.). Lagărele, așa cum sînt astăzi, sînt pepiniere de anarhie. Ați adus în ele sute și mii de oa-

Consemnările lui Onisifor Ghibu din Ziarul de lagăr de la Caracal care cuprinde perioada 22 martie—31 octombrie 1945) au un caracter caleidoscopic; ele panoramează realități ale unei ambiante nefaste prin agresivitatea și primitivismul ei, altele de ordin socio-cultural, teren de mare mobilitate pentru iluzul cărțurar. Ca loc de refugiu împotriva seismelor de diferite forme și grade de manifestare, oricînd posibile în lagăr, deținuții, și Onisifor Ghibu cu ei, apelează la un creștinism ecumenic, nerealizat dincolo de sîrma ghimpată a lagărului; suferința comună îl strînge pe credincios, indiferent de confesiune, în aceeași rugăciune și liturghie. Astfel se opun deținuții, degradați biologic, celelalte degradări, morale, care-i amenință violent.

Consemnările mărturisesc certitudini și contradicții, adevăruri și derute, încredere și îndoielă, abdicare și înverșunare în fața opresiunii și a autorilor ei. Percepînd cu solidaritate suferința colectivă în care se implică, Onisifor Ghibu se afirmă ca un patriot, în condițiile unui timp neprielnic, în care, cu perfidie și forță, poporul român este împins pe un drum al crucificării sale.

Ziarul de lagăr nu este o operă elaborată, structurată pe un esafodaj sistematizat, cu finalități prefigurate; el reprezintă instantanee ale unor și unei vieți, care se vor constitui, după aproape o jumătate de veac, în mărturie ale acuzării în procesul pe care, prin însăși construcția ei, democrația îl deschide

totalitarismului comunist din România. Cele consemnate de Onisifor Ghibu în „ziarul” său reprezintă de fapt depoziții ale unui martor al acuzării. Cele câteva fragmente ce se publică aici nu dau decât o palidă idee despre marea valoare documentară și educativă a întregii lucrări.

ROMEO
DĂSCĂLESCU

Au fost păstrate, pentru autenticitate, cele câteva sfîngăcii în exprimare, inevitabile în notările grăbite din detenție (n. red.).

Cititorul trebuie să rețină din textul alăturat că Onisifor Ghibu vorbește de un lagăr instituit imediat după 23 august 1944, continuator în linii mari al lagărului de „tip antonescian”, să zicem, în care deținuții aveau un mare număr de libertăți ca, de pildă, posibilitatea de a scrie, a face baie, a discuta ș.a. Cu totul altfel va arăta lagărul de „tip comunist”, instituit de Securitate (1948), care n-a însemnat numai privarea de orice elementară libertate, dar avea și un scop precis — exterminarea deținutului.

meni nevinovați, pe care îi țineți aici cu lunile nejudicate, în timp ce adevărații vinovați sînt liberi, fac afaceri și se răzbună în contra adversarilor, trimițîndu-i în lagăr. Eu însumi sînt arestat fără nici o vină de peste trei luni de zile. Așa se năruie România... Prof. Onisifor Ghibu”.

Am ieșit repede cu scrisoarea, căci credeam că se mișcă lumea spre cabana noastră. Ministrul înconjurat de multă lume, care-l asaltase, dădea asigurări că drepturile familiilor noastre vor fi respectate în întregime. Eu am strigat tare: „Nu drepturile familiilor, ci dreptatea noastră!” Între aceea ministrul venea spre cabana noastră. L-am oprit și m-am prezentat.

— Îmi pare bine!

— Domnule ministru, vă rog să predați scrisoarea aceasta prietenului meu Petru Groza, șeful guvernului D-voastră.

A primit-o și a dat-o căpitanului. Atunci am continuat: — Lagărele sînt pepiniere de anarhie. Au fost aduși aici oameni nevinovați, cari se revoltă cu drept cuvînt împotriva nedreptății care li se face. De ce ne țineți aici nejudecați, de peste trei luni de zile? Judecați-ne și condamnați-ne dacă sîntem vinovați. Dacă nu, dați-ne drumul!

Ministrul: — Vă rog să aveți încredere... Încă puțină răbdare.

Eu: — Dar, puțină!

Între aceea a ajuns la cabana noastră, unde a spus câteva cuvinte Procopovici.

Pretutindeni i s-au spus ministrului vorbe îndesate. La despărțire a dat asigurări că va face tot ce-i va sta în putință ca să se facă trierea cît mai curînd.

Martin mi-a spus că toate scrisorile, inclusiv a mea, către primul ministru, au rămas la cenzura lagărului.

Printre deținuți a domnit tot timpul o mare agitație. Unii vorbesc de termene pînă la 30 iunie. Atunci, oamenii hotărîți vor lua alte atitudini; e în program o grevă a foamei masivă...

Joi, 28 iunie 1945. ...Azi am terminat de citit romanul „Carlton” de Cezar Petrescu. Prea multă vorbărie, prea mari lungimi inutile, prea multă ticăloșie a vieții românești, fără aproape nici un luminis, și un sfîrșit slab susținut, deși ar fi putut fi grandios, dacă ar fi reliefat ca ceva central pe călugărul Filaret. Totuși, romanul e o frescă interesantă a vieții Bucureștilor...

Luni, 2 iulie 1945. ...Învățătorul Tudor Barbu din Constanța mi-a făcut rost astăzi de broșura lui Petre Mironescu-Mera, directorul învățămîntului primar, intitulată „Școala poporului. (Contribuții la reforma învățămîntului popular)”, București, 1940, Tip. Dimbovița, 56 pag....

Ce galimatias de idei, de concepții, de reforme! Fără nici o claritate, fără nici un sistem. Numai vorbărie goală, plină de contradicții. Operă de semidoc grandoman. Și, de aceea, cu atît mai periculos, cu cît stă mai sus în ierar-

hia învățătorimii... După ce face din învățătorul de astăzi un produs al celei mai rele scoale care trebuie înlocuită numaidecît, radical, autorul face apel la învățători: „Adoptați metodele personale pe care le veți crede mai eficace” (p. 55)...

Autorul este tipul învățătorului regătean care a citit ceva pedagogie dar care n-a asimilat nimic și care se simte, totuși, chemat să dea directive de reformă radicală a învățămîntului. Doamne, ce blestem cu dascălii semidocti la conducere și cu numeroși în vîrfurile piramidei sociale! Acest om nu citează în toată cartea sa o idee, un fapt, un nume, o carte; ca scriitură are o dezvoltare monotona. Totul din mîncă și din burtă. Cu astfel de oameni se-nconjoară Voitec? Va trebui să mă plîng la Rege de astfel de situațiuni.

Joi, 5 iulie 1945. ...Ce minunată a fost ultima noapte, cu cerul ei extrem de senin și de liniștit, care te făcea să te ridici la meditații filosofice de care numai arareori ești capabil. Miriadele de stele, mari și mici, să fie ele numai lumină pentru pămîntul nostru? Podoabe pentru omul creat anume de mîinile lui Dumnezeu? „Facerea lumii”, adică creațiunea pămîntului a putut să fie centrul și finalitatea însăși a creațiunii lumii? Tot ce e în afară de planeta noastră a făcut Dumnezeu de dragul nostru? Întreg sistemul planetar, — e un sistem geocentric? Lipsit de viață comparabilă cu cea de pe pămînt, deosebită de ea sau superioară ei? Știm noi ce este în stele? De cînd sînt și pînă cînd vor dura? Și care-i valoarea pămîntului în raport cu imensitatea, cu infinitul, cu eternul? Și ce e Dumnezeu, în raport cu existența noastră individuală, națională și general-umană? Să-și fi îndreptat el atenția în spre omul pămîntean, lăsînd pe plan secundar miriadele de corpuri cerești create tot de El, și desigur tot cu un scop?...

Vineri, 6 iulie 1945. ...Mi se comunică un fapt semnificativ: înainte cu vreo trei săptămîni armata rusă a ocupat cimitirul din imediata apropiere a lagărului, făcînd aici un parc de camioane. Înainte de aceasta cu cîteva zile, spre seară, primul automobil care a intrat în cimitir, a luat foc și a ars ca un rug micuț. Se vor fi revoltat și răsculat morții, eroii tulburați în odihna lor? Cine știe?

Ieri rușii au evacuat cimitirul și se pare și orașul. ...Se aude că peste tot locul în țară rușii pleacă...

Azi e vorba să fie chemați la Comandament delegații intelectualilor. S-a înregistrat însă *relache*! Nu-i mai socotește vrednici, sau se tem de ei?...

Astăzi a fost la Comandament o ședință furtunoasă cu locotenentul, șefii de cabană și alți delegați, pe chestia mizeriei cu alimentarea. Ionescu-Tarzan a amenințat: „Pentru stările de acum, va avea să răspundă cineva, într-un anumit moment!”

Se vorbește de mișcări violente, că foamea dă, de! dreptul!

GH. CALCIU-DUMITREASA

Cel mai bun dintre noi

...Atunci a murit în celula mea cel mai bun dintre noi. Era atât de bolnav și atât de slab, încît moartea era mai prezentă pentru noi decît pereții umezi, decît mîna gardianului care ne lovea sau descuia și încuia ușa, mai concretă decît pîinea și apa noastră zilnică. Tusea de tuberculos a lui Costache Oprișan, expectorația abundentă și urît mirositoare a unui plămîn ros aproape integral de bacili, ne întorcea uneori stomacul pe dos, în ciuda dragostei imense pe care i-o purtam toți trei.

Și totuși, el, Costache muribundul, era axa și suportul nostru, justificarea noastră pentru acolo, îngerul care îl biruia pe diavol pentru noi. În clipa în care a murit, universul nostru și-a pierdut sensul. Atunci lumea s-a prăbușit cu vuiet, cataclismul s-a produs și noi am rămas trei oameni într-un pustiu al disperării. Și nici un indicator. Cel care ne călăuzea murise, eram înconjurați de o lume ostilă, de șase metri pătrați care supurau moartea și deznădejdea din fiecare atom din materie.

Era în luna iulie 1958. Spre apusul soarelui, după ce trecuseră zece ore de la moartea lui Costache, în care timp ne rugasem cu lacrimi și disperare: „Cu sfinții odihnește Hristoase, sufletul adormitului robului Tău Costache... Costache...”, după ce i-am spălat trupul ca să intre curat în pămîntul din care a fost zidit, l-am scos gol pe targă în curtea închisorii. Soarele apunea, lumina lui de aur cădea peste o vegetație luxuriantă, nebună, înfricoșătoare.

Lumii nu-i păsa de noi. Nu pierise universul în neființă, soarele nu-și întunecase lumina sa, nu se despicase pămîntul pînă în adînc, nici florile nu-și pierduseră frumusețea. Încă odată, naturii nu-i păsa de noi. Universul nostru — carcera! Îi era lumii și necunoscut și indiferent

HORIA STANCA

Jilava '52

(fragment)

În toiul turbulențelor de tot felul, venise primăvara lui 1941 și cu ea clipa răsplătii. Dacă deocamdată nu Ardealul, să ne reluăm măcar Basarabia și Bucovina încheind socotelile noastre cu colosul de la răsărit. Dar nu mai avea picioarele de lut cum de atîta vreme le presupunea naivitatea noastră. Le înzdrăveniseră americanii și talpa lor greoaie nu se lăsa mutată ușor din nămolul unde își înfipsese teribila și necruțătoarea ei stăpînire. Nu se lasă descris, cu toate acestea, entuziasmul nostru, al tinerilor de atunci, porniți să reînviem mîndria unei națiuni reînsuflețită de mărețele dovezi din trecutul eroic al celor ce ne-au precedat. Creștea în sufletele noastre ambiția de a ne demonstra capacitatea de jertfă pentru redobîndirea prestigiului național în fața puhoiului venit peste noi în numele unei lumi ale cărei zădărnicii, dacă nu și făcomii, le știam dintr-o vecinătate imediată înspăimîntătoare. Ne voiam recucerită demnitatea călcată în picioare de comunismul despre care știam mai multe decît cei ce dincolo de ocean se legănau în cochetării absurde, jignitoare pentru sentimentele noastre ingenuncheate dincolo de Prut. Și înainte de a îmbrăca haina de ofițer și de a traversa cu piciorul pustietățile de dincolo de Nistru, de Bug și de Nipru pînă la Kerci, mi-am vărsat veninul decepțiilor în cîteva articole restitutive, scrise și publicate sub impulsul clipei în care nu vedeam în Stalin decît pe „măcelarul de la Kremlin” și în acoliții săi Litvinov, dezastrele profilate în orizontul nostru politic și teritorial aflat în calea visului lui Petru cel Mare de a se extinde peste trupul sfîrtecat al patriei noastre. Ingenuncheat, umilit și obidit, poporul nostru plătise prețul unor suferințe pe care le voiam acum răscumpărate.

Nu mi-am făcut nici o clipă procese de conștiință pentru fidelitatea mea față de sufletul unui popor încă odată nedreptățit, încă odată schingiuit de o istorie implacabilă. Fusesem pînă atunci un patriot domolit. Nu făcusem niciodată diferențieri exclusiviste între noi și cei cu care destinul istoric ne așezase într-un pămînt din ale cărui roade să ne îndestulăm împreună. Acum însă devenisem

aprig. Îmi stăpîneam greu revoltele și ceream prețul răscumpărărilor. Nu-mi puteam închipui că pînă la sfîrșit aveam să le plătesc tot eu. Am luptat în scris și pe front pentru o restituire **in integrum** și nu m-am sfiit să mă declar deschis împotriva unei păci pe cale să-mi sufoce aspirațiile naționale.

Pe scurt, am devenit pentru cele scrise în 1941 criminal contra păcii în 1952. După atîția ani și după ce se ajunsesese la un **modus vivendi** cu toți vecinii noștri, mi-am potolit avînturile patriotice și atins de resemnările vîrstei, mi-am blindat inima retras în liniștea căminului proaspăt clădit. Cu vanitățile publicistice epuizate, am abandonat profesiunea aleasă îndreptățind pe cel ce spusese cîndva **le journalisme mena à tout à condition d'en sortir**. Și pînă în 1952 nu mai scrisesem nimic. Nu mai doream decît să fiu lăsat liniștit, să-mi cultiv elanurile literare și muzicale atît de greu și de tîrziu recucerite.

Dar n-a fost să fie așa! A fost o clipă de adîncă deznădejde cînd magistratul anchetator, un tinere! subțirețec cu ochelarii în ramă de aur, care, după o discuție de mai bine de două ore, mi-a spus cu o jenă căutată zadarnic să fie ascunsă:

— Regret sincer că am ordin să vă rețin. Tot ce pot face pentru dumneavoastră este să vă grăbesc procesul.

Cu mai puțină jenă m-a tratat sergentul magaziner de la Jilava, mai cu seamă tovarășul său, sergentul care mă adusese acolo, acesta un vlăjgan impertinent cu buză de iepure, buză crăpată, de sub care rinjeau dinți stricați, lacomi de satisfacție. Trecînd prin mină obiectele luate la percheziția corporală, acesta se opri la fotografia soției mele scoasă din portmoneu:

— Asta-i nevastă-ta? Acum o să ne facem noi „plăcere” cu ea.

Atît de jos nu mă coborîse nimeni pînă atunci în demnitatea mea și, indignat, i-am răspuns:

— Cum vă permiteți?

— Vezi că acuși te cîrlesc! mi-a închis gura arătîndu-mi cîntul. Nu mai ținea seama că eram în pielea goală, iarna, într-o hală înghețată, cu trupul sfîrtecat de cicatricele încă proaspete aduse cu mine din război.

Lăsat singur în prima noapte într-o celulă fără pat, cu cîteva paie pe jos și fără să pot închide un ochi, mi-am trecut întreaga viață pe dinainte căutînd să găsesc în conștiința mea o cît de mărunță justificare a „reținerii” mele. Dar toate scrutările prin adîncul ei nu-mi dădeau răspunsul potrivit. Îmi frămîntam mintea cu întrebări una după alta. Cum de tocmai acum, după opt ani de la instaurarea noului regim, mi se găsiseră păcate, cînd atîta vreme fusesem lăsat în pace, cînd în cei opt ani ocupasem funcții în stat, cînd rostisem conferințe discutînd probleme de mare actualitate culturală la sala Dalles și la Ateneu, cînd fusesem membru în atîtea sindicate de mari instituții politice și

Stănescu

economice? Nu-mi puteam închipui să fi fost vinovat de încălcarea vreunei legi existente. Nu lucrasem cu bani, nu scrisesem nimic, dusesem o viață ireproșabilă. Pentru cele scrise în 1940—41? De atunci trecuseră doisprezece ani, suficientă vreme pentru judecarea vreunei fapte imputabile. Războiul se încheiase demult. Pacea fusese restabilită. Scăpasem atunci datorită lui Lucrețiu Pătrășcanu, ministrul de justiție, destul de inteligent să închidă dosarele ziariștilor cu manifestări anticomuniste, antihortiste și antisovietice. Va plăti el însuși, mai târziu, cu capul. Dar acum? Altele trebuiau să fi fost așadar motivele.

M-am lămurit mai târziu când am ajuns la Canal. Acolo era nevoie de brațe de muncă ieftine, dacă nu chiar gratuite. Nu mă gândeam la ceea ce se ventila printre deținuți că, printre altele, s-ar fi urmărit „lichidarea” burgheziei ca element neîncadrabil în noua ordine instaurată. Ideea aceasta mi se părea absurdă.

Oricum, nu m-am simțit dezonorat de situația în care ajunsesem. N-am purtat zeghea degradantă a pușcăriașului. Nu am fost degradat civic prin insulte, n-am fost bătut. Nu m-am răstit la nimeni și nici n-am cîrțit împotriva unei sentințe căreia îi găseam acum o justificare, una „economică” dacă îi pot spune astfel, cu tot randamentul brațelor mele incapabile să-l dea la nivelul cerut. M-am împăcat greu cu amărăciunile unei vieți care, oricît de chinuite, a avut totuși pentru mine două supape de respirație în stare să mă țină, cu gravele mele deficiențe fizice, în picioare. Una, tovărășiile de celulă de la Jilava, unde, împreună cu generalii de armată Constantin Constantinescu-Claps și Nicolae Dăscălescu și cu cei de divizie Corneliu Carp și Octav Vorobchievici, cu cîțiva avocați, profesori, publiciști ca Victor Medrea și Traian Herseni, învățători și ofițeri mai tineri ne-am găsit, în orele de relaxări, prilejuri de comuniuni de înaltă intelectualitate, vrednice de un for academic și a doua, mai târziu, aerul întremător al nopților de muncă la înzestrarea țării cu proiectatul Canal Dunăre-Marea Neagră.

Tot în pielea goală ne-a ținut, după cîteva zile de la încarcerarea mea, în curtea fortului devenit pușcărie, și ministrul de justiție Diaconescu venit în vizită de control la Jilava. Cu același „tu” disprețuitor-ne-a „onorat” și dînsul anchetîndu-ne pe rînd în fața asistenței sale amuzate. I-am defilat pe dinainte în plutoane desgolite, despuiate, nude, costelive, desbrăcate de orice urmă de demnitate umană. Mă uitam la cei de dinaintea mea, la cei de după mine și revedeam în ei pe generalii de odinioară prin fața cărora defilaseră nu plutoane nenorocite ca cele de acum, ci falnice armate întinerite de mîndria drapelelor victorioase sub care băteau pasul în ritmul bătăilor inimilor lor înfierbîntate. Erau aceeași în cinstea cărora, ca în aceea a generalului Dăscălescu, comandantul armatei a patra de pe frontul de vest, trăsese războiul la Moscova.

Horia Stanca

ca acum să-mi apară în cea mai frumoasă imagine din câte mi-am putut închipui.

Aveam 43 de ani, vîrstă la care omul se sensibilizează la cea mai neînsemnată încercare de ironizare. Am fost sfătuit de la început să tac, să suport cinismele, în situația dată fiind mai înțelept să le lăsăm să ne treacă pe la urechi fără să ne sesizăm de ele. Vorbele le puteam uita mai repede. Ciomegele mai greu. Era preferabil să taci dacă voiai să rămii întreg. Aici căpăta un sens practic formula capului ce se pleacă.

Au fost ani grei cei trei de recluziune impusă. Ani plini de primejdii, plini de cazne fizice în care se împleteau cu și mai mare povară cele morale, uneori devenite insuportabile. Le-am răzbit printr-o înțelepciune schimnică știind că, oricît de sfîșietoare, oricît de grea, omului îi este dată puterea de a suferi și oricît de lungă ar fi, va renaște într-o bună zi din ea.

Dar, cum am spus, n-am fost bătut, n-am fost înjurat, n-am fost umilit, dacă stau să mă gîndesc la toate prin câte am trecut. Le-am luat pe toate ca un dat al destinului și, știind că n-am puterea să-l înfrîng, m-am recules într-o adîncă resemnare. N-am dat anză — ca să folosesc cuvîntul adevărat, cuvîntul acesta desuet, ieșit din uzul zilei și, pentru că îmi place acest vechi latinism al bătrînilor noștri ardeleni — unor răsteli contondente, în schimb, m-am bucurat în celula dormitor de la Jilava de o simpatie care mi-a făcut loc pentru serile de simbătă unor expuneri din memorie despre cele mai diferite subiecte. Nu puteai spune fleacuri unei asistente de 40 de oameni înghesuți pe priciuri, doritori să afle și altceva decît eternele lamentații aici cu desăvîrșire inutile. Aveam ascultători unu și unu, ei înșiși vorbitori în seria de conferințe organizate între noi cu acordul direcției penitenciarului și cu preferința acestora ca în dormitoare — așa li se zicea celulelor — să fie liniște. Și-apoi puteai vorbi despre orice, spune deschis tot ce te frîmîntă, pentru că orice ai spune, afară din pușcărie tot nu te mai poate da!

Am fost măgulit să am printre auditori oameni așa de deosebiți ca cei amintiți mai sus și, mai ales, îmi dădea o caldă satisfacție să aflu cu cîtă plăcere asculta expunerile mele sensibilul general Corneliu Carp al cărui antecesor, generalul Ioan Carp instituisese împreună cu soția sa Maria la Academia Română un premiu oferit tatălui meu la 20 mai 1933 pentru monografia Văii Jiului.

Am prezentat, în general, numai teme de cultură, în special de ordin literar, fie despre nuvela românească cu extensiune de roman, fie despre poezia modernă, aceasta cu exemplificări — memoria îmi era încă proaspătă — din Arghezi, din Blaga și din alții pînă la mai puțin cunoscuții N. Milcu și D. Iacobescu pe care îi aveam în mare simpatie. Vorbind despre romanul românesc și avînd printre auditori pe sergentul paznic cocoțat în fereastra fără geamuri, acesta m-a întrerupt în toiul expunerii cu întrebarea inoportună:

— Mă, da tu despre Caragiale nu spui nimic?

Nu ne-am dat seama decât mai târziu că în țară se aniversa tocmai atunci, în iunie 1952 centenarul nașterii lui Caragiale și văzîndu-i, probabil, numele prin ziare, întrerupătorul meu putea crede că în ezitarea mea aş fi avut vreo aprehensiune față de el. Dar, să-i dăm iertare celui sărac cu duhul.

L-am avut tovarăș de priciu pe talentatul actor de la teatrele de revistă Harry Harvey, mereu revoltat, mereu cu remarcă: aici e mai rău ca la Auschwitz! Fusesse și acolo și ca sef de dormitor pălmuiuse într-o noapte pe unul care de pe priciul de sus urinase în gamela celui de sub el. Acesta, originar din Tg. Mureș, revenit și el de acolo, s-a răzbunat umflînd povestea de pe urma căreia Harry lua acum patru ani. Scăpat și de aici și expatriat la Munchen va deschide acolo o agenție de impresariat pe numele său adevărat de Harry Mund, promovînd vedetele de la noi pe scenele pe care el, îmbătrînit și bolnăvicios, le abandonase fiind încă în țară.

BUCUR STĂNESCU

Zurgălăii Aiudului

Prin 1952, la Aiud, ne aflam într-o perioadă de oarecare acalmie. E drept că se muncea în fabrică în schimburi de 12 ore (care, cu corvezile de la ieșirea din schimb, puteau deveni 15—16), că eram aproape epuizați, dar... era acalmie. Încetaseră pedepsele cu carcera pentru cei care nu-și realizau norma, bătăile, injurăturile, ba ni se permisesse să ne lăsăm și părul mare (3 cm).

Ei bine, într-o dimineață la intrarea în fabrică, într-un astfel de climat „idilic” ne aștepta o surpriză. Între biroul tehnic care se afla în dreapta lingă poarta fabricii și intrarea de la forjă am găsit șiruri de deținuți (din schimbul de noapte) stînd în genunchi pentru a putea fi tunși zero de către milițieni. Se terminase cu privilegiul părului mare de 3 cm, pe care administrația, în bunătatea ei, ni-l acordase. Cînd s-a terminat cu schimbul doi ne-a venit și nouă rîndul. Am crezut că se întîmplase ceva în fabrică, dar nu! Mi-am dat seama că undeva, cine știe în ce punct al globului, începuse să bată un vînt și aerul stîrnit de el ajungea pînă la noi, lăsîndu-ne fără păr. Parcă începeam să în-

telegem ceva cînd l-am auzit pe plutonierul Mailat (șeful forței) care în timp ce tunde capetele deținuților (nu atent, ci cu mare grabă pentru a smulge cît mai mult păr) spunea plin de năduf: „Așa bandiților, să vedeți ce buni suntem noi. Noi vă tundem numai părul, dar ai voștri au condamnat și executat pe ai noștri. Am aflat mai tîrziu că „ai noștri” erau soții Rosenberg, care fuseseră condamnați la moarte și executați. Dar represiunea nu s-a oprit aici. Au fost reținuți cîțiva oameni din schimbul doi, care împreună cu alții din schimbul unu au primit lanțuri la picioare. Din ziua aceea s-a schimbat felul în care se străbătea distanța dintre celular și fabrică. Cred că erau între trei și patru sute de metri. La plecarea în fabrică eram scoși în fața celularului și încolonați, conduși la sala de mese din curtea Zărcii, iar de acolo la fabrică. Toată operația era condusă de un singur gardian. Tot așa se proceda și la ieșirea din schimb, cînd — după ce treceam prin sala de mese — porneam spre celular. Odată cu apariția lanțurilor, în locul unui singur gardian au apărut o mulțime, care, postați de-o parte și de alta, făceau un coridor între fabrică și celular. Distanța aceasta nu se mai parcurgea cu frontul, ci în formația „grămadă”. Metoda aceasta o mai întîlnisem la Jilava după venirea lui Maromete. Încă înainte de a ieși pe poarta fabricii sau a celularului auzeam urletele gardienilor. Hăi, hai, hai! Fugi banditul! Prinde-l mă! Ține-l mă! Dă-i mă! Se crea o atmosferă așa de diabolică încît încă înainte de a ieși pe poarta celularului capul începea să-ți vîrască și parcă te aflai pe alt tărîm. Te mișcai într-o lume unde nu se cunoștea mila, rațiunea era abolită și sensurile se topeau în neant. Cînd, expulzați ca din catapultă, oamenii pătrundeau în acest tărîm al nebuniei, priveau cu ochi de miop în toate părțile, neștiind pe unde s-o ia, priveau ciomegele care asteptau ridicate să cadă asupra lor și o tureau la fugă ca niste iepuri hăituiți de gonaci. Cîte unul era așa de uluit, încît rămînea șintuit locului, pînă cînd îl trezea la realitate o lovitură de ciomag. Apoi, dacă nu cădea jos, o lua icnind la fugă, ridicînd mîinile deasupra capului ca să și-l protejeze. Dar cei cu lanțuri? Fugeau și ei cu viteza pe care le-o permiteau acestea, cădeau, se ridicau, cîteodată rămîneau lungiți pînă cînd, cîțiva din cei fără lanțuri, într-un moment de oarecare acalmie a ritmului în care se mișcau ciomegele, prindeau curaj și-i ajuta să se ridice. Era un zgomot infernal produs de zalele lanțurilor și urletele drăcești. Hai mă! Ține-l mă! Fii atent că vine unul cu zurgălăi! Și gardienii se îndreptau cu predilecție spre cei cu zurgălăi. Asupra lor ciomegele cădeau mai des, izbite cu sete. Capetele noastre ardeau și ochii împăienjeniti desluseau numai vag ce se întîmplă în jurul lor.

Pentru cei care vor scene cît mai dramatice de închi-soare, iată un tablou tare, nu? Oameni ieșiți din minți care lovesc cu patimă, cu plăcere, lăsînd să cadă ciomegele lor asupra altor oameni, reduși la condiția de vînat. Condiția umană a secolului 20! Gîndeau oare acești oameni-iepuri? Dacă gîndeau, ce anume? La început, se pare că nu mai gîndeau nimic. Gîndeau oamenii care izbeau cu ciomegele? Ce anume? Nu mai gîndeau! Dar iată că din această invalmășeală incredibilă a două categorii de oameni — fiecare din ele înnebunită în felul ei — se alegeau unii care începeau să gîndească. A fost la început unul? Au fost mai mulți? Nu se știe! Destul că, începînd de la un moment dat, mulți din cei fără de lanțuri au uitat de ei, au uitat de pericolul ce-i amenința, și-au simțit inima caldă, fierbînte și au fost cuprinși de grijă și compasiune pentru cei cu lanțuri. Mila și dragostea pentru cei care erau mai primejduiți le-au redat calitatea de om. i-au făcut să gîndească și să acționeze. Și astfel au apărut pîlcuri de 3—4—5 oameni fără lanțuri în jurul fiecărui purtător de lanțuri. Și-ar fi apărut și mai mulți, dar nu aveau loc unde să se îmbulzească. O gardă de voluntari flanca pe fiecare din cei înlănțuiți, gata să primească ei loviturile destinate acestora, căutîndu-le chiar.

Ce s-a întîmplat cu noi? Nu știu! Dar știu că alături de nebunia urii și a distrugerii, țîșnind chiar din ea, a apărut o altă nebunie, aceea a solidarității umane, a compasiunii pentru cel mai expus decît tine, a dragostei, a dorinței de sacrificiu cu orice preț.

Să mi se permită să ies din această mulțime și să mărturisesc fără nici o dorință de laudă, de bravadă — că în timp ce flancam un astfel de om înlănțuit, atent să nu-mi scape neparată nici una din loviturile destinate lui, am primit una din ele în cotul drept și am căzut în genunchi, dar m-am ridicat repede să-mi fac mai departe datoria și deși cotul îmi zvîcnea de durere, simțeam o căldură care, pornind de la el, îmi invada inima și... m-am simțit fericit, fericit, cum n-am mai fost niciodată nici înainte, nici după. Le-șisem din individuație. Apogeul meu ca ființă morală a fost atins acolo la Aiud și în acel moment. Tot ce-a fost după, chiar în plină capacitate de dăruire, chiar cînd simțeam că am reușit să înlătur și ultimul strop de egoism nu se ridica la plenitudinea realizată atunci și acolo. Iată deci — și mă adresez în special celor care vor scene de pușcărie, scene tari, scene de cruzime — că există și scene a căror înălțime morală nu poate fi realizată nicicînd afară. Masochism? Pentru unii poate! Și ar mai fi o explicație savantă dată de cei care n-au făcut pușcărie. Cuptul victimă-călău, care...

*Istoria
furată*

Cetatea Suceava

Harta ținuturilor românești în 1812, anul în care a fost răpită pentru prima oară Basarabia.

PAUL CERNOVODEANU

Basarabia

*Dosarul unei provincii
istorice românești*

2

Anul 1853 părea să deschidă perspective ceva mai bune pentru români. Privirile Cabinetelor europene începeau din nou să se ațintească asupra sud-estului european, datorită izbucnirii unui nou conflict diplomatic ruso-turc și a perspectivelor unui război între cele două puteri.

Ciocnirile de interese dintre puterile occidentale și Rusia țaristă s-au agravat continuu de la sfârșitul anului 1851 iar „controversa Sulinei” — adică obstacolele ridicate de ruși în calea liberei navigații la gurile Dunării* — a constituit una din fricțiunile importante ivite, în special, în relațiile dintre cabinetele de la Londra și St. Petersburg. În această epocă problema Țărilor române, dorința românilor de a se uni într-un singur stat erau de acum cunoscute opiniei publice europene datorită activității susținute desfășurate de emigrația pașoptistă, atât pe plan oficial diplomatic, cât și prin ampla propagandă și acțiune revoluționară din anii 1848—1853.

O nouă invazie

Cunoscutul publicist moldovean George Sion (1822—1892), a deplins de altfel într-o serie de articole publicate în „Gazeta de Transilvania” în oct. 1854, neajunsurile provocate țărilor române de politica autoritară a St. Petersburgului și în special comerțului dunărean: „...știm că rușii caută prin toate mijloacele să puie obstacole navigației pe Dunăre, a nu curăți Sulina niciodată, precum sînt îndatorați prin tratate, a o astupa adică aruncînd pietre și saci cu pămînt la gura ei /.../ Credem că dacă Sulina n-ar fi fost în mîna rușilor, mult mai bine s-ar fi dezvoltat comerțul Brăilei și Galațiului, prin urmare agricultura și prosperitatea în țările noastre”.

După cum se știe, pretextul folosit de țarul Nicolae I în primăvara anului 1853, pentru a lichida cu problema „omului bolnav” al Europei, Imperiul otoman, a constat din cererea exorbitantă de a i se acorda protecția „locurilor sfinte” și a supușilor ortodocși din întreg statul sultanului, ceea ce reprezenta, de fapt, punerea Porții otomane sub tutela rușilor. În fața refuzului indignat al dregătorilor otomani de a accepta asemenea exigențe nerealiste, țarul a rupt relațiile diplomatice cu Turcia și a amenințat la 19/31 mai cu ocuparea militară a Principatelor române, ca mijloace de presiune. Sprijinită de Anglia și Franța, Poarta a ignorat ultimatumul țarist. Nicolae I a trecut atunci de la amenințări la fapte și la 20 iunie/2 iulie 1853 trupele sale, puse sub comanda mareșalului Ivan Feodorovici Pașkevici, au trecut Prutul, fără a declara, însă, război otomanilor. Sultanul Abdul Medjid, sprijinit de guvernele englez și francez, a adresat la rîndul său un ultimatum rușilor la 27 septembrie/9 octombrie cerîndu-le evacuarea Principatelor în termen de cîcîsprezece zile. Cabinetul țarist a răspuns însă prin desfășurarea forțelor sale armate pe linia Dunării, ocupînd poziții de luptă; în fața acestei acțiuni, la 4/16 octombrie Poarta a declarat război Rusiei țariste.

În situația creată, domnitorii români — Barbu Știrbei al Munteniei la 17/29 octombrie, iar a doua zi și Grigore IV Alexandru Ghica al Moldovei — s-au retras de la conducerea Principatelor și, părăsind țările române, s-au stabilit la Viena. Țariștii au instaurat în principate un regim de ocupație militară, punîndu-le sub administrația unui Divan condus de către generalul baron Aleksandr Ivanovici Budberg.

La 23 octombrie/4 noiembrie s-au deschis ostilitățile printr-un atac dezlănțuit de trupele generalisimului turc Omar pașa la Oltenița; deși otomanii n-au reușit să-i disloce pe țariști din pozițiile ocupate pe linia Dunării, totuși crearea unui cap de pod la Oltenița arăta că ei păstrau inițiativa și că rușii vor avea de întîmpinat o rezistență îndîrjită.

Reacția emigrației române

Între timp, revoluționarii români pașoptiști exilați s-au strîns în Turcia pentru a organiza alcătuirea unui corp de „voluntari”, menit să lupte pentru eliberarea Principatelor de sub ocupația rusească. Auspiciile păreau favorabile unei asemenea inițiative cu atît mai mult cu cît țarul Nicolae I, respingînd ultimatumul puterilor occidentale de a evacua Principatele, a ordonat trupelor sale, la 8/20

martie 1854, să treacă Dunărea, dezlănțuind ofensiva. O săptămână mai târziu, la 15/27 și respectiv 16/28 martie, Franța și Anglia au declarat război Rusiei țariste, după ce au încheiat un tratat de alianță cu Poarta otomană la 28 febr./12 martie. În ciocnirile cu turcii de la Călărași, Brăila și Ismail rușii n-au obținut succese hotărâtoare, iar asediul Silistrei, declanșat la 24 martie/5 aprilie, a evoluat de la început nesatisfăcător. Otomanii, sub comanda lui Omar pașa, deși în vădită inferioritate față de adversarii lor, au rezistat cu îndârjire.

Revoluționarii români aflați la Vidin și Șumla au făcut repetate încercări de a trece în Țara Românească — unde masele țărănești le erau favorabile —, dar au fost nevoiți să renunțe din pricina neîncrederii cu care erau încă priviți de către autoritățile otomane. Temerile și suspiciunile arătate de Poartă față de expatriații români se datorau faptului că dacă aceștia vor intra înarmați în Principate, revoluția va fi din nou triumfătoare în Principatele eliberate de sub ocupație străină și că acestea se vor desprinde de sub suzeranitatea otomană. De aceea aproape toți emigranții români au fost îndepărtați din apropierea teatrului de operații; cițiva doar — mai ales dintre ofițerii tineri, printre care Nițu Magheru — au rămas la Vidin, majoritatea lor, în frunte cu Ștefan, Nicolae și Alexandru C. Goleșcu (Albu), cărora li s-a alăturat și generalul Christian Tell, întorcându-se, la sfârșitul lui martie, la Istanbul. Acolo, alături de Ion Ghica, Dimitrie Kretzulescu și alți patrioți, activa mai cu seamă generalul Gheorghe Magheru, figură venerabilă a revoluției de la 1848. Acestuia turcii i-au promis încredințarea comenzii trupelor peste Oltenia, dar pînă la urmă s-au răzgîndit. Magheru a acționat viguros și pe plan diplomatic iar în scrisoarea adresată ambasadorului britanic la Poartă, Stratford Canning, lord de Redcliffe (fost tânăr diplomat în Turcia în anii 1810-1811, pe vremea războiului cînd a fost copleșit jumătate din trupul Moldovei) el a pledat insistent nu numai pentru înarmarea românilor, dar și pentru stabilirea statutului lor politic în cadrul european și recăpătarea Basarabiei. În memoriu se afirmă cu claritate doleanțele împărtășite de toți

patrioții și anume: „1) ...Unirea celor două Principate Moldo-Valahe cu beneficiul dreptului lor la autonomie și sub un singur principe“, putînd să se recruteze o armată de aproape 100.000 de oameni; 2) *retrocedarea acelei părți a Moldovei „pe care nici Turcia, ca suzerană, nici Rusia, ca garantă, nu au avut dreptul s-o separe de teritoriul moldovean“* (sublinierea noastră = n.n.) și 3) oferirea unor despăgubiri Principatelor pentru pagubele suferite de pe urma ocupațiilor militare străine cu începere din 1848.

Toate aceste cereri au fost, însă, ignorate; pentru a-și asigura alianța Habsburgilor, anglo-francezii și otomanii au sacrificat în mod deliberat drepturile inalienabile ale românilor.

Încă un lup la stîină

Profitînd de pe urma crizei orientale, Austria a reușit să smulgă concesii atît din partea otomanilor, cît și a guvernelor de la Londra și Paris. Astfel, după ce, la 22 mai/3 iunie 1854, cabinetul din Viena a înaintat un adevărat ultimatum autorităților țariste, cerîndu-le să-și retragă trupele din Principate și să înceteze operațiile militare ofensive împotriva Turciei, s-a semnat convenția austro-turcă de la Boyadjy Keuy (2/14 iunie) prin care Poarta s-a declarat de acord cu ocuparea temporară a Principatelor de către trupele habsburgice, pînă la terminarea războiului.

Sub presiunea evenimentelor, încă de la 9/21 iunie 1854, țarul Nicolae I fusese nevoit să ordone ridicarea asediului Silistrei și apoi să dea dispoziții lui Gorceakov să evacueze Principatele, temîndu-se să nu provoace o intervenție în conflict și a Austriei. Părăsirea Principatelor s-a desfășurat, în general, fără incidente notabile, cu excepția unor ciocniri de ariergardă la Giurgiu, evacuarea Țării Românești pînă la 27 iulie/8 august, iar a Moldovei pînă la 2/24 septembrie, peste Prut, efectuîndu-se în condiții destul de pașnice. Din păcate, însă, prin retragerea trupelor țariste nu se sfîrșea și cu prezența armatelor străine în teritoriile române; locul lor a fost luat, mai întîi, de cele otomane, comandate de Omar pașa, iar de la 10/22 august au intrat în Principate și trupele austriace sub comanda feldmareșalului Johann von Coronini-Cronberg, care și-a instalat cartierul general la București. Astfel, din vară anulului 1854 în țările române a fost instaurat un regim de ocupație militară mixtă austro-turcă, apoi numai austriacă, profund reacționar și dăunător intereselor românești.

Austria instituisese în Principate un regim militar de ocupație arbitrară și nesuferită, încurajînd reacțiunea să se împotrivească oricărei veleități de rezolvare echitabilă a „problemei orientale“ prin unirea țărilor române, în speranța tainică de a le anexa. În Țara Românească, Barbu

Știrbei, întors de la Viena, guverna în mod autoritar prin subalternii săi (în trecut filoțariști iar acum plecați Habsburgilor), în timp ce Grigore IV Alexandru Ghica al Moldovei, revenit și el din aceeași capitală, se străduia să adopte o conduită mai onestă.

Ocupația militară austriacă a mai avut încă și un alt aspect funest, de data aceasta pe plan strict militar, dăunând cauzei aliaților și favorizând în ultimă instanță pe ruși; sub pretextul „neutralizării” teritoriului Principatelor, forțele habsburgice n-au îngăduit trupelor anglo-franceze și otomane să angajeze operații militare, din sud, dinspre Dobrogea, peste Dunăre, în Basarabia, spre a elibera acest teritoriu românesc.

Holera mută câmpul de luptă

Corpul expediționar anglo-francez debarcat în iulie-august 1854 la Balic și Constanța n-a putut să-și continue operațiile spre nord, iar izbucnirea unei virulente epidemii de holeră în rândul trupelor aliate a îngreunat și mai mult situația. Aliații s-au retras la Viena, de unde, în lipsa unei alte alternative operaționale, au hotărât să strămute teatrul de luptă chiar pe teritoriul Rusiei. În acest scop, o puternică escadră anglo-franceză a debarcat trupe aliate și otomane în Crimeea la Eupatoria la 2/14 septembrie 1854, îndreptându-se către puternica fortăreață întărită de la Sevastopol. După victoriile de la Alma (8/20 septembrie) și Inkerman (24 oct./5 nov.) aliații izbutesc să încercuiască puternicul centru de la Sevastopol. Începea, astfel, un îndelungat, istovitor și sîngeros război de poziții în jurul Sevastopolului, care avea să supună la foarte grele încercări și privațiuni atît corpul expediționar aliat cît și garnizoana asediată.

Totuși, la 18 febr./2 martie 1855, țarul Nicolae I, obosit, bolnav și descurajat de falimentul politicii sale, a decedat, lăsîndu-și imperiul într-o situație critică. De aceea, fiul și succesorul acestuia, Alexandru al II-lea (1855—1881), a încercat să se arate mai conciliant pînă la un punct, deși a decis continuarea ostilităților în speranța obținerii unor condiții de pace de compromis, menite a salva prestigiul Rusiei.

Cu toate greutățile cu care se desfășurau ostilitățile în Crimeea, unde rușii rezistau cu îndîrjire atacurilor aliaților la Sevastopol, în Principate și la Istanbul revoluționarii exilați și forțele democratice românești, încrezătoare în triumful anglo-francezilor asupra țariștilor, continuau să se gîndească la viitor și la împlinirea aspirațiilor națiunii. Lupta pentru Unire și înlăturarea înșuportabilei ocupații habsburgice în Principate i-a însuflețit vizibil. Elementele

progresiste au încercat, în primul rînd, să convingă puterile aliate, în fața greutăților întîmpinate în campania din Crimeea, de utilitatea participării militare a țărilor române în acest conflict — așa cum a procedat de la 26 ianuarie 1855 și micul regat al Sardiniei spre a-și afirma drepturile împotriva despotismului habsburgic — Principatele putînd fi puse, după unele sugestii, sub conducerea lui Nicolae Golescu, fostul locotenent domnesc de la 1848, care se bucura de aprecierea cercurilor conducătoare de la Paris și Londra. Opoziția Austriei la asemenea proiecte a fost însă foarte categorică, fapt demascat printr-o amplă campanie de presă susținută de emigrația din occident, care a înfierat cu tărie abuzurile comise de autoritățile habsburgice în Țara Românească și Moldova, unde în fața ostilității crescînde a maselor, comandantul imperial Coronini fusese nevoit să proclame starea de asediu (17/29 aprilie 1855). În luna mai, profitînd de prezența principelui Jérôme Napoleon, vărul împăratului Napoleon al III-lea, la Istanbul, atît Nicolae Golescu, cît și C.A. Rosetti i-au adresat un amplu memoriu cuprinzînd revendicarile românilor, unirea Principatelor, neatîrnare, *realipirea Basarabiei* răpită de ruși la 1812 și alegerea în fruntea noului stat român a unui principe străin, sub garanția colectivă a celor șapte mari puteri ale Europei.

Dar răspunsul a fost din nou negativ — sau mai bine zis evaziv — lăsîndu-se totul pe seama discuțiilor de pace, după încheierea războiului.

Presăți de evenimentele din Crimeea, unde rezistența opusă de garnizoana din Sevastopol creia complicații neașteptate aliaților anglo-francezi, ei au încercat din nou, în vara anului 1855, de a lansa un atac asupra Basarabiei, de data aceasta din Moldova, trecînd Prutul, cu sprijinul turcilor. Această inițiativă a eșuat însă nu numai datorită rezistenței îndrîjite opuse de austrieci, dornici să evite o provocare directă a țariștilor și insistînd asupra statutului de „neutralitate” a Principatelor, dar și prin existența obiectivă a unor dificultăți de ordin logistic: incuria serviciilor de aprovizionare otomane, obstacolele prezentate în desfășurarea unor operații ample pe un teren strategic impropriu unde rușii își concentrează forțele sub comanda generalului Aleksandr Nikolaevici Luders și, în sfîrșit, imposibilității pentru vasele de război aliate de un anumit tonaj de a intra pe Dunăre. Porturile Galați, Brăila, Tulcea și canalul Sf. Gheorghe se aflau în mîinile aliaților, dar rușii păstrasera Ismailul și Chilia, dispunînd de puternice baterii de coastă; este drept că flota anglo-franceză blocase gurile Dunării la Sulina dar orîșice operații de anvergură erau excluse, cu atît mai mult cu cît austriecii concentrează 2 batalioane de infanterie la Brăila și alte 2 la Galați, tocmai spre a împiedica orîșice contact între beligeranți. Așadar, din pricina prezenței trupelor austriece din Principate, dispuse ca „tampon” între aliați și țariști, anglo-francezii au trebuit să renunțe la operațiile de război proiectate în Basarabia și să-și concentreze toate eforturile în Crimeea pentru cucerirea Sevastopolului.

Cu speranțe sporite...

În rîndurile aliaților, la Sevastopol, au participat și cîțiva voluntari români, printre care menționăm pe praporcicul Vasile Puică, căruia i s-a conferit chiar și o medalie de către comandantul englez, precum și pe revoluționarul Dimitrie Kretzulescu, luptînd — după cum scria la începutul toamnei anului 1855 generalului Magheru — pe frig, vînt, ploaie neconținută și noroi în tranșeele de pe frontul din Crimeea, fiind atașat statului major al lui Omar pașa. Căderea Sevastopolului în mîinile aliaților la 30 august/11 septembrie 1855 duce la o schimbare decisivă a operațiilor militare din Rusia, înfrîngerea țariștilor profilîndu-se acum clar la orizont. Kretzulescu a scris lui Magheru cu entuziasm despre acest eveniment așteptînd de la neînfrîcatul general revoluționar, aflat tot în exil la Istanbul, să acționeze cu energia-i cunoscută pentru drepturile patriei, cu atît mai mult cu cît războiul era acum pe sfîrșite.

Cu speranțe sporite, Magheru a reluat contactele cu diplomații occidentali la Poartă, adresîndu-se la 16/28 decembrie 1855, atît ambasadorului Franței, Edouard Thouvenel, cît și reprezentantului Sardiniei, baronul Giovanni Romoaldo Tecco, printr-un memoriu în care solicita sprijinul celor două puteri pentru Unirea Principatelor sub un domnitor comun ereditar și pentru înlăturarea influenței nefaste rusești *prin restituirea către Moldova a teritoriului răpit dintre Prut și Nistru*.

Dar aliații nu erau încă pregătiți pentru adoptarea acestei soluții. Între timp, Rusia, înfrîntă pe fronturile militare de război și amenințată și de posibilitatea intervenției în conflict împotriva ei a Austriei și a Suediei, a acceptat să participe la negocieri la 20 ianuarie/1 februarie 1856, Congresul de pace urmînd a fi convocat la Paris. La 13/25 februarie s-au deschis lucrările acestui forum internațional în capitala Franței, menit să pună capăt războiului Crimeii, cu participarea reprezentanților țării gazdă, ai Marii Britanii, Rusiei, Imperiului otoman, Sardiniei, Austriei și Prusiei. Printre alte probleme discutate la Congres, două interesau direct soarta Principatelor: internaționalizarea situației lor pe plan politic și instituțional și chestiunea retrocedării Basarabiei către Moldova de către Rusia țaristă. În prima problemă, delegatul Franței, contele Alexandre Walewski, a susținut oficial în ședința din 25 febr./8 mart. oportunitatea unirii Moldovei și Țării Românești, ideea fiind acceptată în principiu și de reprezentanții Marii Britanii și Rusiei, respectiv lordul Clarendon, șeful Foreign-Office-ului și contele Aleksei Feodorovici Orlov, cu încuviințarea ministrului de externe al Sardiniei, contele Camillo Cavour și al premierului Rusiei, baronul Otto von Manteuffel. În fața opoziției ireductibile a Austriei și Imperiului otoman la acest proiect, prin vocea plenipotențiarilor respectivi, ministrul de externe contele Karl von Buol și marele vizir Ali pașa, din teama pierderii totale a influenței

lor în regiune, Congresul de la Paris a notărit, în ultima instanță, ca statutul definitiv al Principatelor să nu mai constituie subiectul discuțiilor acestei întâlniri, ci să formeze o problemă aparte ce va fi dezbătută într-un cadru internațional, după consultarea corpului electoral din țările române. Degeaba au protestat emigranții români din Paris împotriva acestei amânări complet contrare voinței exprimate clar de reprezentanții cei mai autorizați ai poporului nostru; după cum nici memoriul adresat la începutul lunii martie de Nicolae Golescu împăratului Napoleon al III-lea pentru unirea Principatelor și formarea unui stat de drept „cu frontiera lui naturală pe Nistru”, în care să se creeze instituții proprii menite a contribui la modernizarea țării și intrării ei în concertul european sub guvernarea unui prinț străin „aparținând unei familii suverane amice României”, nu s-a bucurat de nici un succes.

Nici în problema retrocedării Basarabiei de către Rusia, lucrurile nu s-au desfășurat în mod favorabil. După cum rezultă din corespondența lordului Clarendon, încă în toamna anului 1850 și la începutul anului 1856, *domnul Grigore al IV-lea Alexandru Ghica* al Moldovei, sprijinit de o mare parte a boierimii ca și de fruntașii de peste Prut, precum și de ambasadurul britanic la Poartă, Stratford de Redcliffe și consulii celor două puteri aliate la București, respectiv Eugene Poujade și Robert G. Colquhoun, au cerut retrocedarea întregului teritoriu dintre Prut și Nistru, doleanță cu care cercurile conducătoare engleze s-au declarat de acord, iar din intenția de a slăbi Rusia, chiar și Austria; din nefericire, oscilațiile politice franceze și combinațiile lui Napoleon al III-lea, care socotea acum drept inamic principal Imperiul habsburgic și nu Rusia, care fu-

sese înfrîntă, căutînd chiar o înţelegere secretă cu noul ţar Alexandru al II-lea spre a-şi asigura măcar neutralitatea lui în cadrul unui viitor conflict armat cu Austria, au determinat schimbarea atitudinii cabinetului francez dispus acum la concesi pentru încheierea păcii şi pentru menajarea susceptibilităţii cabinetului ţarist care se opunea chiar retrocedării sudului Basarabiei, ce o îndepărta de la gurile Dunării, condiţie reclamată însă la unison de toţi delegaţii Congresului. Din pricina neînţelegerii dintre aliaţi şi mai ales a abţinerii Franţei, delegatul britanic n-a izbutit să obţină de la ruşi nici măcar cedarea unei porţiuni însemnate a teritoriului basarabeian mergînd de la Hotin pînă la lacul Salzalić. Pînă la urmă, supuşi presiunilor unanime, de data aceasta a tuturor aliaţilor, ruşii au trebuit să accepte să cedeze, însă cu mare greutate, o porţiune mult mai mică din provincia dintre Prut şi Nistru, înglobînd doar judeţele Cahul, Bolgrad şi Ismail, pe o linie deplasîndu-se de la lacul Ialpug, peste dealurile din nordul lacurilor Cătlibuc şi Salzalić, pînă la lacul Burnas.

O fragilă recompensă...

Aşa s-a ajuns prin această tristă soluţie de compromis pentru români la semnarea tratatului de pace de la Paris la 18/30 martie 1856; Rusia a mai fost însă obligată să cedeze şi în alte probleme şi anume să consimtă la neutralizarea bazinului pontic (art. XIII), înfiinţarea unei comisii europene dunărene care scotea gurile Dunării de sub jurisdicţia Imperiului ţarist asigurînd navigaţia liberă pe porţiunea maritimă a acestui fluviu şi curăţirea canalului Sulinei (art. XVI—XVIII) şi în sfîrşit, prin art. XXI să retrocedeze principatului Moldovei cele trei judeţe limitrofe dunărene.

Desigur soluţia teritorială adoptată a fost nedreaptă pentru români, mai mult de 2/3 din teritoriul Basarabiei rămînînd mai departe sub ocupaţia ţaristă, dar s-a recunoscut pe plan internaţional ilegalitatea raptului săvîrşit la 1812 cînd a fost ruptă din teritoriul Moldovei o porţiune ce n-a aparţinut niciodată cotropitorilor de la răsărit.

Cu acest eveniment s-a mai întors o filă din agitata istorie a Basarabiei a cărei porţiune sudică a cunoscut o deosebită prosperitate mai ales în perioada după Unirea Principatelor sub Alexandru Ioan Cuza, bucurîndu-se de binefacerea administraţiei româneşti vreme de 22 de ani. Apoi vicisitudinile istoriei s-au abătut din nou asupra nefericitei provincii în perioada anilor 1877—1878, cînd cucerirea Independenţei României a fost cernită de noul rapt al acestui pămînt strămoşesc săvîrşit de nesăţioşii vecini de la răsărit. Dar despre acest ultim episod al dosarului istoric al Basarabiei din secolul trecut ne vom ocupa într-un viitor articol final.

*Biografii
marcerate*

ȘTEFAN J. FAY

Mircea Vulcănescu în poezie

Se vor scrie multe pagini despre gândirea filozofică, teologică, economică a lui Mircea Vulcănescu, despre activitatea lui de profesor și conferențiar sau despre rolul său în apărarea economiei românești în timpul ultimului război, despre procesul și moartea sa în închisoare. Mai puțin se va scrie despre virtuozitatea lui de pianist sau aplecarea ce o avea pentru poezie — grădini nu secrete, dar intime, de refugiu și regăsire de sine față cu răspunderile ce stăteau pe umerii lui, ca funcționar superior de Stat. Traducerile sale din Villon, Rilke, Peguy pot fi oricând tipărite, îmbrăcate fiind într-un veșmînt de limbă românească fără cusur. Poezia originală cu excepțiile de mare perfecțiune, care sînt „Treii”, „Alean”, „Atot”, „Asemănare” etc. — au rămas în ciorne, cu variante, ștersături și adăugări mereu îmbogățitoare, un joc predilect al spiritului care nu-și află bucuria decît înlăturînd pas cu pas pietrele de poticnire din cale. Și totuși, chiar în aceste nedesăvîrșite așezări, ba poate cu atît mai mult, putem descoperi o caracteristică a firii lui Mircea Vulcănescu, care ne dă un admirabil model de asumare a regulei jocului perfect pentru autocuprinderea și epuizarea ideii abordate.

Redăm din aceste poezii regăsite: LITANII PENTRU TREI STĂRI. După cum se va vedea, avem dinaintea ochilor tumultul gîndurilor care îl asaltau pe autor, așternute rapid pe hîrtie pentru a prinde laolaltă o consistență unitară, într-un continuu pariu fervent la fiecare cotitură de gînd. Litaniile se construiesc într-un triptic monumental, ca un rețabu din Evul Mediu. Procesul de pătrundere în materia concretă — apă, gheață, abur — se produce printr-o sumă impresionantă de metafore și asocieri ce curg și decurg asemenea unei incantații fără început și fără sfîrșit, dezvăluindu-ne viziunea pe orizontală și pe verticală, cum ar spune Noica — pe care omul, român mai mult ca altul — îl are despre virtuțile materiei, de la înțeleșurile ei banale pînă la cele telurice și vrăjitorești în jos, pentru a urca în sus transcendental, spre mit.

Textul se redă așa cum a rămas la sertar — de fapt, într-o servietă salvată miraculos de confiscările Securității — păstrîndu-se toate stanțele care nu au fost șterse din manuscris de către autor. Să trecem peste faptul că nu are forma definitivă pe care autorul i l-ar fi dat, desigur, pînă la urmă, spre a ne bucura de fascinanta rezonanță în spirit pe care Litaniile ni le transmit.

Mihail M. Iulianescu

MIRCEA VULCĂNESCU

Litanii pentru trei stări

Starea I

Litanii pentru apă

Apă care curgi la rădăcina vinului
Apă de folos la botezul creștinului
Apă fără de care n-ar fi pîine
Apă care adapi gură de om și de cîine
Apă care iei forma vasului în care stai
Apă pe care cu nimic nu poți s-o tai
Apă care te împarți sub ce-i mai greu
Și fereci peste el, lacătele lui Dumnezeu
Apă care porți ce-i mai ușor decît tine
Apă care desfaci ce-i la fel cu tine
Apă adîncă, plină de comori
Pe care dacă le găsești, mori
Apă limpede în care se vede cerul
Apă care nu poți păstra misterul
Apă pe care se rătăcește năierul
Apă prin care străbate lumina
Apă peste care zboară regina Wilhelmina
Apă care sari peste stînci, zglobie
Apă care șerpuiești cu melancolie
Apă care te tîrăști prin locuri joase
Apă care te dai și-n zadar și cu foloase
Apă care arde vatra
Apă care macină piatra
Apă care netezește unghiurile toate
Apă care netezești unghiurile
Apă din care încep junghiurile
Apă care speli sufletele de păcate
Apă în care se oglindește fața
Apă care nu spală roșeața
Apă în care te îmbraci ca-ntr-o haină
Apă care nu poți păstra nici o taină
Apă care îngreuiezi hainele
Apă care nu păstrezi tainele
Apă stăpînă pururea furată

Apă care nu te pleci niciodată
Apă în care strălucește curcubeul
Apă care seamănă cu cerul
Apă de care moare zmeul
Apă lângă care cântă tilinci
Apă pe care o treci în opinci
Apă pe care omul nu poate să se ție
Decît înot ori cu multă fantezie
Apă limpede de dimineată
Apă care te deşiri ca o aţă
Apă care te întinzi ca un drum
Apă din care dimineata iese fum
Apă care alergi ca o minză
Apă care sari ca o minză
Apă care te întinzi ca o pînză
Apă care te aşterni ca o masă
Apă dulce care sature o casă
Apă sărată împrejmuită de pămînt
Apă sărată împrejmuită de cuvînt
Apă care te purtăm în noi
Apă în care se preface sîngele din noi
Apă care prefaci pămîntul în noroi
Apă care cureţi totul
Apă deasupra căreia te ține numai înotul
Apă din aer şi apă de pe şi din pămînt
Apă fără de care n-ar fi cuvînt
Apă peste care pluteşte Duhul Sfînt
Apă pe care tot în jos te trage aţă
Apă din care te beau norii din mare dimineată
Apă care mereu te tirăşti
Apă care nu ştii să urăşti
Apă dulce de la Bucureşti
Apă ca o filfiire de aripă
Apă în care dacă te scufunzi, tipi
Apă înşelătoare de sub plaur
Apă ca un steag dacic, cu balaur
Apă care porţi în tine aur
Apă care semeni cu argintul
Cu beteala şi măgărintul
Unde ţi-e beteala şi măgărintul?
Apă viaţă plină de primejdii
Apă în care trăiesc semnele nădejdi
Apă peste care s-a odihnit Domnul
Apă care semeni cu somnul
Apă limpede din picuri de rouă
Apă tulbure din orice fîntînă nouă
Apă grea în care nimic nu poate să nu moară
Apă uşoară ca un cîntec de vioară
Apă pe care aleargă corabia visului
Apă spînzurată deasupra abisului
Apă care este nevăzutului iscoadă
Apă, şarpe care se muşcă de coadă
Apă spre care aleargă toţi cu bucurie
Apă care vîi peste toate cu urgie

Apă care prefaci în grădină pustiul
 Apă după care aleargă tot viul
 Apă albă din norii de vată
 Pe care se tem năierii aerului s-o străbată
 Apă încrețită în zăpadă
 Apă pe care nimeni nu poate să te vadă
 Apă pe care Domnul te-a prefăcut în vin
 Apă care stropești florile de crin
 Apă care faci să crească grîul
 Apă care ești creșterii frîul
 Apă care umpli și marea și pîrîul
 Apă din care se încep toate
 Apă în care crezi că totul se poate
 Apă din care începe viața
 Apă care semeni cu dimineata
 Apă în care te vezi ca-n oglindă
 Apă prin care treci ca prin tindă
 Apă întinsă ca o maramă
 Apă care ești tuturoră mamă
 Apă prin care toți trec ca prin vamă
 Apă care te dai fără plată
 Apă pe care te dau sufletele ca răsplată
 Apă care te înalți în tuburi prin case
 Apă care luneci cu fișiri de mătase
 Apă pe care nu țin peceteile
 Apă în care nu stau înfipete săgețile
 Apă de care se frîng săgețile
 Apă în care și raza/ lumina/ se frînge
 Apă din lacrima celui care plînge
 Apă lină, apă caldă, apă bună
 Apă în care se scaldă raza ta, lună,
 Apă de izvor care cîntă
 Apă de robinet care cuvîntă
 Apă care țîșnește ca o frînghie
 Apă care picuri în farfurie
 Apă care vorbește în pahar
 Apă cu care închini în zădar
 Apă, tu cea plină de har
 Apă care curgi din năstrapă
 Apă care porți Simbetele cui vrei
 Apă care binele ce ți-l arunc nu-l iei
 Apă cuțit pentru tăiat stîncă
 Apă, prăpastia cea mai adîncă
 Apă, musafir totdeauna bine primit
 Apă, lucru totdeauna neisprăvit...

Starea a II-a **Litanii pentru ghiață**

Ghiață care preface rîul în pod
 Ghiață în care se preface inima omului nerod
 Ghiață, apă înțepenită de frig
 Ghiață, de care cînd mă ating, strig

Ghiată, apă uscată
 Ce se topește cînd este murată
 Ghiată, apă care nu încapi în gură
 Ghiată, munte făcut din picătură
 Ghiată pe care pasul lunecă ușor
 Ghiată care te spargi cu sunet asurzitor
 Ghiată pe care te sparge un șuer
 Pe care l-ar scoate întîmplător orice fluer
 Ghiată pe care se plimbă urșii albi la Ecuator
 Ghiată care nu se teme de nici un explorator
 Ghiată pe care lupți citeodată în zadar s-o spargi
 Ghiată pe care o topesc gesturile largi
 Ghiată care te topești la căldură
 Ghiată în care lucrurile se păstrează ca în amintire
 Ghiată, naftalină fără miros
 Ghiată în care mamutul se conservă cu piele și os
 Ghiată, pe care ne dăm pe ghiată
 Ghiată care se cumpără în piață
 Ghiată pe care fugim cu patinele
 Ghiată de care ne suflăm în pumni cu asprime
 Ghiată, Botează ferecată
 Ghiată diamant cusut cu ață
 Ghiată lucie și pustie
 Ghiată totdeauna puțin străvezie
 Ghiată bloc transparent de cristal
 Ghiată cu irizări de opal
 Ghiată, aromire plăcută de dimineată
 Ghiată servită la dulceață
 Ghiată rece din înghețată
 Care rămîne nemestecată
 Ghiată, amortire adormitoare
 Ghiată, trecere pătrunzătoare
 Ghiată, oglindă a curcubeului din cer
 Ghiată, uscat întins peste apă
 Ghiată cu care te speli pe față
 Ghiată care pîrîie cînd vine zăporul
 Ghiată care încremenești vaporul
 Ghiată din care picură apa dac-o strîngi
 Ghiată care te face să plîngi
 Ghiată care-ți împăienjenește ochii
 Ghiată care-nmulțește ciucurii rochii
 Ghiată în care se prefac inimile de neveste
 Ghiată care desemnează flori în ferestre
 Ghiată care prefăce toți pomii în brazi
 Ghiată care te roșește pe obraji
 Ghiată artificială
 Bară de metal, polei, scrobeală
 Ghiată care se topește la foc
 Ghiată care nu e bună de noroc
 Ghiată care te face să tremuri vara
 Ghiată — să nu te afle Domnișoara!
 Ghiată, în punga pe care o pui la cap
 Ghiată ca picioarele iarna-n ciorap
 Ghiată ca mîinile la sfîrșit

Ghiată ca trupul omului care-a murit.
 Ghiată bici făcut din ață
 Ghiată alviță care nu se agață!
 Ghiată care potolește dorul
 Ghiată în care te-afunzi cu piciorul
 Ghiată, fanfară de muzică militară
 Ghiată, alarmă stridentă, povară
 Ghiată care parcă n-ai fi apă
 Ghiată care în nici un vas nu poate să încapă
 Ghiată asfalt precar și simandicos
 Pe care săniile lunecă primejdios...

Starea a III-a ***Litanii pentru aburi***

Aburi care se-nalță curați din noroi
 Aburi prin care hainele săracului se fac noi
 Aburi care-au schimbat fața pământului
 Și care au dat omului repeziciunea vîntului.
 Aburi prin care se înnoiesc puterile
 Aburi prin care se-nmlădiază muierile
 Aburi care fac să sară dopuri și capace
 Aburi în care vrăjitorii încearcă să se îmbrace
 Aburi în care poți să te rătăcești
 Aburi pe care poți să-i înflorești
 Înconjurîndu-i în loc să te-nconjoare
 Și-acoperindu-i în loc să-i lași să te doboare
 Aburi care știu să se îndese
 Aburi care pot să apese
 Aburi care plutesc pe fața adîncului
 Aburi din care Grecii făceau jucării ținului
 Aburi care știu să fluiera cînd scapă
 Înainte să se prefacă iarăși în aer și-n apă
 Aburi care sparg țevile prea pline
 Aburi autoritari, cu puteri depline
 Aburi care fac să cînte samovarul
 Aburi care aburesc înții paharul
 Aburi care topesc ghiata
 Aburi care vestesc dimineața
 Aburi care întrețin viața
 Aburi care se risipesc ca fumul
 Aburi prin care pierzi drumul
 Aburi care se ridică noaptea din apă
 Aburi din care nimeni nu se adapă
 Aburi care mîngîie obrazul aplecat peste cană
 Aburi care trec nebagăți în seamă
 Aburi care se ridică din mare
 Aburi care colindă prin aer cu nepăsare

Aburi pe care-i privește pilotul ,cu îngrijorare
Aburi care se tirăsc prin locuri joase
Aburi prin care vezi fete frumoase
Aburi care lunecă prin prăpăstii stîncoase
Aburi în care se-arată vedenii ciudate
De vrăjitoare cu cozile răsfirate
Aburi care se ridică ușori
Aburi care se prefac în nori
Aburi care pe bolta albastră par de vată
Aburi în care nu se vede nici o pată
Aburi care apasă ca o pînză groasă *
Aburi de bumbac și de mătasă
Aburi străvezii de tort de în
Aburi cenușii prevestind furtunile cînd vin
Aburi din ace de ghiată pe cer senin
Aburi care țîșnesc din crater de vulcan
Aburi din geyzerii parcului național american
Aburi care umblă fără nici o etică
Aburi care ascultă de teoria cinetică
Aburi în care poți să păstrezi
Aburi în care simți că te afunzi
Aburi în care poți să te ascunzi
Aburi în care spada pătrunde-n zadar
Aburi de care nici nu ai habar
Aburi de pucioasă, otrăviți, ce ard
Aburi de stele și aburi de iad
Aburi insinuanți care pătrund în toate
Aburi de care să te sperii nu se poate
Aburi de care nu te poți lovi
Aburi însă care te pot ameți
Aburi pe care nu poți să-i legi
Aburi din care numai cu apă te-alegi
Aburi din care nimic nu înțelegi
Aburi din care nimic nu culegi
Aburi care ucid, aburi care strică
Aburi de care ți-e frică
Aburi colorați din sticle
Aburi pentru Veronica Micle
Aburi aleși în laborator
Aburi pe care dacă-i respiri, mori
Aburi care plutesc în locuri joase
Aburi care ies din ape puturoase...

Micea H. Iulcașescu

*Literatura
de
sertar*

ADRIAN MARINO

Autobiografie: Ani de închisoare*

Cel mai patetic episod al vieții mele, al închisorii, este și cel mai dificil dintre toate de evocat. Mai întâi din motive de igienă morală și mentală: am suferit mult, mult prea mult, de-a lungul a 8 ani de detenție în cele 11 închisori prin care am trecut. De ce să mai sufăr încă o dată rememorând în detalii o existență plină de umilințe și cruzimi de tot felul? În același timp, am oroare de exhibiționismul eroic, de poza grandilocventă, de publicitatea zgomotoasă a cabotinismului politic de care nu scapă, pe alocuri, nimeni. Căci din păcate multe, foarte multe amintiri de închisoare, pe lângă faptul că sunt prost, uneori chiar foarte prost scrise, alunecă uneori — de voie, de nevoie — și într-o melodramă ieftină, într-o frazeologie goală.

Știu bine: suferința tuturor a fost reală, adesea supraomenească. Regimul era, mai peste tot, de adevărată exterminare. Dar îmi repugnă indiscreția, impudoria, punerea în valoare publicitară a unor răni deschise. Realitatea curentă a fost, în general, mai curînd cea din *O zi din viața lui Ivan Denisovici* de Soljenițin. În orice caz, foarte apropiată de acest „stil”, sistemul și metodele fiind în esență aceleași. Cu nuanța, foarte românească de altfel, a eternei complicități și duplicității: te bat, te înjur, te distrug, nu fiindcă sunt convins, ci fiindcă „așa este piesa”. La Jilava, mai ales, în prima perioadă a detenției, cînd regimul nu părea încă bine consolidat, unii gardieni te loveau și-ți făceau în același timp cu ochiul: „N-am ce să-ți fac. Trebuie.” Lozinca generală, inclusiv printre deținuții detatori era: „Decît să plîngă mama, mai bine să plîngă mă-ta”. O viziune deci — din partea mea și a altora — total neeroică, neconvențională, fără clișee și lipsită de orice emfază. Ceea ce nu înseamnă că experiența nu a fost teribilă, cu momente atroce, de disperare, de totală descurajare. Tot ce mai pot adăuga la acest capitol este că cine pretinde că a fost, că poate fi „erou”, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, minte — spus fără menajamente — ca un porc. Au fost desigur și cazuri excepționale: de sfinți-martiri, și într-un alt regim penitenciar, gen Calciu-Dumitreasa. Dar și acesta a avut onestitatea să-și recu-

*Capitol dintr-un text autobiografic, scris în 1987, în străinătate, la Paris și Munchen și păstrat de bunul meu prieten Mircea Carp (Munchen). Am adus recent în țară doar copia xerox a două capitole ale manuscrisului. (A.M.)

noasca, nu o data, slăbiciunea și epuizarea totală. Media generală a fost doar omeneasca, la limita de jos, cea mai de jos, a rezistenței speței umane.

Cîteva particularități psihologice m-au apărut, m-au izolat și m-au ajutat să suport mai ușor suferința. Mai întâi detașarea, distanțarea ironică de tot și de toate. Fieea mea izolată și abstractă m-a ajutat: n-am luat în serios închisoarea. O „derealizam”. O consideram o farsă tragică, o întâmplare absurdă, o mascaradă sinistă și grotescă. În bună parte ea a fost — efectiv — astfel, căci românii, unii dintre ei, destui, se pare, nu pot fi gravi, serioși, profunzi, nici măcar în regim de teroare. Tot ce se petrece de altfel și acum în țară (*n.n. text scris în 1987*) are și un aspect, pentru orice ochi lucid, de enormă și teribilă caricatură. În același timp, datorită interiorizării mele, am putut suporta cu ușurință izolarea. Chiar o căutam, fugeam de lume, mă închideam în mine. Cînd mai toată închisoarea se bătea să ajungă la Canal, sedusă de baliverna „vorbitorului familial”, a pachetelor, țigarilor etc. eu am ieșit (scenă de Aiud) din rînd și am spus: „Nu mă duc.”. Ofițerul politic m-a măsurat de sus și pînă jos și mi-a spus: „Nu te trimit cu forța. Du-te sus!”. Și m-am dus. M-am salvat. Mi-aș fi lăsat poate pielea în „mormîntul burgheziei românești”. Gheorghiu Dej *dixit*. Am putut mîncă imposibilul arpacaș, transfigurat de mine în... orez. N-am suferit nici de pe urma lipsei de țigări. Dacă s-ar ști cîte trădări cumplite, cîte capitulări au fost plătite cu două-trei țigări nu s-ar mai vorbi atît de emfatic de „eroismul închisorii”... El a existat, într-adevăr, dar — sincer și onest vorbind — numai în puține cazuri. Monstruozițările de la Pitești nu le cunosc direct. Mi-am impus doar o conduită demnă, sobră și retrasă. Nu duceam, în sfîrșit, nici dorul unei familii, care pe atunci nici nu exista. În general, oamenii intră în închisoarea (de drept comun) din trei motive: bani, beție și femei. Înțeleg rolul „eternului feminin” și la politici. Dar în cazul meu — și spre fericirea mea — el a lipsit cu desăvîrșire.

Puține scene „tari” mi-au rămas în minte, semn sigur de existență banală, monotonă, lipsită de fapt de evenimente. De la Jilava, în faimoasa cameră 6, de la reduit, doar trei-patru: atmosfera era atît de irespirabilă, încît o muscă ce intra de după zăbrele zbura cam un metru pentru a se prăbuși pe verticală. Cînd „lotul” nostru a fost scos la proces, ne-am prăbușit cu toții pe caldarîm: plămînul — redus luni de zile la o respirație minimă — se dilata, își recăpăta dimensiunea normală și cavitatea toracică părea că se rupe. Simțeam cum pieptul mi se sparge. A fost teribil. Mi-am revenit după o oră-două. Zăceam ca niște trupuri inerte. Gardienii ne înjurau, ne loveau cu cismele în coaste. Savuroasă azi, la distanță de decenii, pe muchie de cuțit atunci, și următoarea scenă: G. Ivașcu (arestat ca fost... informator al Siguranței, dar mai ales ca... logodnic amator al nepoatei Anei Pauker, închis abia la căderea grupului Pauker-Luca) învăța rusește cu voce tare cu un

căpitan de jandarmi, basarabean, care se autodenunțase că împușcase partizani. N-ar fi fost nimic dacă aceste „lecții” n-ar fi avut loc, în stil foarte ostentativ, duminica mai ales, când legionarii făceau slujba lor religioasă. Exasperați, ei au vrut într-o zi să-i linșeze. Ne-am opus cițiva, cu pieptul nostru: „Vreți să ne împuște pe toți?”. Cele două personaje (să nu le spunem totuși lichele) au fost salvate. Vociferarea lor „rusească” avea drept scop să semnalizeze, prin informatori, adeziunea la regim, fidelitatea lor comunistă etc. Cred că de atunci G.I., când am revenit amândoi în presă, m-a menajat întrucitva. În orice caz, grație lui am început să public. Un punct minus, unul plus. Îi mulțumesc postum.

Scena cea mai simbolică a fost însă alta: în iunie 1950, ușa se deschide brusc (în aceeași sinistră, celebră cameră 6) și doi gardieni aruncă înăuntru... lădițe de marmeladă și cîrnați, împreună cu o explicație misterioasă: „Republica are grijă de prizonierii săi.”. Nu pricepeam nimic din această subită revărsare a cornului abundenței și mai ales din sensul real al formulei folosite. Jocul a continuat patru zile, în șir, când — într-un târziu — de la un deținut de drept comun, de la corvezi, am aflat că... Americanii au intervenit în Coreea și că războiul a început. Există deci riscul ca el să se extindă și în zona noastră. A fost prima experiență a echilibrului oscilant al raportului de forțe mondial, care continuă de fapt pînă azi. Psihoza „Vin Americanii” era generală și afară și în închisoare. Când s-a văzut că Americanii n-au avut, nu au (și adaug acum) nu vor avea niciodată intenția să „vină”... marmelada și cîrnații au dispărut ca prin farmec. Bătaia a fost reluată. Înjurăturile la fel. Decepția a fost enormă și ea continuă, în forme tot mai grave (mai puțin în cazul meu, dar nu’ și al altora) pînă azi.

Casa din comuna Latești, Bărăgan, în care Adrian Marino și-a petrecut anii de domiciliu obligatoriu, după ieșirea din închisoare.

Despre execuțiile de la Jilava nu știam decît prin faptul că porțile rămîneau încuiate toată ziua și prin rafalele de mitralieră pe care le auzeam. O evadare ingenioasă, simplă și eficace, a trei sîrbi, „agenți titoiști”, exasperase — cred — pe celebrul Maromet, care umbla furios, pe taluzul de sus al reduitului, însoțit de un cîine polițist. Sîrbiile ieșiseră din groapă cățărîndu-se pe o scîndură pe care bătuseră cîteva șipci transversale. Fuseseră surprinși abia cînd săreau gardul exterior. Prea tîrziu... Scene de acest fel au fost însă mai multe.

De la Aiud, doar două episoade (sar peste... mutilarea degetului meu arătător, în fabrică, unde confecționam, foarte diletant, trebuie s-o spun... balamale). Unul are semnificație doar retrospectivă: inspecția generalului de securitate N. Ceaușescu. Era a doua oară cînd auzeam de acest nume, devenit atît de sinistru. Altul se referă la o tentativă de evadare, parțial ratată, parțial reușită. Organizatorul, i-am uitat numele, din păcate, un tînăr îndesat, decis, energic, cultivat — discutam adesea cu el, în schimbul de noapte, despre „voința de putere”, Nietzsche etc. — a fost executat. Dar nu pentru „evadare”, ci pentru „sabotaj”, căci defectase instalația electrică a fabricii. Cadavrul său a fost expus și toți șefii de cameră obligați să-l vadă la morgă. Demonstrativ, pentru intimidare.

Trebuie menționat că meseria de... „cioclu” avea și avantajele sale: mișcare în aer liber, o gamelă în plus. Se formase chiar o echipă foarte invidiată. Refugiul paradisic era însă infirmeria. Dr. Ranca (?) își aducea bine aminte de numele meu: unchiul meu, George, fratele tatei, magistrat — mobilizat la o curte marțială în timpul războiului la Cernăuți — condamnat drept „criminal de război” — murise aici. Doctorul nu știa cum să-și mai creeze alibiuri: „Știu că vă trebuie: aer, mincare, mișcare. Nu pot

să vi le dau. Să vi le dea Securitatea." Pe mine m-a salvat de grele corvezi și munci. „Asta e cardiac". Minciună spusă cu o naturalețe și spontaneitate uluitoare. Era oarecum adevărat: crize de tahicardie, dar din pură nervozitate și emotivitate. Descriu, bine înțeles, doar fața suportabilă a lucrurilor. Mi-am interzis orice evocare patetică și grandilocventă. Prezint doar imaginea despre puscărie pe care o avea un deținut politic lucid și detasat, lipsit-total — o vai! — de „sentimentul tragic al vieții". De l-aș fi avut — el se consuma doar interior, uneori, prin secrete exasperări — n-as mai fi supraviețuit moral. As fi fost ratat sufleteste pentru toată viața. Să mai spun că la Jilava făceam chiar și „muzică" împreună cu un evreu spaniol, subțire și cultivat (Bassa, cf. *Campus și Bassa*, colectură a *Loteriei de stat* și mici bancheri), de la care am învățat și un proverb iudeo-spaniol foarte potrivit împrejurărilor: „La plătit și la murit să nu te grăbești niciodată".

De la Oradea, în toamna lui 1956, unde ajunseseam prin separarea de legionari, cu un regim ceva mai bun (pachete la 3 sau 6 luni și chiar un vorbitor), mi-a rămas în amintire o altă decepție „occidentală": revoluția din Ungaria, în octombrie, luptele și canonadele foarte clar auzite de mine într-o noapte. A doua zi am fost evacuați val-vîrtej la Aiud, de unde în primăvara lui 1957 am fost eliberat. Acest spirit de rezistență ne dădea speranțe. Dar cine ar putea descrie ghilotinarea lor, prăbusirea morală care urma după toate momentele noastre de exaltare sentimentală? Simțeam din nou, pe pielea mea și în modul cel mai teribil, abandonul, capitularea, ireversibilul unei situații. Putea izbucni un nou război mondial doar pentru niște „mici biete state satelite"? Pentru o revoltă oarecare pierdută, undeva, într-o vagă regiune din est? Acum îmi dau bine seama de toate acestea, exagerînd puțin din motive demonstrative. Dar atunci cruzimea morală nu atît a capitulării, cît a lipsei de clarviziune istorică și ideologică a așa-zisei „lumi libere" mi se părea de nesuportat. O eroare inadmisibilă. Tot ce a urmat n-a făcut decît să consolideze în conștiința mea această convingere.

Dacă imaginea „mea" despre închisoare se deosebeste radical de clișeele eroice care circulă, faptul vine și dintr-o serie de incompatibilități temperamentale, morale și, mai ales, ideologice. Suferința comună ne unea, dar simțeam în același timp că „lumea mea" este alta, total diferită. Nu făceam nici atunci și nu subliniez nici acum nici un fel de decalaj de nivel cultural sau altfel, nici o ierarhie de valori în favoarea mea. Notez doar la rece o serie de fapte, de nepotriviri, de contradicții. Bune sau rele, de luat ca atare, ele au constituit realități autentice. Realitatea mea și asta contează în ochii mei. Se poate înțelege cu

ușurință, din toate acestea, că numai satisfăcut, că să nu spun fericit, nu eram, nu puteam fi. M-a ajutat încă o dată capacitatea mea de a întoarce, în folosul meu, o situație negativă, voința de supraviețuire morală, pasiunea intelectuală. Poate înțelege cineva drama unei vocații și aspirații culturale, precis manifestate și pînă la închisoare, frîntă brusc, brutal și — după toate aparențele — pentru o bună perioadă de timp, dacă nu chiar pentru totdeauna? Este punctul cel mai dureros al închisorilor mele, timpul cel mai iremediabil pierdut, cel mai irecuperabil. Mă refugiam deci, oridecîte ori, cînd și cum puteam, în cultură: învățam pe apucate nemțește (cred că a fost achiziția cea mai durabilă și mai utilă), scriam pe tablite de săpun tot felul de note, memoram tot ce mi se parea remarcabil, rețineam tot ce se putea de la personalitățile reale pe care le întâlneam (Marin Simionescu-Rîmniceanu a fost una dintre acestea, ruptă ca și mine de orice context imediat). Am admirat memoria prodigioasă, mii de versuri, a lui Nichifor Crainic și pozele... „năiste” ale lui Mircea Vulcănescu. Eram în plină foamă de cunoaștere, pe care o satisfăceam cum puteam. Trăiam într-o altă lume, fie și pe momente fragmentare și acest lucru, sunt convins, m-a salvat. Evident, activitățile mele intelectuale mă singularizau și mai mult. Am vorbit, odată cu succes mediocru, chiar și despre căderea Bastiliei (la un 14 iulie), altă dată despre alte suferințe. Am auzit de la alții că Ion Petrovici făcea conferințe foarte apreciate. Personal n-am auzit din această categorie de „lectori” de ocazie decît pe Jean Valjean, bun vorbitor și cu simț al nuanțelor. Mima și înscena o comedie în stil de *one man show*.

Brodam cu acul, pe bucăți de pînză, tot felul de note, pe care le-am ascuns, la plecare, sub un prici, la Aiud. La Oradea, vorbeam francezește la geam cu alți „locatari”, între care cu distinsul prieten Nae Evolceanu. Ofițerul politic a deschis o anchetă sub pretextul inventarierii celor ce știu limbi străine. Tot la Oradea am participat și la o grevă, care a reușit măcar în parte. A venit procurorul militar, ne-a amenințat cu „an’ grei de pușcărie”, dar unii gardieni au fost schimbați, iar unul — se pare — chiar și sancționat. Îngrijirea medicală s-a îmbunătățit, la fel și hrana. Dar a doua grevă n-a mai putut fi organizată. De mare succes se bucura *Azi noapte a intrat Isus în celulă* de Radu Gyr. [...] ca și poeziile lui Nichifor Crainic [...]

Aceasta a fost închisoarea văzută de mine, în cea mai strictă exclusivitate. Nu pretind cituși de puțin că toată închisoarea a fost astfel. Dar afirm cu mîna pe conștiință că ea nu mi-a apărut mie, pe durata experienței mele limitate, decît *astfel*. Adică, din punctul meu strict și neexemplar de vedere, destul de plină de suferință morală și de frustrare.

EMIL CIORAN

Nae Ionescu și drama lucidității

Am început să descifrez turburarea ce o inspiră prezența profesorului Nae Ionescu când mi-am dat seama că există în anumiți oameni iradierii personale cărora ai vrea să le cazi victimă, să nu mai fii tu, să mori în viața altuia. Infinitul de vrajă personală te face să abandonezi orgoliul individuației și să încerci să devii totul în altul. Așa ceva va fi simțit Nietzsche în prezența lui Wagner, pe care l-a atacat mai târziu nu din gelozie, ci din instinct de conservare. Pentru ceea ce trebuie să devenim fiecare, oamenii cei mai primejdioși sînt aceia pe care-i iubim mai mult.

De cîte ori, în vibrante accente de afecțiune, Nae Ionescu mi-a părut singurul om pentru care se poate renunța! Tentația adică, de a-i trăi viața lui. Și așa fi nesincer dacă n-aș spune că sînt atîția între tinerii care trăiesc în el. Lumea care nu-l cunoaște decît superficial vorbește de „demonie”, ca și cum Nae Ionescu s-ar sili să ne cîștige admirația pentru a ne anula. Și ce ușor i-ar fi fost! N-avea decît să dea „drum slobod” îndoielilor și chinurilor sale. Dar de cîte ori n-a consimțit la eroare numai din slăbiciune pentru viață și poate și din faptul că n-a existat acum nici un profesor de îndoieli.

Farmecul existenței lui Nae Ionescu își are, înșă, un te-meii mai adînc și mai paradoxal. Căci alături de tendința aceasta de a te pierde în el, de a aluneca pe toate conflictele lui, n-am cunoscut alt om să te oblighe a fi mai mult tu însuși. O alternanță stranie de tendințe care explică de ce fără el nu mai putem trăi. Cîți dintre noi am fi avut curajul atîtor negații și singurătăți, dacă el nu ne-ar fi precedat în relele cunoașteri și de n-ar fi fost învechit în ele!

Scirbit de istorie și de cunoaștere, mă gîndisem odată la Berlin să scriu o teză de doctorat despre lacrimi. Și am fost de acord cu atîți prieteni, că singurul profesor din univers care ar primi-o ar fi Nae Ionescu. Din paradox? Din tragedie și luciditate?

Am auzit spunîndu-se: bine, dar nu crede în nimic. Ce naivitate! El știe că a crede nu e totul. Și oamenii vorbesc de nihilism. Obiecția care i-aș face-o eu, este că a găsit în lumea asta ceva în care să creadă. Să nu fi tras ultimele concluzii? Ce n-aș da și eu să pot crede că nu crede în nimic!

Omul care a scris: „*Simon Petru doarme. Și noi toți — ca el. Și de aceea pînă și iubirea e suferință. Lumea se ră-*

**Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate
Biografii
cenzurate**

sucește în durere ca o rimă pusă pe jăratec. Și Dumnezeu odată cu ea" (Roza vînturilor, p. 42), nu poate fi însă în nici un caz acuzat de iluzii. Pînă unde a fost condamnat la luciditate? Nimeni n-a insistat mai mult ca el asupra dramei de a ști. Este singurul profesor de la care am învățat ce pierdere mare e cunoașterea. Ruperea echilibrului originar prin spirit și dezintegrarea de ființă, prin cunoștință, sînt fructe ale tentației demiurgice.

Dar demiurgia umană este un avînt spre catastrofă. Atîta vreme cît rămînem în cadrele condiției umane, salvarea nu există. Orice om, din moment ce știe că există, nu se mai poate mîntui, decît negîndu-și principiul individuației sale. Și astfel Nae Ionescu găsește în individuație sursa răului, a căderii, a naufragiului existenței. Că prin iubire depășim conflictele noastre ca atare sau că prin acțiune ieșim din noi înșine în sfera obiectivității — ce conțenează aceste soluții în fața tragicului uman, a chinului conștiinței, a răului esențial de a ști că trăiești și prin asta a nu mai putea trăi!

Nae Ionescu și-a dat seama că pentru a trăi trebuie să-ți înșeli luciditatea cu diverse „formule de echilibru”: Dumnezeu, națiune etc. Și astfel unul din cei mai lucizi oameni care au existat pe aceste meleaguri a reușit să se integreze în istorie, să „adere”, umbrindu-și voluntar și dramatic luciditatea. Participarea la luptă prin hotărîre, iar nu prin instinct, explică de ce a stat El ultimii zece ani în centrul vieții noastre politice, fără să fie ceea ce se numește un om politic, fiindcă totdeauna a fost mult mai mult decît atît.

Istoria este făcută de plutonieri inspirați. Iată de ce Nae Ionescu nu se va putea realiza direct niciodată în istorie. Turma are instinct și ea simte că unele sînt căile vieții și altele ale spiritului. Și că pentru orice om lucid, lumea există prin sine...

Una este a crede și alta a avea voința de a crede. În primul caz trăiești fericit în Dumnezeu; în al doilea te gîndești la el. Conștiința a transformat absolutul într-o funcție a disperării. Prea puțini muncitori pot trăi în pace și bunăvoință cu Dumnezeu. Și atunci se naște dintr-un conflict indisolubil o decepție metafizică, a cărei consecință imediată este: pasiunea în imanență. Numai așa pot să-mi explic dorința de putere a lui Nae Ionescu și echivocul straniu al pasiunii lui politice. Orientarea spre concret, spre realități istorice, obsesia României, nu sînt la el fructul instinctului.

Unii dintre prietenii mei greșesc cînd explică prin aderență organică la neam și sol, pasiunea lui pentru România. În realitate, Nae Ionescu este mult mai interesant pentru a putea vedea în el numai un patriot instinctiv. Un metafizician care face politică, iată un fenomen care nu e atît de simplu. Ce te face să te degradezi „în lume”, ce te scoboară în imanență? O sensibilitate metafizică este un dispreț continuu al temporalului. Atunci, cum se naște la un metafizician tentația timpului, adică bucuria căderii,

NAE IONESCU

Prejudecăți

Un prieten mi-a trimis acum de curând cartea lui Boris Bajanow, *Avec Stalin dans le Kremlin* (Paris. Les éditions de France) cu indicația că nu ar fi o carte obișnuită. Am citit-o. Într-adevăr, obișnuită nu e. Bajanow a fost vreme de câțiva ani unul din cei mai intimi colaboratori ai lui Stalin și a luat parte, în calitate de secretar, la ședințele faimosului *Politbureau* unde se țes — sau se coc! — destinele Rusiei de astăzi. Destăinuirile lui pot avea deci ceva în adevăr senzational: ca ale unuia care a văzut lucrurile din lăuntru în afară.

Și au chiar. Bajanow a apropiat pe toți puternicii repubblicii sovietelor; i-a văzut în intimitate și la lucru. Însemnările lui, de o precizie care nu lasă nimic de dorit, sunt noi ca fapte, și proaspete ca impresie. Aflăm din ele o mulțime de lucruri noi, și mai ales înțelegem altele mai vechi.

Din nefericire însă, pentru carte, Bajanow știe numai să vada; dar nu să și înțeleagă. Tuturor marilor întâmplări istorice din marea republică vecină, autorul acesta le iese în întâmpinare cu o înțelegere în cel mai rău înțeles al cuvântului burgheză; o judecată concretă și supărător personală; fără suflu și fără orizont revoluționar. În așa măsură, încît pentru răsturnătoarele evenimente de peste Nistru, el nu are altă unitate și alt criteriu de apreciere decît jurisdicțiunea și morala noastră cotidiană, tăiate ambele pe scurgerea normală a întâmplărilor. Așa fiind, comentariile și explicațiile lui cad întotdeauna alături de realități; și nu izbutesc de fapt să lămurească nimic din forțele care sunt la lucru în marea întoarcere rusească.

Ce credeți dvs. oare că e Stalin, stăpîn și dictator peste destinele a 150 milioane de suflete? Ne-o spune Bajanow și ne-o dovedește: un om incult și mărginit, respingător și lipsit de orice talent, neînțelegînd absolut nimic, ambițios și crud, un spînzurat fără nici un Dumnezeu, stăpînit de o devorantă patimă a puterii. Și ca Stalin, într-un fel sau altul, — și ceilalți.

Eu presupun că Bajanow are dreptate. Mai mult: sunt sigur că Bajanow are dreptate. Mă întreb însă în ce scop ni

se spun toate aceste lucruri? Ca să fim dezgustați de revoluția rusească? Ori, poate, ca să ne convingem de neseriozitatea sau fragilitatea ei? Că revoluția rusească nu va isbuti, sau mai exact că nu va isbuti în intențiile ei comuniste, asta o știm. Asta o știam înainte de începutul ei chiar. Și o știa orice om care nu e prostit de gîndirea pozitivist-„științifică” și care nu poate crede în comunism pentru că crede în realitățile vii și viabile.

Dar asta nu are nimic de a face cu inteligența lui Stalin. În privința aceasta, Bajanow, ca orice om vechi, înoată în prejudecăți. Căci dacă stăm să judecăm lucrurile, așa cum sunt ele, și nu așa cum ne-am obișnuit noi să le vrem, în materie de politică inteligența conducătorilor e o prejudecată; și încă ura gravă de tot. Noi, în țara românească putem să o spunem; pentru că am experimentat-o și am plătit-o scump de tot. Eu nu zic că Stalin nu o fi prost. Spun însă că asta nu mă interesează. De aproape opt ani, omul acesta dispune de destinele Rusiei. Notați: de opt ani, într-o vreme de răsturnări și prefaceri continui. În acești opt ani, lucrurile au început în Rusia să capete consistență. Se poate ca această consistență să nu ducă înspre comunism, ci în altă parte. Dar ce e important pentru ruși oare? Să realizeze comunismul? — sau să găsească o formulă politic-economică de echilibru (oricare ar fi ea) în locul celei a țarismului, care, categoric, nu mai mergea?

Nu mă îndoiesc, Troțki e mai inteligent; e inteligent și talentat! Era însă de preferat ca republica rusească să fie astăzi stăpînită de Troțki? Nu cred. Pentru că Troțki, fiind un om inteligent și cu idei, și aplicînd înțîmplărilor vechea concepție eroică a istoriei — după care un om cu voință poate face orice — ar fi violentat realitățile, încercînd să le păstreze în cadrul strict (teoretic!) al comunismului. Ar fi fost bine? Hotărît, nu!

Așa, Stalin fiind, cum zice Bajanow, prost, și neștiind ce e comunismul, s-a lăsat purtat de împrejurări și a reacționat de la caz la caz, după indicațiile imediate ale realităților. Sau poate că nici nu a reacționat deloc. Ceea ce, probabil, a fost încă mai bine. Lăsînd lucrurile să se așeze singure; el mîrgînindu-se a le înregistra numai.

Să lăsăm deci toate aceste prejudecăți la o parte. Istoria nu au făcut-o oamenii inteligenți. Inteligenții și voluntarii cel mult dacă au falsificat-o și au întors-o din drum. Nu vom exagera spunînd că deșteptăciunea ar fi un impediment; nu. E cert însă, că ea singură nu crează un drept la guvernare.

Vreți dovezi? Toată istoria politică e plină. Nu a fost oare Carp mai deștept decît Ion Brătianu? Și se poate continua.

Tot despre prejudecata inteligenței

Scurtele mele însemnări în legătură cu cartea lui Bajonow asupra Rusiei lui Stalin și cu rolul prostilor în istorie a provocat nedumeriri. Comentariile și aprecierile cari mi-au ajuns pînă acum nu sunt din cele mai măgulitoare; nici pentru mine, — dar nici pentru autorul lor. Cel mai grav lucru care mi se spune e că aș fi paradoxal. Să mă iertați, dar eu paradoxal nu sunt. Paradoxul e un lux pe care și-l pot permite oamenii deștepți cari nu cred în nimic și se complac în diletantism. Acesta însă nu e cazul meu; dacă nu pentru altceva, cel puțin pentru faptul că pentru mine viața e un lucru foarte serios, în care eu cred.

Cînd am luat deci apărarea proștilor în politică, împotriva „deștepților“, nu am vrut să fac paradoxe, ci să stabilesc adevărul. Eu știu că în unele împrejurări prostia poate fi o pacoste și o pedeapsă de la Dumnezeu. Știu. Căci meseria mea mă obligă adesea să umblu prin ponoarele filosofiei, și îmi dau seamă ce dezastre și ce nenorocire organizează în acest domeniu prostia; mai ales cînd e gravă și serioasă. În filosofie prostia e însă fatală pentru că ne aflăm într-un domeniu specific inteligenței. Nu însă același e cazul politicii; care toată se mișcă în planul gestului creator.

Pentru punctul meu de vedere pledează în primul rînd realitățile — starea de fapt. Căci înnoșînd aci firul cu cele ce spuneam mai zilele trecute: nu a fost un Carp mai deștept decît Ion Brătianu bătrînul? Și totuși, bine sau rău, Ion Brătianu a făcut incomparabil mai mult în țara românească, decît Petre Carp. O să spuneți că acesta din urmă nu a fost lăsat să facă? Nonsens. Căci omul politic nu e lăsat sau împiedecat să facă ceva; ci își crează singur posibilitățile de acțiune. Cel care așteaptă să fie lăsat a face, poate fi orice: vătășel, slujbaş, administrator, — numai om politic nu.

Om politic, asta înseamnă în primul rînd om de acțiune. Iar ceea ce de obicei numim noi om inteligent e mai degrabă contrariul unui om de acțiune. Inteligența este prin natura ei o funcțiune analitică; ea despică realitățile, și pe cele pentru, și pe cele contra. Ea poate păzi de eroare și de insucces; dar în același timp poate acționa inhibitiv; cum se întîmplă de fapt.

Om de acțiune trebuie să fie destul de ambițios, —

pentru ca să aibă un resort lăuntric; dar și destul de mărginit, pentru ca să nu-și dea seama de puținătatea puterilor sale. Și mai ales, destul de prost, ca să nu poată face teorii.

Marea pacoste a istoriei moderne au fost oamenii inteligenți și teoriile lor. Minte omenească e de la natură pornită spre generalizare. Ea pornește de la fapte simple, și se ridică repede la teorie. Din nefericire, de cele mai multe ori aceste teorii sunt false; pentru că faptul de la care s-a plecat nu e esențial. Omul însă crede că teoria lui primează, — și că realitatea trebuie să i se supună. Sunt peste 300 de ani de când omenirea toată e victima unei „teorii”; aceea a individualismului; care a provocat, provoacă și va mai provoca încă multe dezastre și adîncă miserie în toate ramurile existenței umane. Credeți că e ceva de făcut? Credeți că din toată această dezastruoasă experiență omenirea a învățat ceva? Nu. Noi rămînem mai departe victimele „inteligenței”; așteptînd să se îndure într-un fel Dumnezeu de noi; și să ne facă să uităm și ce e inteligența, și ce e libertatea, și ce sunt drepturile omului. Dacă se va îndura!...

Da, da! Să nu facă teorii. Căci să ne înțelegem: eu nu vreau să exclud pe oamenii deștepți din politică; nu. Ci numai să feresc pe oamenii politici de panta erorilor inteligenței. Care de cele mai multe ori duce din nefericire la teorie.

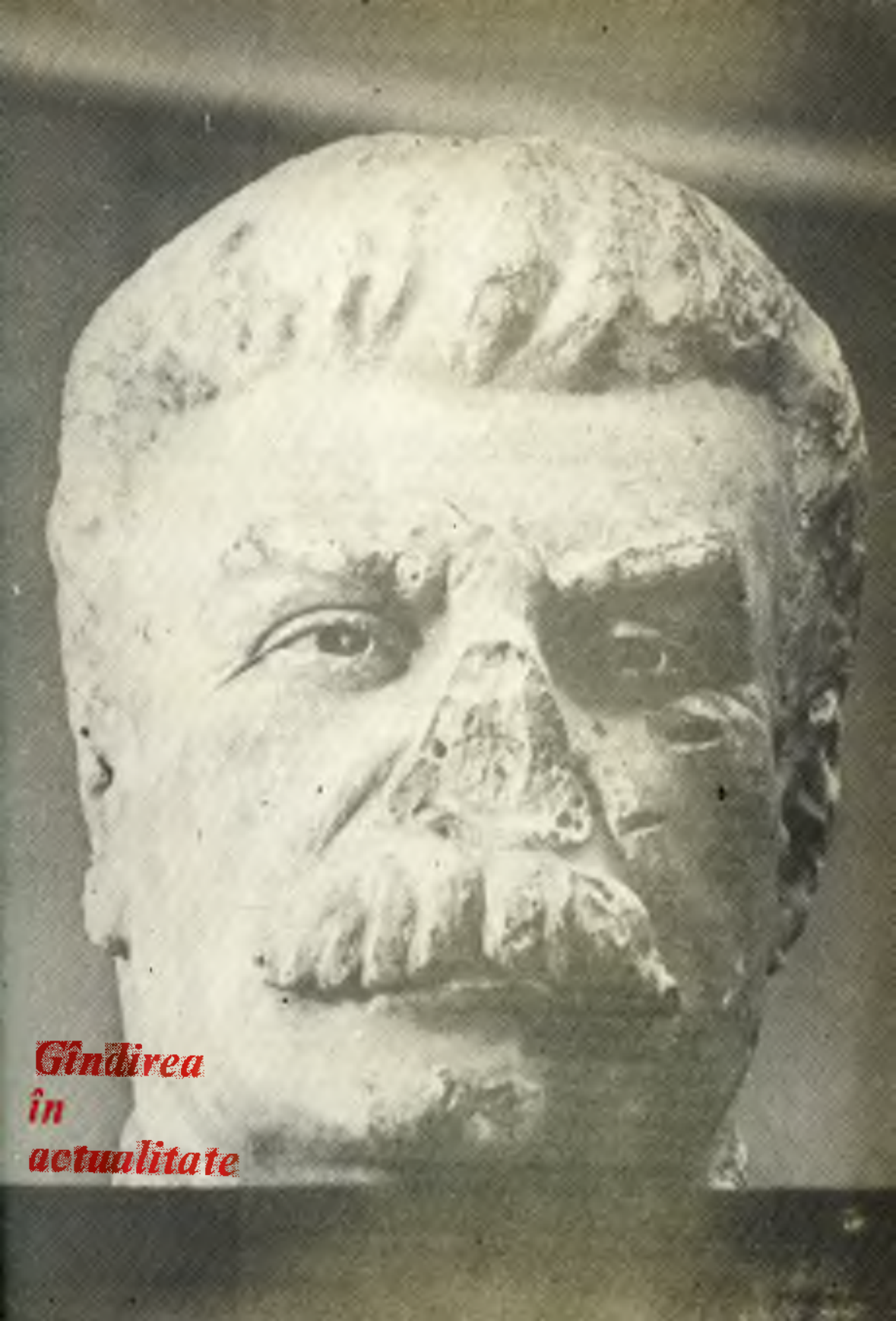
Multă vreme nu am înțeles de ce d. prof. Iorga nu poate să sufere pe filosofi. Acuma știu. Pentru că filosofii sunt prin excelență fabricanți de teorii; și pentru că d. Iorga, inteligență suplă care se pleacă și se mulează pe fiecare semn al vieții, detestă teoria. Nu ați băgat de seamă că toți acei cari cîrîie pe urma d-sale îi aduc vina că ar fi inconsecvent și că se contrazice?

Se contrazice! Ei și? Parcă natura nu se contrazice! Parcă ieri nu a plouat, — și azi e soare! Dar, vedeți, în această neînțelegere e nodul întregii chestiuni. Inteligența e orgolioasă și rigidă. Ea vrea să se instituie nu numai în stăpîn absolut, — dar și în demiurg. Și greșește. Omul de acțiune însă stă prea în contact cu realitățile, pentru a-și permite să se țină de teorie. Autoritar față de oameni, el e umil față de realități; pe cari nu vrea să le violenteze; ci să le slujească supunîndu-li-se; tocmai pentru a le putea folosi.

Înțelegeți acum ce n-a putut să priceapă Bajanow la Stalin?

31 Ianuarie 1931

Din volumul „ROZA VÎNTURILOR”
1926—1933,
Culegere îngrijită de Mircea Eliade

*Gîndirea
în
actualitate*

ALEKSANDR I. SOLJENIȚIN

Despre eșecul comunismului...

Ceasul comunismului a sunat. Dar structura sa de beton nu s-a prăbușit încă. Și, nu cumva, în loc să ne eliberăm, să fim striviți sub dărîmăturile lui.

Cine nu cunoaște astăzi toate nenorocirile care s-au abătut asupra noastră, chiar dacă ele sînt camuflate de o statistică falsă? Ne-am tîrît timp de peste șaptezeci de ani după înșelătoarea și dăunătoarea utopie marxist-leninistă, am dus la pieire — și datorită războiului de apărare a patriei, condus cu incompetență și autodistrugător — o treime din populația țării. Am pierdut belșugul de odinioară, am distrus clasa țărănească și așezările ei, am anulat însuși sensul cultivării pînii, iar în ceea ce privește pămîntul, l-am dezvățat să dea recolte și l-am acoperit cu mări mlăștinoase. Cu deșeurile unei industrii primitive am poluat împrejurimile orașelor, am otrăvit riuri, lacuri, peștele, iar în prezent distrugem definitiv ultimele ape, aerul și pămîntul, la care se adaugă și moartea atomică, ca și preluarea din Occident, pentru depozitare, a deșeurilor radioactive. Sub o conducere nepricepută, ne-am ruinat în vederea unor viitoare invazii, am tăiat bogatele noastre păduri, am jefuit neasemuitele bogății ale subsolului — avuția de neînlocuit a strănepoților noștri — și le-am vîndut fără milă străinătății. Le-am istovit pe femeile noastre în munci grele, peste puterile lor, le-am separat de copii, iar pe copii i-am lăsat pradă bolilor, sălbăticiii și unui simulacru de învățămînt. Sănătatea oamenilor este într-o stare deplorabilă și nu există medicamente, am uitat ce înseamnă o hrană sănătoasă, milioane de oameni nu au locuințe, iar lipsa drepturilor individuale s-a întins pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale țării, dar pe noi ne preocupă un singur lucru: ca nu cumva să fim privați de o beție de nepotolit.

Dar omul e în așa fel făcut, încît am fi în stare să suportăm toată această ineptie și acest marasm de-a lungul întregii noastre vieți, numai ca nimeni să nu cuteze să atingă sau să ofenseze *națiunea* noastră! În acest caz, nimic nu ne mai poate reține în smerenia noastră seculară, și noi, plini de minie și curaj, punem mina pe pietre,

Articolul lui Aleksandr Soljenitîn a apărut în ziarul „Komsomolskaia Pravda” din 18 septembrie 1990 sub titlul „Cum să refacem Rusia”.

bite, sulite, puști și ne aruncăm asupra vecinilor, ca să le dam foc la case și să-i ucidem. Așa e omul: nimic nu ne va convinge că foametea, mizeria, sărăcia, copiii degenerați, moartea care survine prematur — că vreuna din aceste nenorociri se află înaintea mândriei noastre naționale!

În trei sferturi de secol am sărăcit într-atît, ne-am ticăloșit, am obosit, am disperat în așa măsură, încît mulți nu mai au nici un elan și ni se pare că numai intervenția Cerului ne mai poate salva. Dar Minunea nu li se arată celor ce nu se străduiesc să vină în întîmpinarea ei.

Și soarta copiilor noștri, și dorul nostru de viață, și trecutul nostru milenar, și spiritul strămoșilor noștri, care s-a perpetuat într-un fel în noi înșine — ne vor ajuta să găsim forța necesară pentru a depăși toate acestea.

Și cu toate că nu avem timp să reflectăm asupra celor mai bune căi de dezvoltare și să alcătuim un program ponderat — fiind sortiți să ne zbatem, să ne agităm, să astupăm găurile, întrucît ne presează nevoile elementare, fiecare din ele înălțîndu-și propriul său glas — nu trebuie să ne pierdem sîngele rece și previziunea înțeleaptă în alegerea acestor măsuri.

Eu nu mă încumet să le enumăr de unul singur; ar trebui să se reunească într-un consiliu minți practice, sănătoase și să colaboreze la aceasta cele mai bune energii. În economia noastră de astăzi totul e deplorabil și trebuie să-i căutăm o cale, fără de asta nu se poate trăi. Și trebuie dezvăluit oamenilor, cît mai repede, sensul muncii, deoarece de peste o jumătate de secol nimeni nu mai are nici un temei să muncească! Și n-are cine să cultive pîinea, și n-are cine să se îngrijească de vite! Și milioane de oameni trăiesc în condiții care nici nu pot fi numite „de locuit” sau lîncezesc cîte douăzeci de ani în cămine mizerabile. Bătrînii și invalizii duc o viață de mizerie. Și întinsele noastre cîmpii, odinioară atît de minunate, sînt astăzi poluate de deșeuri industriale, sfîrtecate de drumuri monstruoase sau lipsite de ele. Iar natura, pe nedrept disprețuită de noi, se răzbună, iar petele radioactive ale Cernobilului, și nu numai ale lui, se întind ca o pecingine.

De unde să luăm deci mijloacele necesare pentru refacerea țării?

Stolîpin spunea: nu poți crea un stat de drept, dacă nu ai mai întii cetățeni liberi: ordinea socială este primordială și trece înaintea oricăror programe politice. Iar cetățeni liberi nu pot exista fără proprietate privată.

Timp de 70 de ani am fost „educați” să ne temem de proprietate și de muncă salariată ca de necuratul — aceasta reprezentînd o mare victorie a ideologiei asupra naturii noastre omenești. Dar deținerea unei proprietăți moderate, care să nu-i domine pe alții, face parte din noțiunea de personalitate, îi conferă acesteia o anumită statornicie. Iar munca salariată îndeplinită conștiincios și plă-

tită echitabil reprezintă o formă a întrajutorării dintre oameni și duce la instaurarea între ei a unei atitudini binevoitoare.

Prin urmare, de ce să ne mai cramponăm de ineficiența economiei centralizate, „reglată ideologic”, care a dus țara la sărăcie? Numai ca să întreținem un aparat parazitar, căruia altfel nu i-ar mai rămâne nici această ultimă justificare? Desigur, lovitura, șocul pe care îl vor suporta — ca urmare a trecerii la economia de piață — milioane de oameni neobișnuiți cu ea și nepregătiți pentru ea, trebuie atenuat la maximum.

În curând se împlinesc șase ani, iar mult trimbițata „perestroika” nici nu s-a atins încă, printr-o mișcare tămăduitoare, nici de agricultură, nici de industrie. Or această tăgădnare înseamnă pentru oameni ani de suferință, ani pierduți pentru viață.

În același timp, ar fi de asemenea dăunător să copiem, preluând în mod nechibzuit, un tip străin de economie, care s-a format acolo timp de secole și pe etape. Personal, nu am cunoștințe economice și nu mă încumet să fac propuneri concrete. Dar, vorbind în general, mi se pare evident că trebuie să se dea cale liberă unei inițiative particulare sănătoase, și totodată să fie sprijinite și apărate toate formele de întreprinderi mici, pe baza cărora se vor dezvolta și regiunile; dar trebuie îngăduită cu fermitate, printr-o legislație adecvată, posibilitatea concentrării nelimitate a capitalului, să nu se admită în nici o ramură a economiei crearea de monopoluri, controlul unor întreprinderi asupra altora. Monopolizarea amenință cu înrăutățirea calității mărfurilor: firma își poate permite să producă articole mai puțin durabile, pentru ca cererea lor să nu scadă. Să nu uităm că timp de secole, mândria firmelor, ca și a posesorilor diferitelor obiecte, a constituit-o durabilitatea mărfurilor, iar în prezent (în Apus) există un șuvoi amețitor de noi și noi modele tipătoare, iar noțiunea sănătoasă de *reparație* a început să dispară: un obiect, fie el doar ușor deteriorat, ești nevoit să-l arunci și să cumperi altul — ceea ce este cu totul contrar sentimentului omesc de autolimitare și reprezintă un adevărat dezmăț. La aceasta mai trebuie adăugată și molima psihologică a creșterii prețurilor în țările dezvoltate: odată cu creșterea productivității muncii prețurile nu scad, ci cresc!

Nu putem admite ca proprietatea și profitul să ajungă un rău social, care să distrugă sănătatea societății. În cadrul oricărui fel de producție trebuie să se reglementeze creșterea nemăsurată a acesteia cu ajutorul unei legislații antimonopoliste și anume prin impozite mărite. Băncile sînt necesare ca centre operative ale vieții financiare, dar nu trebuie să se permită ca ele să se transforme în forme ale cametei și să devină stăpîni nedeclarați ai întregii vieți a societății.

De asemenea, în linii mari, pare limpede că prețul ieșirii noastre din comunism nu trebuie să-l constituie cedarea în condiții înrobitoare în mâinile capitaliștilor străini nici a

bogațiilor subsolului nostru, nici a pământului, nici, mai ales, a pădurilor. Este o idee extrem de periculoasă aceea de a încerca să salvăm cu ajutorul capitalului străin ceea ce s-a distrus datorită dezordinii noastre interne. Acest capital se va îndrepta spre noi atunci când va descoperi că aici poate obține un profit ridicat. Dar capitalul occidental nu trebuie atras în condiții avantajoase pentru el și umiltoare pentru noi, pentru că o astfel de tranzacție nu o vom putea îndrepta și ne vom transforma într-o colonie. Capitalul străin trebuie admis într-un cadru strict: cu condiția ca învierea economică adusă de el să nu fie depășită nici de profitul exportat, nici de distrugerea mediului nostru natural. Numai în acest fel alinierea noastră calitativă cu țările dezvoltate se va accelera.

În fond, însușirile poporului nostru, în ceea ce privește munca, nu sînt complet anihilate și uitate. Vedem cum japonezii au ieșit din declin și chiar s-au ridicat nu prin înfuzii străine, ci datorită înaltei lor morale a muncii. De îndată ce se va înlătura la noi presiunea exercitată de stat asupra fiecărei acțiuni a noastre și retribuiția va deveni echitabilă, calitatea muncii va crește imediat și talentații noștri oameni se vor afirma în toate domeniile. Chiar dacă nu vom ajunge curînd la nivelul în care mărfurile noastre să fie cerute pe piața internațională, avînd în vedere dimensiunile și bogățiile țării noastre ne putem rezuma un timp la piața internă.

Trebuie să învățăm să respectăm comerțul particular sănătos, cînstit, rațional: el înviorează și consolidează societatea, de aceea el face parte din cele dintîi lucruri de care avem nevoie.

Nu am de gînd să emit păreri în problemele financiare, bugetare și de impozite. Dar este clar că, paralel cu o supraviețuire severă a ocrotirii naturii și cu amenzi substanțiale pentru deteriorarea mediului înconjurător, trebuie stimulate financiar toate eforturile de amenajare a naturii și renașterea meseriilor tradiționale productive.

Cu toate că nimic din ceea ce a generat situația dezastruoasă de astăzi nu suferă amîinare, încă și mai stringentă este rezolvarea problemelor care necesită timp îndelungat: de aceea trebuie să ne punem întrebarea ce se va întîmpla cu copiii noștri, cu medicina infantilă, cu învățămîntul nostru în acești ani de refacere generală? Dacă aceste lucruri nu se vor îndrepta acum, imediat, nu vom avea nici un viitor.

Despre situația deplorabilă, sub toate aspectele ei, a femeii la noi știe toată lumea și în această privință nu avem ce demonstra. Ca și despre scăderea natalității, mortalitatea infantilă, morbiditatea noilor născuți, situația dezastruoasă a caselor de nașteri, creșelor și grădinițelor de copii.

În condițiile noastre, o familie normală aproape că încețază să mai existe. Astăzi, familia reprezintă veriga principală, de bază în salvarea viitorului statului nostru. Femeia trebuie să aibă posibilitatea să se reîntoarcă în mijlo-

cul familiei, ca să educe copiii, prin urmare retribuția bărbatului ar trebui să permită acest lucru.

Nu suferă amănare și o altă problemă: școala, de care ne-am bătut joc timp de 70 de ani! Redresarea școlilor trebuie să aibă loc nu numai în capitale, ci începând cu școlile cele mai de jos și pe întreg teritoriul patriei. Această problemă nu este cu nimic mai puțin presantă decât toate chestiunile noastre economice. De multă vreme școala noastră instruieste prost și educă defectuos. Și este inadmisibil ca funcția educatorului școlar să constituie un fel de sarcină suplimentară, aproape neplătită: ea trebuie compensată prin reducerea normei de învățământ care i se pretinde. Actualele programe și manuale de științe umane sînt sortite toate, dacă nu abandonării, atunci unei prelucrări totale. Iar împuierea capului elevilor cu idei ateiste trebuie să înceteze imediat.

Și trebuie să se înceapă nu cu copiii, ci cu învățătorii, deoarece pe ei toți i-am aruncat în mizerie, i-am făcut să lîncezească; or învățătorii din școli trebuie să fie o parte aleasă a națiunii, să aibă *chemare* pentru această profesie, pentru că lor li se încredințează întregul nostru viitor.

În viitorul apropiat trebuie să ne așteptăm, probabil, și la apariția unor școli particulare, cu plată, care vor depăși redresarea generală a întregului învățământ școlar; ele avînd scopul de a întări diferite obiecte și laturi ale instruirii. Dar în astfel de școli nu trebuie să existe programe arbitrare, iresponsabile, ele trebuie să se afle sub supravegherea și controlul organelor locale de învățământ.

Neglijat și de familie și de școală, tineretul nostru crește dacă nu chiar pe făgașul delincvenței, atunci pe cel al copierii iraționale a ceea ce i se pare tentant din afară. Istorică „Cortina de Fier” apăra excelent țara de tot ce este bun în Occident: libertate civică, respect față de individ, varietatea activităților individuale, bunăstarea generală, mișcările de binefacere, dar Cortina respectivă nu ajungea chiar pînă jos, astfel că pe-acolo se scurgea înspre noi murdăria decadentă a „culturii-pop-mass”, a modei celei mai vulgare, și tocmai aceste reziduri le absorbea tineretul nostru înșelat; tineretul din Occident se prostește datorită sațietății, iar al nostru, trăind în mizerie, preia, fără să se gîndească, distracțiile acestuia. Iar actuala noastră televiziune difuzează aceste „impurități” în întreaga țară. (Protestul împotriva tuturor acestor aspecte este considerat la noi conservatorism retrograd.)

Izvorul forței sau neputinței unei societăți îl constituie nivelul spiritual al vieții, și, abia după aceea, nivelul industriei. Economia de piață și bunăstarea generală nu pot însemna o încununare a omenirii. Puritatea relațiilor sociale este mai importantă decât nivelul bunăstării. Dacă forțele spirituale ale națiunii sînt secătuite, nici o formă optimă de guvernare statală și nici un fel de dezvoltare industrială nu o vor salva de la pieire. Dintre toate libertățile posibile, pe primul loc va ieși pînă la urmă tot libertatea nemerni-

ciei: pe aceasta n-o poți interzice, n-o poți prevedea prin nici un fel de legi. Din păcate, atmosfera curată a unei societăți nu poate fi creată cu ajutorul normelor juridice. Și lucrul cel mai deplorabil îl reprezintă distrugerea sufletelor noastre în ultimele trei sferturi de veac.

E înspăimântător faptul că clasa conducătoare coruptă — nomenclatura de stat și de partid, cifrindu-se la mai multe milioane de indivizi — nu este capabilă să renunțe de bună voie la nici unul dintre privilegiile uzurpate. Timp de zeci de ani ea a trăit fără rușine pe seama poporului și ar vrea s-o facă în continuare.

Dar dintre foștii călăi și prigonitori a fost măcar vreunul înlăturat din funcție? În Germania, după război, toți aceștia, și chiar alții mai mici, au fost judecați, în timp ce la noi, dimpotrivă, *tot ei* amenință astăzi cu procese, iar unora — în zilele noastre! — li se înalță statui. Și atunci cum să-i pedepsim pe criminalii de stat? Zadarnic așteptăm din partea lor fie și cea mai vagă căință. Or ei ar trebui să fie supuși cel puțin unei judecăți publice morale. Dar se pare că vom continua să ne tirăm, ca și pînă acum, și fără asta...

Dar să vedem ce este cu minunatele forțe motrice generate de „glasnost” și „perestroika”? Printre aceste cuvinte la modă nu întâlnim cuvîntul *purificare*. Și iată că în noua „glasnost” s-au avîntat și toate glasurile maculate care timp de decenii au slujit totalitarismul. Din fiecare patru trubaduri ai actualei „glasnost”, trei sînt slugi recente ale brejnevismului, și care dintre ei a pomenit de propria căință, în loc de a blestema „stagnarea” generală? De la catedrele umaniste ale institutelor de învățămînt superior și astăzi mai cuvîntă, plini de încredere în sine tot cei care timp de zeci de ani au întinat conștiințele studenților. Zeci de mii de oameni instruiți sînt pătați de fătărnicie, de oportunism, iar noi nu cerem nimănui să se căiască și acceptăm ca tot acest puroi sufletească să se tîrască după noi în viitor?

Dar atmosfera înăbușitoare a cazarmelor prin care au trecut fiii noștri? Va dispărea ea oare vreodată din sufletele lor? Dar îndîrjirea generală a oamenilor noștri, a unora împotriva altora, o îndîrjire lipsită de un motiv concret? O îndîrjire împotriva celor care nu sînt cu nimic vinovați.

Și să ne mai mirăm de explozia delincvenței printre cei cărora de-a lungul întregii lor vieți tinere le-au fost închise toate căile cinstite?

Peste Germania Occidentală s-a întins norul căinței înainte ca acolo să apară înflorirea economică. Iar la noi nimeni încă nici nu a început să se căiască. La noi, deasupra a ceea ce numim „glasnost”, atîrnă ca niște ghirlande aceași ciorchini grei ai minciunii. Și noi, parcă nici nu-i observăm. Strîmbă va fi dezvoltarea noastră!

Aș fi vrut să prind puțin curaj din posibilitățile de binefacere ale Bisericii. Dar din păcate, chiar și astăzi, cînd în țară totul s-a pus în mișcare, suflul curajului a atins prea puțin ierarhia pravoslavnică. (În zilele mizeriei generale ar

trebui să renunțăm la simbolurile bogăției cu care ne ispitește puterea.) Numai atunci biserica ne va ajuta în asanarea societății, când va găsi în sine resurse ca să se elibereze cu totul de jugul statului și va reface acea legătură vie cu simțămintele întregului popor. Să ne dea și acum, conform învățaturii lui Cristos, un exemplu de neînfricare, și nu numai față de stat, ci și față de societate, față de nenorocirile stringente ale zilei, și față de ea însăși.

În prezent, lozinca cea mai la modă, pe care cu toții o repetăm cu plăcere, este: „drepturile omului”. (Deși fiecare o înțelege în mod foarte diferit. Intelectualii Capitalei înțeleg prin ea: libertatea cuvântului, a presei, a adunărilor și emigrării, dar mulți dintre ei ar fi indignați și ar cere să fie interzise „drepturile” așa cum le înțelege omul simplu, din popor: dreptul de a avea o locuință și de a munci acolo unde ți se oferă hrană, motiv pentru care milioane de oameni s-ar năpusti în orașele-capitale.)

„Drepturile omului” — iată ceva foarte bun, dar cum să veghem noi înșine ca drepturile noastre să nu se extindă pe seama drepturilor celorlalți? O societate a drepturilor nelimitate nu poate face față încercărilor. Dacă nu vrem să avem peste noi o putere de constrângere, fiecare trebuie să se limiteze el însuși. Nici un fel de constituții, legi și alegeri nu vor reuși prin ele însele să echilibreze societatea, deoarece oamenii le este proprie tendința de a-și urmări cu perseverență interesele. Majoritatea, dacă are puterea să se extindă și să acapareze, va face întocmai. (Or tocmai asta a dus la pierzanie clasele conducătoare și grupe istorice.) O societate stabilă poate fi obținută nu pe baza egalității forțelor opuse, ci pe autolimitare conștientă: pe faptul că sintem datori să cedăm întotdeauna în fața echității morale. Problema e să putem să ne însușim spiritul de autolimitare și, mai ales, să știm să-l transmitem copiilor noștri.

Alexis Tocqueville considera noțiunile de democrație și libertate ca fiind opuse. El era un partizan înfocat al libertății, dar nicidecum al democrației. John Stuart Mill vedea într-o democrație neîngrădită pericolul „tiraniei majorității”, or pentru individ nu există diferență între supunerea față de un tiran unic sau unul numeros.

G. Fedotov scria că democrația a fost denaturată de materialismul ateist al sec. al XIX-lea, care a decapitat omenirea. Și un om de stat austriac al secolului nostru, Josef Schumpeter, afirma că democrația este un surogat al credinței pentru intelectualul lipsit de religie; și atrăgea atenția că democrația nu poate fi analizată în afara țării și perioadei în care este aplicată.

Filozoful rus S.A. Levițki propunea să distingem:

spiritul democrației: 1) libertatea individuală; 2) statul de drept, precum și caracteristicile ei secundare, neobligatorii: 1) structură parlamentară; 2) drept de vot universal.

Respectul față de personalitatea umană este un principiu mult mai larg decât democrația și el trebuie menținut neapărat. Dar respectarea personalității omului nu este obligatorie doar sub forma parlamentarismului.

Nici drepturile omului nu trebuie însă înălțate atât de sus încât să atingă drepturile societății. Papa Paul Ioan al II-lea a spus (în 1981, în Filipine) că în caz de conflict între securitatea națională și drepturile omului, trebuie să se dea prioritate securității naționale, adică întregului unei structuri mai generale, fără de care se va dezagrega și viața indivizilor.

Iar președintele Ronald Reagan (1988, Universitatea din Moscova) s-a exprimat astfel: democrația nu este atât un mijloc de guvernare, cât o metodă de a îngădi guvernul, pentru ca acesta să nu *stînjenească* dezvoltarea la om a *principalelor valori* pe care le conferă familia și credința.

Astăzi, la noi, cuvîntul „democrație” este cel mai la modă. El este declinat, trîmbițat, proclamat (și speculat). Dar nu se simte că noi ne-am fi gîndit temeinic la sensul său precis.

După experiența amară a anului 1917, cînd din viteză ne-am pomenit în ceea ce credeam că este democrație, V.A. Maklanov a recunoscut și ne-a amintit tuturor: „Pentru democrație este nevoie de o anumită disciplină politică a poporului”. Iar noi nu am avut-o în 1917, iar acum, parcă și mai puțin.

Și tot V.A. Maklanov a recunoscut că „și într-o democrație «voința poporului» este o ficțiune: de fapt, este vorba de hotărîrea majorității parlamentare, și nu de voința poporului.” Este, de altfel, imposibil ca poporul să dea deputaților săi indicații precise pentru toate situațiile și cazurile imprevizibile. Și nu există un astfel de impuls moral care să-i determine pe actualii aleși să se situeze deasupra *viitoarelor* lor interese electorale, deasupra combinațiilor de partid și să slujească doar interesele profund înțelese ale patriei, fie chiar (și inevitabil) în detrimentul lor și al propriului partid. Deputații fac ceea ce, aparent, e pe placul alegătorilor, chiar dacă, într-un sens profund sau îndepărtat, asta ar fi daunător pentru alegători. Iar într-un stat atât de întins ca al nostru, posibilitatea de a-i controla pe cei aleși este cu atât mai mică, iar posibilitatea abuzurilor din partea lor, cu atât mai mare. Nu există un organism de control asupra lor, ci doar posibilitatea de a încerca să-i repudiezi la viitoarele alegeri; majoritatea populară nu dispune de o altă cale de a influența desfășurarea conducerii statului.

Și iată paradoxul: în cazul aceluși sistem, atât de frecvent, cînd guvernul se formează pe baza majorității parlamentare, membrii acestei majorități încetează de a mai fi reprezentanții independenți ai poporului, opuși guvernului, ei sprijină guvernul și-l servesc din toate puterile, numai ca el să se mențină cu orice preț. Adică: legiuitorii sînt subordonați puterii executive.

(De altfel, principiul separației *depline* a puterilor legiui-

toare, executivă și judecătorească este și el discutabil: nu reprezintă aceasta oare dezmembrarea organismului viu al statului? Toate cele trei puteri dezmembrate au nevoie de un control unitar, dacă nu formal, cel puțin etic.)

Și încă ceva: toate metodele luptei preelectorale cer din partea omului anumite calități, iar pentru conducerea statului e nevoie de cu totul altele, care nu au nimic comun cu cele dintii. Sînt rare cazurile cînd un om dispune și de unele și de altele, deoarece acestea din urmă l-ar stînjea în lupta preelectorală.

Iar între timp „reprezentarea” devine un fel de profesie a omului, am putea spune pe viață. Se formează astfel o pătură de „politicieni de profesie”, pentru care de aci înainte politica este o meserie și un mijloc de a obține venituri. Ei slalomează prin sistemul combinațiilor parlamentare și puțin le mai pasă de „voința poporului”...

Desigur, sistemul democratic oferă posibilitatea unei supravegheri stricte a activității funcționarilor. Deși, oricît ar fi de surprinzător, și democrațiile moderne au dat naștere unei birocrații greoaie.

Și totuși: chiar și în cadrul alegerilor generale nu întotdeauna majoritatea se exprimă pe sine. De multe ori alegerile se desfășoară apatic. Într-o serie de țări occidentale mai mult de jumătate dintre alegători și uneori chiar pînă la două treimi din ei nu se prezintă la urne, ceea ce face ca întreaga procedură să fie ca și lipsită de sens. De aceea, o astfel de situație a fost prevăzută de S.L. Frank, care spunea: „Și într-o democrație stăpînește minoritatea”, iar V.V. Rozanov afirma: „Democrația este o metodă cu ajutorul căreia o minoritate bine organizată conduce o majoritate neorganizată.”

Într-adevăr, o democrație elastică, bine rodată, se pricepe să lipsească de forță protestele oamenilor simpli, să nu le dea glas. Nedreptăți se comit și în democrație, iar escrocii se pricep să se eschiveze de la răspundere. Astfel de procedee se răspîndesc în instituțiile birocrației democratice și devin nesesizabile. Astăzi, pînă și în cea mai străveche democrație din lume, cea elvețiană, se aude un avertisment hotărît: că deciziile importante se iau în locuri anonime și de nimeni controlate, adică undeva în culise, sub influența unor „grupuri de presiune”, a „lobby”-ului etc.

Și în cazul egalității juridice generale rămîne inegalitatea de fapt, dintre bogați și saraci, deci dintre cei puternici și cei slabi. (Deși nivelul „sarăciei”, așa cum este înțeles el astăzi în Occident, este cu mult deasupra reprezentărilor noastre.) B.N. Cicerin remarcă încă în sec. al XIX-lea, că dintre aristocrațiile de toate felurile, una apare la suprafață și în democrație: aristocrația banilor. De ce să negăm faptul că în democrație banii asigură o putere reală și că este inevitabilă concentrarea puterii în mîinile oamenilor cu mulți bani. În anii socialismului nostru putred au apărut și la noi asemenea indivizi datorita „economiei clandestine”, care s-au coalizat cu „așii” funcționari-

mii birocratice, și chiar în anii „perestroikăi” ei s-au îmbogățit profitând de avalanșa de legi confuze și acum sînt gata de start, ca să se arunce în vîltoarea luptei deschise; de aceea este cu atît mai importantă stăvilirea, chiar de la început, a oricărui tip de monopoluri, pentru a nu li se permite acestora să ajungă în vîrfurile puterii.

Deprimant este și faptul că pseudo-elita intelectuală, generată și promovată de mass-media contemporană competitivă, ia în deridere caracterul absolut al noțiunilor de Bine și Rău, își camuflează indiferența față de ele cu ajutorul „pluralismului ideilor” și faptelor.

Democrația europeană originară era pătrunsă de sentimentul răspunderii creștine, al autodisciplinei. Cu timpul însă aceste baze morale se pierd. Independența spirituală este îngrădită, otrăvită de dictatura trivialității, model și a intereselor de grup.

Noi pășim în democrație nu în cea mai sănătoasă perioadă a ei.

Astăzi am ajuns în situația în care nu mai putem concepe viața politică fără partide, precum viața personală fără familie.

Cu o lună înainte de Revoluția din Octombrie Troțki declara: „Ce este partidul? Este un grup de oameni care luptă pentru putere, pentru a avea posibilitatea să-și înfăptuiască programul. Un partid care nu dorește puterea nu este demn de a se numi partid.”

Desigur, partidul bolșevic este un model unic. Dar noțiunea însăși de partid este străveche și a fost clarificată de foarte multă vreme, încît încă Titus Livius scria: „lupta dintre partide este și va fi întotdeauna pentru popor o nenorocire mai mare decît războiul, foametea, molima sau o altă năpastă de la Dumnezeu.”

„Partid” înseamnă *parte*. Împărțindu-ne în partide, înseamnă că ne împărțim în părți. Cui i se opune partidul, care reprezintă o parte a poporului? Evident, restului poporului, care nu l-a urmat. Fiecare partid depune strădanii înainte de toate nu pentru întreaga națiune, ci pentru el și ai săi. Interesul național este eclipsat de țelurile partidului: în primul rînd de ceea ce are nevoie propriul partid pentru următoarea realegere; dacă ceva util statului și poporului a venit din partea unui partid opus nouă — putem să nu susținem proiectul. Interesele partidelor și însăși existența lor nu sînt deloc identice cu interesele alegătorilor. Lupta dintre partide înlocuiește căutarea adevărului, ea se dă pentru prestigiu politic și acapararea unor felii din puterea executivă. Vîrfurile partidelor politice se transformă inevitabil în oligarhie. Și față de cine răspunde partidul în afara propriilor sale comitete? O astfel de instanță de control nu este prevăzută în nici o constituție.

Rivalitatea dintre partide denaturează viața poporului. Principiul partinității subjugă personalitatea și rolul acesteia, orice partid reprezintă simplificarea și abrutizarea personalității. Omul are păreri, iar partidul — ideologie.

Nici o soluționare radicală a destinului statului nu se

afară la îndemîna partidelor și nu poate fi încredințată acestora. Nu trebuie să se dea posibilitate „politicienilor de profesie” să se substituie glasului țării. Pentru orice cunoștințe profesionale există aparatul funcționarilor de stat.

Orice partide, ca și orice asociații și uniuni, duc o existență liberă, exprimă și caută să impună orice păreri și concepții, pot avea o presă susținută prin mijloace proprii, dar trebuie să aibă un caracter deschis și programe înregistrate. (Orice uniuni secrete sînt, dimpotrivă, urmărite penal, ca o conspirație împotriva societății.) Dar este inadmisibil amestecul partidelor în procesul de producție, de administrație, de învățămînt: toate acestea sînt în afara politicii.

În zilele noastre puterea prezidențială este necesară, mai ales dacă ținem seama de dimensiunile statului nostru și de multitudinea problemelor lui. Dar atît toate drepturile Șefului Statului, cît și toate situațiile conflictuale trebuie să fie strict prevăzute de lege, și cu atît mai mult, modul de alegere a președintelui. Acesta va avea o adevărată autoritate numai în urma alegerii de către întregul popor (pe 5 ani? pe 7 ani?). Dar pentru aceasta alegere nu este nevoie să se irosească energiile populare printr-o campanie electorală pîrtinitoare și aprinsă de cîteva săptămîni sau chiar luni, al cărei țel principal este de a-l defăima pe rival.

Președintele numește consiliul de miniștri conform vederilor sale, de preferat dintre specialiști, recrutați ca funcționari de stat pe baza unui concurs; este de dorit ca ei să fie din cadrul camerelor legiuitoare. Miniștrii sînt răspunzători atît față de președinte, cît și față de ambele camere, dar nu pot fi întocuiți de acestea din urmă.

Întreaga activitate în sistemul administrativ nu trebuie să constituie în vreun fel o rasplată, un privilegiu și nici să nu aducă nici un fel de avantaje personale.

În cele expuse mai sus nu am avut posibilitatea să vorbesc despre armată, miliție, sistemul judecătoresc, majoritatea problemelor legislației, economiei și sindicatelor. Sarcina mea a fost doar de a oferi unele raționamente, care nu au pretenția de a da soluții definitive, ci de a propune o bază de discuție.

O structură rațională și echitabilă a vieții statale reprezintă o sarcină extrem de dificilă și poate fi atinsă numai treptat și foarte lent, printr-o serie de tatonări și pași succesivi. Sarcina aceasta mai este încă valabilă și pentru țările occidentale astăzi prospere, și ele nu trebuie privite cu ochi entuziasmați, ci cu ei larg deschiși; dar ea este cu atît mai dureroasă și acută la noi acum, cînd pornim la drum, pentru că la noi situația este catastrofală, iar oamenii dezobișnuiți cu astfel de probleme.

Este extrem de greu să elaborezi un studiu, o cercetare suplă pentru viitor; ea va cuprinde mai curînd mult mai multe erori decît merite și cu greu va putea ține pasul cu mersul real al lucrurilor. Dar, nici să nu încerci nu se poate.

Selecție și traducere de
GEORGE IARU

*Istoria
se
repetă*

Cel mai vechi document de drept românesc pare a fi „Carte românească de învățătură”, tipărită la Iași, în anul 1646, din îndemnul și pe cheltuiala domnitorului Moldovei, Vasile Lupu. Intocmirea acestei pruvile a fost încredințată unor învățați moldoveni ai timpului, după cum rezultă din prefața logofătului Eustratie. Cartea e un fel de cod penal sui-generis, primul de acest fel la noi. După cum relatează Dimitrie Cantemir în „Descrierea Moldovei”, acest veritabil tratat de drept se bazează pe „datina norodului” (sau „obiceiul pământului”), ca și pe adaptarea vechilor legislații romano-bizantine. Validitatea ei juridică este — cel puțin din acest punct de vedere — de necontestat. Prevederile cuprinse în „Carte românească de învățătură” s-au aplicat în Țările Române pînă în secolul XIX, iar o bună parte din ele au stat la baza legislației noastre moderne.

Reproducem, în cele ce urmează, cîteva „glave” (articole) și „ziceale” (paragrafe) pe baza cărora se judecau, pînă acum un secol, unele infracțiuni cu caracter penal.

Carte românească de învățătură

Cela ce va lipi scrisoarea cea cu ocări la ușa sau la fereastra vreunui om de cinste sau de o va lipi la curtea domnească sau la besearică, acela mult să va certa.

Glava 50
Ziceala 9

Cela ce va fi biruit de minie și de va face vreo greșală într-aceă minie, iară după ce să va dezminia, va dzice că: ce am făcut, de-am și greșit, bine am făcut, sau și alt cuvînt asemenea acestuia, nepărîndu-i nice un rău că ce au greșit, acesta să va certa pentru acea greșală și nu va putea șuvăi să dzică c-au fost minios.

Glava 52
Ziceala 10

Cine va îndemna sau va învăța sau va svătui pre altul să facă vreun lucru rău și vreo greșală, să va certa ca și cel vinovat ce va face greșală.

Glava 70
Ziceala 1

Cela ce va svătui pre altul să facă vreo greșală, să va certa cu aceia certare, cumu să va certa și cela ce va face greșala

Glava 70
Ziceala 2

Glava 70
Ziceala 3

Cela ce va arăta cuiva folosul și dobînda ce va avea, dacă va face vreo greșală și de-l va asculta acela și va face greșala, acesta ce l-au svătuit să cheamă svătuitoriu spre răutate și să va certa, cum am dzis.

Glava 70
Ziceala 4

Cela ce va lăuda vreun lucru rau și cu greșală și neștine audzind să va rîni la inimă și nu să va lăsa până nu-l va face acel lucru, acesta să cheamă sveatnic rău și să va certa cum scrie și mai sus.

Glava 70
Ziceala 5

Cînd va vorovi neștine cătră altul și va spune cumva să facă o răutate și cela li va răspunde de-i va dzice: bine va fi așa să faci și să nu zăbovești, ce să faci acest lucru, acela-l svătuiască spre rău: să să cearte ca și cela ce va face acea greșală.

Glava 70
Ziceala 7

Cela ce va svătui să să facă vreo greșală, nu va lua numai aceiaia certare ce să va da vinovatului, ce încă va plati și pagubele toate ce va păgubi și va piarde cela ce-au pățit rău; și aceasta va fi cînd aceale pagube să vor face tot pentru acea greșală ce s-au făcut cu svatul lui.

Glava 70
Ziceala 9

Cela ce va da altuia arme sau cai sau bani, pentru să meargă să ucidă pre altul, sau de va da scări sau fur pentru să facă vreun furtușag, să va certa ca un uciător și ca un fur, pentru că să cheamă soție cu dinșii.

Glava 70
Ziceala 20

Ceia ce vor fi într-un gînd cu cea ce vor face o greșală, să să cearte toți cu o certare și cea ce n-au făcut, pentru că au fost într-una toți.

Glava 72
Ziceala 1

Cela ce va svătui pre altul să uci-gă pre neștine, iară el nu-l va numai ucide, ce încă dentăi-l va munci, ce să dzice îi va tăia nasul sau-i va scoate ochii sau într-alt chip îl va sluți, dup-acea-l va și omori, atunce sveatnicul nu să va certa într-un chip cu vinovatul, de vreme ce vinovatul să cade să să cearte cu o moarte cumplită, iară sveatnicul numai ce-i vor tăia capul.

Glava 78
Ziceala 1

Cela ce va mulțemi nescui după ce va face vreo greșală, atîta iaste vinovat ca și cela ce va trimite de va face greșala: drept aceiaia ca și cel vinovat să va certa, măcar că n-are avea acesta ce mulțamește nice un folos, nice o dobîndă de la acea greșală ce s-au făcut.

Memoria lumii

MAHATMA GANDHI

Despre patriotism

„Știu că sînt vinovat. Și sînt vinovat pentru că, din nefericire pentru mine, nu sînt nici pe departe un om perfect. Nu sînt decît un umil om care aspiră la perfecțiune. Fi-rește, cunosc prea bine calea care poate să mă ducă acolo. Dar a cunoaște calea nu înseamnă că ți-e dat să și ajungi la capătul ei, atîngindu-ți scopul. Dacă aș fi fost perfect, dacă aș fi dobîndit — în gîndire — un control ab-solut asupra tuturor pasiunilor ce mă bîntuie, da, atunci aș fi fost stăpîn și pe corpul meu, care, astfel, ar fi fost și el perfect. Trebuie să vă marturisesc însă că, zilnic, sînt obligat să cheltuiesc o mare energie mentală pentru a-mi asigura controlul gîndurilor. Cînd reușesc în sfîrșit să fac acest lucru, socotiți, va rog, ce cantitate de energie îmi mai rămîne disponibilă! Cînd eu susțin că boala mea a re-zultat dintr-o slăbiciune a gîndirii sau a spiritului, admit implicit și faptul că acceptarea operației din partea mea n-a fost altceva decît tot o slăbiciune a spiritului. Dacă aș fi fost degajat de egoism în mod absolut, m-aș fi resemnat așteptînd să se producă inevitabilul; dar n-a fost așa, ci am ținut să continui a vieții în acest corp. Completa deta-șare de egoism nu e un simplu procedeu mecanic. Nu se poate ajunge la așa ceva decît printr-un efort susținut, răbdător, și prin rugăciune. În privința recunoștinței adre-sate „dușmanilor mei englezi”, care mi-au salvat viața, da, cum bine știți, am exprimat-o în mod public de mai multe ori, mulțumindu-i colonelului Maddock și celor ce l-au se-condat pentru bunătatea cu care ei m-au copleșit.

În anul 1924 Gandhi a făcut o gravă criză de apendicită acută, boală care, atunci ca și acum, impune o imediată intervenție chirurgicală. Altfel, moartea e sigură. Condițiile medicale din acea vreme nu semănau nici pe departe cu cele din zilele noastre și deseori, cu toată prompta intervenție a chirurgului, survineau grave complicații postoperatorii și pacientul succomba.

Adus de urgență la spitalul din Poona (India), spital destinat militarilor britanici (la acea oră India era colonie engleză), Gandhi e urcat pe masa de operații și operat de colonelul medic Maddock. Operația a reușit și, îngrijit cu mult devotament de întregul personal al spitalului, militari britanici prin excelență, Gandhi a părăsit spitalul însănătoșit.

Mulți însă din intimitii săi amici aveau să-i reproșeze ușurința de care, a dat dovadă acceptând să fie operat, ba încă operat de adversarii săi, englezii, în loc să se abandoneze „forței sufletului”, ca unic remediu împotriva tuturor relelor de ordin fizic. Un vechi prieten, bătrîn ascet brahman, indicîndu-i chiar că, în locul sălii de operații, ar fi făcut mai bine să se fi retras în solitudinea unei caverne și acolo, meditînd, să-și redobîndească „ascendența spirituală asupra corpului”, clătinată pentru o clipă de boală. În acest mod, socotea bătrînul brahman, Gandhi s-ar fi vindecat. Răspunzînd acestora, Mahatma Gandhi le adresează scrisoarea de față.

Acum, în ceea ce privește punctul principal al scrisorii prietenului meu, în care acesta mă compară cu marii profeți ai umanității, să-mi fie permis să spun următoarele: el face o confuzie, și această confuzie, ce ține de spiritul său, vine din concepția eronată pe care o are despre opera profetilor, comițînd și o supărătoare comparație între ei și mine. Or, după părerea mea, nu e cazul. Căci eu nu mă socotesc demn de-a aparține rasei profetilor. Nu sînt decît un biet căutător al adevărului, nerăbdător de-a se realiza pe el însuși, și de-a ajunge la mîntuirea spirituală, posibilă de îndeplinit chiar în această viață. Opera mea națională nu e decît o parte din antrenarea mea în acest dificil demers, care are drept scop eliberarea sufletului meu din sclavia cărnii. Astfel considerată, opera mea ar putea fi privită ca fiind, în esență, egoistă. Eu n-am nici un fel de dorință de-a mă înstăpîni pe vreun lucru ce ține de regatul perisabil al acestui pămînt. Lupta mea se dă pentru obținerea împărăției cerului, care nu înseamnă altceva decît eliberarea spirituală. Pentru atingerea acestui scop, nu-i deloc necesar să-mi caut adăpost într-o cavernă. Așa ceva port deja în mine, înlăuntrul meu, și mă lupt s-o cunosc. Solitarul unei caverne poate să construiască palate în văzduh, în vreme ce acela ce locuiește într-un castel, ca Janaka, de pildă, care era rege și rishi în același timp, nu poate s-o facă. Solitarul cavernelor, cel ce dă înconjurul lumii, plutind pe aripile gîndirii, nu cunoaște liniștea. Regele Janaka, cu toate că trăiește în mijlocul „alaiurilor și realizărilor de tot felul”, își poate afla pacea, nu însă și înțelegerea lumii. Pentru mine, drumul salvării rezidă în greaua muncă, neîncetată, a jertfirii de sine pusă în slujba patriei mele și a umanității. Vreau să mă identific cu tot ce este viu. În deplin acord cu Gita, vreau să trăiesc în pace și cu prietenii, și cu inamicii mei. Așadar, chiar dacă un Musulman, sau un Creștin, sau Hindus pot să mă disprețuiască sau să mă urască, eu n-am să renunț să-i iubesc și să le fiu de ajutor, tot așa cum n-aș înceta să-mi iubesc soția sau fiul, chiar dacă, să zicem, ei m-ar urî. Patriotismul este deci pentru mine doar o etapă în călătoria mea spre eternul tărîm al libertății și al păcii. De-aici se vede limpede că, pentru mine, rămîn de neconceput activitățile politice desprinse de credință. Numai în armonie cu credința, actele politice au valoare. În vreme ce actele politice desprinse de religie, de credință, nu sînt decît o capcană, căci eleucid sufletul.”

Prezentare și traducere de
CORINA-ANCA RADU

Internaționala terorismului comunist

Repetăm un adevăr arhicunoscut spunând că fiecare țară are nu numai dreptul, ci și datoria să se apere împotriva dușmanilor, de oriunde ar veni ei. Din afară (e de presus cei mai mulți) sau din interior. Cum știm toți, armata și poliția, organe statale acționând fățiș, la lumină, sint dublate de alte servicii, invizibile marelui public, acționând în umbră, secret. Totul însă concordă într-un unic scop: apărarea țării de orice injuncție dușmănoasă ce i-ar periclita ființa. Dar și totul în respectul omului și-al legalității.

Aceasta e regula jocului pretutindeni în lume sau aceasta ar trebui să fie. Din păcate, lucrurile n-au stat totdeauna așa (și e sigur că încă nici nu stau), cel mai flagrant exemplu – și cel mai evident nouă – fiindu-ne furnizat de unele dezvăluiri ce-au început să apară pe ici, colo, în legătură cu serviciile secrete din țările comuniste. Despre ele vrem să și vorbim acum.

Purțind diverse denumiri, în funcție de țară (NKVD în URSS; Securitate în RSR; STASI în RDG etc.), ele au alăturea caracteristici comune încât, încercând să le comparăm, ele conglomerază la un moment dat și, prin similitudinea lor, se adună laolaltă într-un tot unitar. Iată câteva din aceste caracteristici:

- un unic model de organizare: NKVD;
- un șef suprem (NKVD), față de care toate erau subordonate,
- același mobil: nu „dragostea de țară”, națională, patriotică, ci „dragostea super-națională”, internaționalismul comunist;
- aceeași lozincă: „Cine nu-i cu noi, e contra noastră”;
- aceeași justiție, a lor, proprie, „justiția bunului plac”;
- aceiași adversari: perenele valori umane;
- aceeași dibăcie din a face minciuna adevăr și adevărul minciună;
- aceeași modalitate de-a inculpa pe oricine: acuza de crimă victima și îi ceri apoi ei să-și probeze nevinovăția;
- aceleași metode în anchete: bătaile, tortura;
- aceleași înscenări de procese, cu sentința dată dinainte;
- aceeași țintă a disprețului: omul și toate legitimele lui drepturi;
- același șef suprem: planeta Pământ comunizată, la discreția unei tagme de profitori care, prefăcându-se că-i iubesc pe toți, nu se iubesc decât pe ei înșiși.

Desigur, enumerarea ar mai putea continua. Credem însă că toate caracteristicile înșirate mai sus dau în mod suficient nota comună tuturor serviciilor secrete din fostele țări comuniste, făcându-ne să le însumăm laolaltă, ca părți identice ale unei vaste internaționale secrete: internaționala terorismului comunist.

Știm bine că ea a funcționat de aproape un secol. Nu mai știm însă dacă ea mai funcționează și în prezent. Speranța noastră e că nu. Speranța...

Deschidem rubrica de față invitându-i pe toți cei ce ne pot furniza date în legătură cu acest subiect să ne scrie. Fostii securiști, anchetători, judecători etc., căci rubrica aceasta îi privește îndeosebi pe ei, ca oameni care, văzînd din interior lucrurile, le cunosc cel mai bine. Știm că și printre ei au fost oameni de treabă, ferindu-se să-și încarce conștiințele cu crime. Poate chiar că efortul lor moral a fost mai mare decât al celor ce n-au avut ocazia să fie ispitiți de păcat. Îi așteptăm. Cu o condiție: să ne furnizeze adevărul și numai adevărul, în lumina clară a documentului. Căci acesta e și primordialul demers al revistei noastre: analizînd raul care a fost, să nu se mai repete.

REINER KUNZE

Nume conspirativ: LIRICA

fragmente

Berlin, 23.5.69

Pe căi neoficiale, s-au făcut cunoscute următoarele: Volumul de poezii „*Drumuri sensibile*” de Reiner Kunze, de curînd apărut, reprezintă o provocare politică la adresa statului nostru și a politicii sale. Poziția adoptată de autor în aceste versuri trebuie apreciată ca fiind mult mai negativă decît poziția sa cunoscută pînă în prezent. Din poezii se desprind în esență trei teze, pe care autorul le susține:

1) R.D.G. este o mare închisoare, noțiune prin care se înțelege nu numai limitarea libertății de mișcare, ci și îngrădirea vieții spirituale și a dezvoltării personalității și talentului. Caracteristice în acest sens sînt versurile din poezia intitulată semnificativ „*Curs intensiv*”:

Dialectică

„Neștiutorilor,
pentru ca' să rămîneți neștiutori,
noi va vom instrui”

etică

„În centru se află omul,
Nu individul”

Astfel de concepții se regăsesc în majoritatea poeziilor din volum.

2) Politica culturală a R.D.G. este limitată și dogmatică. Ea este îndreptată împotriva dezvoltării artei. De exemplu, „*Cîntec despre Biermann*”:

„Biermann ar fi omul vostru?
Pe dracu!
Omul e om, berea e bere,
Biermann a venit de acolo aici...”

3) Simpatia sa pentru concepțiile revizioniste și contra-revoluționare. De exemplu „Reîntoarcerea de la Praga - Dresda, primăvara lui 1968”:

„O învățatură îmi stă pe limba,
dar între dinți scormonesc vameșii.”

Chiar și poezii aparent univoce și nevinovate ca „Mihailovskoie a lui Pușkin” sînt insinuante:

„Oricine ar fi agresorii aici,
adversar m-ar avea pe mine,
Oricine ar năvăli
în grădinile deschise ale poezilor.”

În sus-numitul volum de poezii se găsesc doar izolat și la modul general versuri împotriva imperialismului, dar chiar și acestea conțin referințe împotriva R.D.G. Informatorul mi-a comunicat că, prin volumul de față, Kunze a contravenit evident statutului Uniunii Scriitorilor din R.D.G., iar excluderea sa din Uniune este justificată... Primele măsuri: ...Procurarea a două exemplare din volumul de versuri prin intermediul informatorului din Berlinul de Vest.

Gera, 26. 6. 1970

...Pentru precizarea planului de măsuri... ca și pentru confirmarea... versiunii operative sînt necesare următoarele informații:

— date despre situația financiară (a lui K.)... situația contului și mișcarea acestuia;

— referiri la eventualele drumuri în calitate de curier în Germania Occidentală;

— tot ce se cunoaște despre familia Kunze, comportarea soției și a fiicei acestuia;

— informații despre orice încălcări minore ale legii;

— păreri pe care o persoană oarecare le exprimă despre K.;

— aprecierea caracterului și moralității lui K., făcîndu-se eventual apel la forțe neoficiale;

— informații despre orice declarație politică oficială sau neoficială cunoscută a lui K.;

— tot ce se știe despre încercările lui K. de a ataca statul nostru în operele sale, prin folosirea motivelor și a modului de exprimare ecleziastic;

— după aplicarea măsurii A (interceptarea telefonului), toate rapoartele ce decurg din această măsură (prima notă asupra unei convorbiri telefonice interceptate poartă data de 10.9.1968);

— după extinderea controlului corespondenței (M), efectuarea de copii ale tuturor scrisorilor adresate lui K. sau expediate de el...

Scriitorul german Reiner Kunze s-a născut în 1933 la Oelsnitz, ca fiu al unui miner; a studiat filozofia și jurnalistica la Universitatea din Leipzig (1951—1955). Devine apoi asistent la aceeași Universitate, ocupîndu-se cu problemele reportajului și folietonului. În 1959, din cauza activității sale, care nemulțumeste regimul, e supus unor aspre atacuri politice și e silit să-și părăsească postul și Universitatea. Nu mai poate să-și cîștige existența decît ca salăhor în industria construcției de mașini și agricultură.

În tot acest timp nu-și parasește preocupările literare. Face cîteva călătorii în țara vecină, Cehoslovacia, interesat de lirica cehă și slovacă. Acolo o cunoaște pe viitoarea sa soție, medic stomatolog. În 1962, se stabilește împreună cu soția la Greitz, în Turingia, el activînd ca scriitor liber-profesionist. Publică diverse cărți, bine primite de critică.

În 1976 însă, volumul de proză „Die wunderbaren Jahre” — „Anii minunați” (ecranizat ulterior în RFG, în 1978, în regia autorului) e socotit o carte dusemănoasă regimului și necazurile încep să se abată asupra scriitorului. În octombrie (același an 1976), Kunze e exclus din Uniunea Scriitorilor din RDG și i se interzice orice activitate literară. Urmărit și pînă atunci de organele represive ale RDG, temuta STASI, mizeriile împotriva lui se intensifică, astfel că în aprilie 1977 — cinci luni după ce altui poet dizident, Wolf Biermann, i se retrage cetățenia RDG — Reiner Kunze e nevoit să-și pără-

sească locul de baștină, stabilindu-se în R.F.G.

În prezent trăiește la Erlau, în Niederbayern. În 1988—1989 e numit docent pentru poezică la Universitatea din München și din Berlinul Occidental. Este membru al PEN-Clubului, filiala Germania, și membru al mai multor academii: München, Darmstadt, Berlin.

Opera sa — poezie și proză — este tradusă în 30 de limbi. A primit numeroase premii literare: premiul de traducător conferit de Uniunea Scriitorilor din Cehoslovacia (1968); premiul german pentru „cartea de tineret” (1971); premiul de literatură al Academiei bavareze de arte frumoase și premiul de literatură „Moile” — Sudetia (1973); premiul „Georg Trakl” — Austria; premiul „Andreas Gryphius și Georg Buchner” (1977); premiul bavarez pentru film-scenariu (1979); premiul „Frații Schöll” (1981); premiul pentru literatură „Eichendorff” (1984); premiul pentru cultură „Ostbayern” (1989); premiul „Herbert și Elisabeth Weichmann” (1990).

Cele mai importante poezii ale sale se găsesc în volumele „Widmungen” — „Dedicații” (Bad Godesberg — 1963), „Sensible Wege” — „Drumuri sensibile” (1969), „Zimmerlautstärke” — „Sonoritatea camerei” (1972) și în volumul antologic „Brief mit blauen Siegel” — „Scrisoare cu sigiliu albastru” (Leipzig — 1973). Poeziile sale sînt adevărate seismograme umane ale dezamăgirii, provocată de încălcările drepturilor omului, depistate alături în țara sa, cit și în Cehoslovacia (în urma

Plan operativ de măsuri (Gera, 25. 2. 1971)

...Scopul prelucrării:

- împiedicarea creșterii influenței lui K. asupra cercurilor din R.D.G. și R.S. Cehoslovacă...

- ...inițierea unor măsuri destabilizatoare în cercul de influență al lui K.;

- pătrunderea în sistemul de legături al lui K. și demascarea lui;

- împiedicarea difuzării și răspîndirii literaturii dușmănoase pe care o scrie K. atît în R.D.G., cit și în străinătate... dovedirea caracterului dușmănos al acestuia;

...Deoarece situația politică actuală nu permite tragerea la răspundere penală a lui K. pentru activitatea sa de scriitor, trebuie... verificat în ce măsură poate K. să fie tras la răspundere conform art. 97 (spionaj), 98 (strângere de informații) și 100 (activități antistatale), respectiv delict criminale.

În prelucrarea operativă (trebuie)... dovedită starea de fapt subiectivă și obiectivă. Trebuie relevate legăturile eventuale cu centrele de diversiune politico-ideologică...

Măsuri tehnico-operative

...Urmărirea corepondenței care trece prin vamă, controlul pachetelor și extinderea controlului corespondenței...

Măsuri de urmărire a activității turistice a lui K., cit și a persoanelor care vin din R.S. Cehoslovacă...

Înregistrarea persoanelor interesante din punct de vedere operativ care au legături cu K. în interiorul R.D.G...

Verificarea și cuprinderea tuturor persoanelor din țările capitaliste, în mod special din Germania Occidentală și Berlinul de Vest, care întrețin relații cu K..

Măsuri politico-operative

...Analizarea legăturilor lui K. și ale soției sale din R.S. Cehoslovacă și relevarea (depistarea) celor care îi facilitează (solicită) traduceri de opere literare. Introducerea unor măsuri... pentru clarificarea legăturilor prin organele de Securitate ale R.S. Cehoslovace. Exercițarea unor presiuni prin organele de stat, respectiv de Securitate, ale R.S.C., pentru ruperea acestor legături, respectiv a contractelor...

O lămurire cuprinzătoare a... soției, Elisabeth K...

Crearea posibilității introducerii unor informatori în raza domiciliului lui K. pentru observarea și identificarea vizitelor lui K...

Analizarea legăturilor sale cu angajați ai editurilor din Germania Occidentală și Berlinul de Vest... în scopul controlului operativ pentru a se stabili în ce măsură aceștia sînt cunoscuți la Min. Securității Statului, respectiv dacă există indicații operative...

Introducerea interdicției de călătorie a lui K. pentru toate țările, după ce au fost realizate măsurile prin organele de Securitate ale R.S.C...

Sarcini complexe... pentru organele districtuale, în ale căror domenii de răspundere apare K... de a face cercetări asupra persoanei lui K. și de a împiedica apariția sa în public în aceste districte...

În coordonare cu compartimentul „Prietenii” (organe de securitate ale URSS) trebuie să se dispună ca poeziile lui K. să nu ajungă în Uniunea Sovietică pentru publicare...

În legătură cu Jena trebuie verificat în ce măsură o persoană oficială de la Universitatea din Jena poate elabora un referat despre operele lui K. Aceste referate trebuie documentate.

Toate indiciile care se cunosc despre apariția publică a lui K. trebuie documentate, pentru a se putea introduce măsuri cu un scop precis de dezintegrare. Pentru creșterea eficienței... ele trebuie corelate conform centrului de greutate.

Metode pentru infiltrarea unui informator

Leipzig, 10.6.1975

Cu ocazia vizitei mele... la Greiz, R. Kunze mi-a comunicat următoarele: După ce Academia Bavareză de Arte Frumoase i-a oferit să devină membru titular... a fost convocat la Ministerul Culturii din Berlin. Acolo... a fost vorba ca el să renunțe la calitatea de membru al Academiei. În discuție... s-a manifestat inițial un mare respect față de realizările sale de până acum, iar apoi s-a încercat să se trateze cu el. El a fost de părere că... i s-au făcut promisiuni și oferte. Pe plan material i s-ar fi oferit printre altele o locuință confortabilă la Berlin, o grădină pentru petrecerea sfârșitului de săptămână în apropiere de Berlin și un automobil de fabricație occidentală. I s-a spus că... totul se poate aranja... Când el a refuzat... și a insistat asupra primirii sale ca membru al Academiei, i s-a mulțumit pentru vizită și — păstrând sensul exact — i s-a spus: Atunci nu putem garanta o reîntoarcere fără accidente la Greiz — fapt pe care el l-a înțeles drept o amenințare cu moartea... Am avut impresia că, în urma acestei întâmplări, K. se simte amenințat nu numai în munca sa artistică, ci și în existența sa fizică.

Leipzig

...Vizită în 10.2.1976 la R. Kunze la Greiz... Drept pretext am folosit (ștersătură)... R.K. intenționează... să se adreseze din nou opiniei publice... Nimic nu s-a schimbat în bine, ca și înainte, nu se poate publica, nu există posibilități de a deveni eficace în public. Mi-a făcut o impresie foarte hotărâtă, era decis să vorbească public despre tot ce-l apasă. Referitor la prima sa întâlnire cu publicul unde va citi din noua sa carte, el consideră că vor intra în vigoare măsurile statale împotriva lui, care vor face imposibilă apariția sa publică în R.D.G. o dată pentru totdeauna. După părerea lui, liberalizarea aparentă a vieții cultural-artistice din R.D.G. a avut drept urmare *de facto* totala punere sub interdicție și eliminare din procesul dezvoltării societății a adevăraților creatori de artă.

invaziei din 1968) și în URSS (prin campania contra unor dizidenți ca Soljenițin sau Saharov).

În proză se impune prin cartea sa „Die wunderbaren Jahre” — „Anii minunați”, o carte curajoasă, dedicată tineretului, scrisă la șapte ani de la invazia din Cehoslovacia. Cartea, compusă din texte scurte, se prezintă ca un mozaic de forme literare foarte diferite: poeme în proză, scenele, rapoarte, manifeste, povestiri, dialoguri etc. Limbajul sobru, precis, simplitatea, structura textelor subliniază caracterul quasi-documentar al operei, transmițând impresia unei necondiționate autenticități.

A scris și cântă pentru copii: „Der Löwe Leopold” — „Leul Leopold” (1970); „Das Katzchen” — „Pisicuța” (1979); „Eine Stadtbekehrte” — „O poveste cunoscută de tot orașul” (1982).

De o deosebită valoare sînt și tălmăcirile în limba germană ale unor valoroși poeți cehi și slovaci ca Jan Skácel, Vladimír Holan, Jaroslav Seifert și alții.

Cunoscut ca unul dintre cei mai importanți poeți ai generației mijlocii care au trăit în RDG, Reiner Kunze a devenit în același timp, tocmai prin libertatea gândirii sale, un adversar de temut al regimului comunist din țara sa care, văzînd în el un dizident politic periculos, îl și expulzează în 1977. Neconținînd însă să-l țină sub observație nici în exil.

Pînă aici nimic neobișnuit, ba poate chiar tipic pentru soarta a sute și sute de scriitori indezirabili regimurilor comuniste din Estul

Europei. Numai că, în cazul lui Kunze, o simplă întâmplare îi pune în brațe propriul său dosar întocmit de serviciul secret al RDG, „celebra” STASI. Dar cum s-a întâmplat?

După căderea zidului de la Berlin, Kunze a venit să-și revadă orașul din care fusese expulzat, Gera. Într-o zi, un tânăr îi bate la ușă. Tânărul fusese desemnat, după căderea lui Honecker, șef al Comisiei de lichidare a arhivelor STASI, cu ordinul de-a arde toată această arhivă secretă (anchete, informatori, supravegheri etc.). Așa a și procedat în ianuarie 1990, la Buchenberg, lângă Passneck (în Turingia), făcând din dosarele securității un imens rug. Numai că focul n-a vrut să mistuie totul și din prădăul focului a scăpat intact și „dosarul Kunze”. Un dosar gros, compus din 12 volume sigilate, conținând acte originale, în total 3491 pagini, toate privitoare la viața și activitatea poetului, înregistrate cu minuție, dar și planurile urzite de STASI împotriva lui.

Punându-i în brațe dosarul, tânărul i s-a adresat scriitorului: „Am făcut drumul pînă aici, deoarece cărțile dumneavoastră au fost cele care ne-au întreținut speranța”.

STASI îi urmărea pe scriitor sub numele secret de „Lirica”. Sub această denumire, adică „Numele conspirativ: Lirica”, apare și cartea lui Reiner Kunze în decembrie 1990, tipărită la editura „Fischer” din Germania. E o carte-document care, dezvăluind unele dedesubturi ale lui STASI, a stîrnit în întreaga lume un deosebit interes și în Germania un adevărat scan-

Sistemul „supapei” a devenit atît de perfect, încît poporul nici nu mai poate băga de seamă ceea ce se petrece de fapt în artă și cu arta. El și-a formulat ideile, trăgînd concluzia că în R.D.G. s-a învățat cum să te menții la putere împotriva mersului istoriei. („H”).

Colaborarea internațională a serviciilor secrete

Gera, 10.2.1971

Prin... măsurile operative ale compartimentului M (control corespondență) s-a făcut cunoscut că un anume Harijs Skuja, U.R.S.S., Riga — 56, Tirzas iela 3 dz 245, vrea să editeze în limba letonă o culegere de poezii din R.D.G. În această culegere urmează să fie publicate și poezii de K. Vă rugăm ca prin compartimentul „Prietenilor” să se dispună ca:

1) Persoana Harijs Skuja... să fie lămurită, să se cercezeze caracterul relațiilor cu K. și eventualele dedesubturi, iar rezultatul să ne fie trimis;

2) Să fie împiedicată publicarea poeziilor lui K. în Uniunea Sovietică, în baza caracterului lor antisocialist și de defăimare a statului.

Berlin, 5.4.1971

...Conform cererii dv. s-au făcut cercetări de către organele Securității în ce-l privește pe Skuja... Din cercetări reiese că S., născut în 1927, activează ca scriitor. El... a fost condamnat în trecut pentru instigare antisovietică... O publicare a poeziilor lui K. nu este prevăzută în R.S.S. Letonă... Vă rugăm să comunicați dacă din partea dv. constatați noi demersuri ale lui K. pentru a publica poezii în Uniunea Sovietică sau în alte țări.

Gera, 20.4.1976

La 15. 4. 1976 a fost obținută prin... intervenția unui informator (care lucrează la spitalul districtual Schleiz) următorul rezultat al verificării:

— după cercetări ale documentelor scrise, executate conspirativ, se poate susține că K. nu se află în tratament la spitalul districtual Schleiz..

— informatorul a constatat totuși că în perioada 5.12.73—20.12.73 K. a fost în tratament la spitalul districtual din Schleiz.

— în urma controlului conspirativ al documentelor bolnavilor, informatorul a constatat următoarele în ce-l privește pe K.:

1) *Scurt diagnostic:* „Stare de epuizare legată de angină pectorală, ca urmare a unor conflicte pe care le-a depășit, dar care i-au fost impuse.”

2) Un plic sigilat cu conținut necunoscut. Pe plic stătea scris: „A se deschide numai de dr. Eckstein, de adjunctul numit de el sau în caz de forță majoră”. Pe verso, plicul era stampilat de șase ori, iar pe banda adezivă se aflau șase semnături...

Măsurile... posibile: ...prelucarea și realizarea unei combi-

nații în scopul procurării temporare a scrisorii aflată în siguranță la dr. Eckstein, pentru a se cunoaște conținutul ei.

Informatorul dirijat de tov. locotenent-colonel M. este pregătit pentru această intervenție. Intervenția nu poate avea însă loc decît în tura de noapte a acestui informator și prin păstrarea strict secretă a conspirativității.

Schleiz, 17.05.1976

Scrisoarea despre pacientul *Kunze*, întocmită de dr. Eckstein, este păstrată în arhiva spitalului districtual. La această arhivă au acces toți medicii, sora șefă și surorile care conduc diferite secții. Informatorul are oricînd posibilitatea să sustragă această scrisoare pentru puțin timp. Conform comunicării informatorului, prin sustragerea pe termen scurt trebuie înțeleasă o perioadă de timp de aproximativ 8—10 ore. Cele mai indicate sînt orele de noapte.

În perioada 21—30.05 (informatorul este de serviciu la Salvare) va avea loc sustragerea scrisorii.

Deoarece aproximativ 30 de persoane au acces la arhivă și la documentele de acolo, nici un fel de bănuială nu va cădea asupra informatorului, în cazul cînd în cursul măsurii prevăzute scrisoarea va fi deteriorată într-o asemenea măsură încît nu va mai fi posibilă punerea ei la loc.

Trebuie avut însă în vedere faptul că informatorul va fi instruit în așa fel, încît să nu lase urme în acțiunea sa.

În interesul siguranței informatorului și al excluderii optime a momentelor de pericol, inclusiv dispariția scrisorii, se va... acționa într-un interval de 2 pînă la maximum 3 ore.

Schleiz, 26.5.1976

Conform planului stabilit și în urma pregătirilor, a fost realizată la 25.05.76 măsura operativă — procurarea anamnezei (istoricului bolii) lui *Kunze*, inclusiv a unui plic sigilat; informatorul... a telefonat conform înțelegerii către orele 15,45, pentru a obține confirmarea că predarea... va avea loc în această zi. Cu puțin timp înainte, informatorul sustrăsese din arhivă clasorul cu plicul respectiv.

În timpul convorbirii telefonice s-a stabilit ca predarea să se facă de către informator subsemnatului la orele 16,15 în Stadtwald (Oberböhmsdorf-Oberschitz), dintr-un automobil în mers. Predarea a necesitat doar 5 secunde. Terenul a fost controlat înainte de predare, pentru a se stabili prezența persoanelor și a autovehiculelor. La locul predării nu s-a constatat prezența nici unuia din acestea.

Către orele 19,40 întregul material a fost predat serviciului teritorial *Schleiz*, colaboratoarei compartimentului M (controlul corespondenței), tovarășei M. și lucrătorului care girează acțiunea (din compartimentul XX) în prezența tov. loc. colonel M. Tovarășa M. și lucrătorul care girează acțiunea au mers la Securitatea districtului, unde materialul a fost copiat. Către orele 21,40 materialul a fost restituit subsemnatului. Către orele 21,30 a avut loc restituirea

dal, dînd pe față activitatea ocultă, în comunism, a unor personalități care azi se erijează în campioni ai democrației.

Cercetîndu-și propriul dosar, aflînd dec numele tuturor delatorilor săi, Kunze măturisește: „Cu ocazia asta mi-am pierdut toți prietenii, sau pe cei ce-i credeam eu prieteni, și am rămas doar cu soția și copilul”. Întrebat dacă a făcut bine sau nu dînd în vileag dosarul său, el a răspuns: „Bine. Căci omenirea nu mai trebuie condusă de ticăloși”.

Fragmentele alăturate sînt tipărite pentru prima oară într-o altă limbă decît germana. Solicitat de multe edituri din lume să-i publice cartea, poetul Reiner Kunze a ținut ca prima traducere să se facă în limba română, publicată în mod expres în „MEMORIA”, tocmai în ideea că aceasta e „revista gîndirii arestate”. Prilej și pentru noi să-i mulțumim poetului pentru generozitatea cu care ne-a oferit cartea sa.

materialului de către subsemnatul informatorului... în spațiul Schleiz-Oschitz, șoseaua de legătură Heinrichsruh, la adăpostul întinericului, cunoscând faptul că la acea oră nu prea circula persoane sau vehicule, cunoscând locul exact al predării din punct de vedere al autocontrolului și al posibilității de verificare.

La 26.05.76 s-a luat legătura telefonică cu informatorul, conform înțelegerii. El a pus clasorul la loc în arhivă pe data de 26.05.76, la începutul serviciului. Nu au apărut incidente ca de exemplu, ca dr. E., respectiv alți angajați ai spitalului, să aibă nevoie de clasor, sau semnalarea dispariției sale de scurtă durată... Nu au existat nici sesizări ale altor persoane că informatorul ar fi sustras clasorul din arhivă.

Instalarea aparaturii de ascultare

Gera, 21.10.1976

Conform unei înțelegeri telefonice, la 20 oct.1976 între orele 19,05 și 21,20, subsemnatul și colaboratorul compartimentului 26, tov. B. l-am vizitat la locuința sa din Greiz pe informatorul de la domiciliul lui „K”. Scopul vizitei a fost de a testa gradul în care atît informatorul respectiv, cît și soția sa erau dispuși să permită și să sprijine anumite măsuri operative la locuința lor... Soția s-a exprimat că a ajuns la concluzia că Kunze este un dușman al statului care ar trebui aspru pedepsit. Pînă în prezent, ea îl considerase ca fiind un om rațional, talentat... Soția și informatorul de la domiciliul lui K (agentul de supraveghere) au condamnat mașinațiile acestuia.

Odată cu această poziție... venise momentul de a prezenta tactic scopul vizitei noastre... Tov. B. (interceptarea telefonului) de la compartimentul 26 a spus că noi am putea folosi anumite mijloace tehnice, dar... pentru aceasta am avea nevoie de încuviințarea și ajutorul lor. La care informatorul a spus, citez: „Îmi fac singur toate lucrările meșteșugărești din locuință..., ciocănesc, fac găuri — asta o știu toți cei din casă. Aș putea face o gaură în peretele ce dă spre familia Kunze, e oare posibil?” Informatorul avea ezitări numai în privința... ca prin aceste măsuri am putea pătrunde în sfera lui intimă și intercepta ce se întîmplă și se vorbește în locuința lui... Această temere i-a fost spulberată de către tov. B., cînd i-a spus că aici se pune problema unei încrederi reciproce și că noi nu avem intenția să-i deranjăm în sfera intimă.

Soția informatorului s-a exprimat că-i este penibil să-l „spioneze” pe un om pe care pînă atunci îl stimase foarte mult, și că nu-l mai poate privi drept în ochi (pe Kunze). Cu sprijinul soțului, ea a fost lămurită că măsurile pe care noi le luăm pentru a ne apăra împotriva atacurilor îndreptate contra orînduirii noastre umaniste nu au nimic comun cu filajul la care sînt supuse în capitalism elementele progresiste. Prin cîrpăcelile sale antisocialiste, Kunze este împotriva societății noastre socialiste și nu merită să fie

apreciat și stimat de ea. Soțul a spus: „Mamă, noi nu trebuie să fim părtași la ceea ce face K. El nu este un om al societății noastre, nu trebuie să avem scrupule cu unul de teapa lui”. S-a putut observa că soția informatorului se lupta cu sine... Amindoi și-au dat consimțământul să-și pună la dispoziție locuința și să sprijine măsurile prevăzute. Li s-a atras în mod deosebit atenția să păstreze cel mai strict secret cu privire la discuțiile purtate.

Gera, 05.11.1976

Plan de asigurare a executării măsurilor operative al compartimentului 26 la Greiz, str. Franz Feustel nr. 10. Pentru a asigura un grad înalt de securitate și conspirativitate, se stabilesc următoarele sarcini:

1. *Supravegherea persoanei și a membrilor familiei sale în timpul executării măsurilor.*

1. 1. *Persoana din cadrul acțiunii „Lirica”*

Cu o zi înainte... începînd cu ora 6 dimineața, persoana (Kunze) trebuie ținută sub supraveghere continuă... Este sigur că persoana se va afla în ziua executării măsurilor 26 B (interceptare telefonică) în Leiningen, ...astfel că ea trebuie împiedicată să ajungă cu autoturismul personal la Greiz. Pentru a face ca persoana să ajungă la Leiningen și să fie reținută acolo, circumscripția de poliție Greiz — compartimentul pompieri... va trebui să execute un control de prevenire a incendiilor. Pentru aceasta este necesar să fie anunțați toți cetățenii că... cineva trebuie să fie prezent... Pentru acest control se recomandă, pe cît posibil, să se aleagă două zile consecutive, și anume într-o zi în Leiningen, iar în ziua următoare la Gablau... Prin aceasta se creează posibilitatea... de a face un ocol...

1.2. *Soția persoanei în cauză.*

Doamna doctor K. părăsește locuința de luni pînă vineri între orele 6,15 și 6,30. Se va pătrunde în locuința în care urmează să se efectueze măsura, numai după ce s-a constatat în mod sigur că în locuința persoanei nu se mai află nimeni. Pentru a se împiedica o eventuală pătrundere între timp în locuință a soției persoanei în chestiune, ea va fi ținută sub control în clinica dentară pentru copii. Prin „compartimentul sănătății și igienei publice” al primăriei districtului Greiz, se va face tot posibilul ca medicul șef s-o convoace pe doamna dr. K. în acea zi la o convorbire odată cu începerea serviciului.

1.3. *Filica persoanei în cauză.*

Filica este angajată la Poșta germană din Jena... prin poziții cheie trebuie să se asigure că Marcela K. să fie reparaționată „de serviciu”... și ca ea să fie prezentă.

1.4. *Femeia care face curățenie.*

Pentru a evita apariția ei neașteptată... doamna H. va fi convocată la Asigurările Sociale din Greiz pentru clarificarea unor date din actele de pensionare.

2. *Supravegherea celorlalți locatari.*

Toți ceilalți locatari au fost verificați și nici unul nu a fost apreciat negativ. Cu excepția doamnei M., toți sînt în cîmpul muncii și (lucrează) în tură normală de zi... Lucrătorul care are în sarcină domiciliul lui K... va fi prezent în locuință.

3. Asigurarea în cazul unor evenimente deosebite.

Pentru cazul în care este necesară pătrunderea în locuința persoanei în cauză, trebuie postat în apropiere un colaborator al compartimentului VIII (responsabil printre altele și de perchezițiile conspirative la domiciliu) pentru a putea interveni în orice moment.

Arsenalul metodelor psihologice

Plan operativ (Gera, 07.01.1977)

Măsurile de destabilizare vor fi executate în următoarele complexe:

- prin pozițiile cheie ale Episcopiei din Turingia;
- prin pozițiile cheie din domeniul sănătății publice;
- prin expedierea organizată de scrisori oficiale, în care să fie exprimată revolta față de atitudinea persoanei în cauză (Kunze);
- prin aplicarea unor măsuri de stat și sociale;
- prin măsuri operative.

Măsuri pentru expedierea organizată a scrisorilor etc.

Din corpul de informatori trebuie aleși informatorii absolut de încredere și potriviți, care să expedieze persoanei în cauză scrisori pe cale oficială, avînd conținut diferit și la intervale de timp diferite. Acest lucru trebuie executat în așa fel încît la persoanele existente în realitate să nu se simtă nici o formă de organizare. Pentru aceasta... este nevoie de:

- un profesor-director al unei școli superioare politehnice/ liceu industrial, avînd specialitatea germană, istorie sau literatură;
- doctor cu ambiții cultural-artistice;
- critic literar sau critic de artă;
- student/ studentă a Universității „Fr. Schiller” din Jena.

Toți candidații trebuie să aibă o legătură directă sau indirectă cu literatura contemporană și cu evenimentele din jurul lui Kunze și Biermann, respectiv legături care pot fi create. Expedierea scrisorilor trebuie astfel efectuată, ca prin deosebiri de nivel, timp (interval) și conținut să nu fie vizibilă o acțiune concertată... În conceperea scrisorilor trebuie să se pornească de la cunoașterea fragmentelor din carte și a interviurilor de la radiofuziunea și televiziunea din R.F.G.

Profesorul: pentru atacurile lui K. împotriva educației poporului din R.D.G.

Medicul: să i se amintească lui K. și să i se (atrage atenția) asupra datoriei umanitare a soției sale, pentru a nu o

confrunța în calitatea ei de medic cu concepțiile lui duș-mănoase...

Criticul literar și de artă: să aducă dovada că proza lui K. este mediocră, servind numai scopului agitatoric și diversionii politico-ideologice a dușmanului; că K. nu mai este artist și scriitor, ci doar o unealtă cumpărată de dușmanul de clasă; dacă K. se angajează într-o asemenea măsură în slujba ideologiei imperialiste, atunci să plece dincolo;

Studentul... Mulți se întreabă de ce K. nu pătoste nimic. Să se puna sub semnul întrebării veridicitatea atitudinii antisocialiste a lui K.

El trebuie să se gindească, dacă nu poartă o parte din vină pentru faptul că mulți sînt ademeniți și demascați înainte de vreme...

Toate scrisorile vor fi expediate prin noi, numai după ce le cunoaștem și le aprobăm în prealabil.

Conducerea Departamentului de Securitate a districtului este rugată să aprobe efectuarea unui control periodic și de lungă durată a corespondenței interne, pentru a confisca diferențiat declarațiile de aprobare care îl întăresc din punct de vedere moral, deoarece acestea influențează negativ măsurile de izolare și de reprimare, ca și cele de destabilizare.

Gera, 4.05.1977. (STASI după emigrarea lui R.K. în R.F.G.)

...pentru pregătirea măsurilor politico-operative de dezorientare a scriitorului antisocialist K., emigrat în R.F.G... se propun următoarele măsuri:

Cu aprobarea șefului Serv. de Securitate al districtului... se va executa o verificare a efectivului de informatori... cu scopul de a alege pe acei informatori care sînt în stare — fie ei, fie prin legături corespunzătoare cu mass media occidentală — să publice despre K. și să pună sub semnul întrebării părerile sale despre R.D.G...

În colaborare cu compartimentul XX/4 (responsabil cu combaterea activității politice subversive din domeniul bisericii)... trebuie verificat ce fel de mijloace neoficiale există pe linia bisericilor pentru a răspîndi informații despre K. în cercurile clericale de pe teritoriul operațional (R.F.G.)...

Folosirea legăturilor existente ale informatorilor din teritoriul operațional cu scopul de a răspîndi zvonul privind posibilitatea unei colaborări a lui Kunze cu Ministerul Securității Statului din R.D.G. (STASI)... (în scopul izolării și compromiterii lui în Occident).

Publicăm „cazul Kunze” pentru că:

— e ilustrativ pentru frica ce o inspiră comunismului cea mai vagă adiere a unei gândiri libere;

— e ilustrativ și pentru plasa de păianjen ce o țeseau organele represive în jurul unui om de cultură de în-dată ce el „cuteza” să aibă o altă gândire decît cea oficială;

— e ilustrativ și pentru atmosfera apăsătoare în care, abia trăgîndu-și suflul, a reușit să supraviețuiască spiritualitatea în tot acest lagăr „al socialismului real”, fie că „baraca” se numea RDG, fie RSR;

— e ilustrativ pentru... etc., etc.

Cite „cazuri Kunze” vor fi existat și în România? Și cum procedăm cu ele? Le dăm publicității sau nu?

Moartea lui George Brătianu

Mărturia domnului Alex. Todea
Reghin, 15 mai 1990

Numele meu este Alex. Todea, episcop greco-catolic, condamnat pe viață, în 1950, de Trib. Militar din București; de la Ministerul de Interne din Capitală, am fost transferat la închisoarea din Sighet, unde am ajuns pe 2 martie 1952. Am fost încarcerat în celula 45, unde se mai aflau și alți deținuți, toți episcopi sau preoți greco-catolici și romano-catolici, în total 13 persoane. După câteva luni, în 1952, un ofițer politic a venit și ne-a informat că am fost propuși să lucrăm în cadrul închisorii; eu am fost numit șeful acestei grupe de muncă, pentru că eram mai tânăr și mai viguros decât alții. Munca noastră consta în măturatul închisorii, curățirea WC-urilor, pompatul apei la instalația din beci. Apa era necesară întregii închisori, iar în zilele rezervate spălatului rufelor, era nevoie de doi și chiar patru oameni pentru a învîrți manivela (pînă la 7000 de ori pe zi), deoarece pompa era veche și greu de manevrat. Noi am lucrat întotdeauna cu tragere de inimă, pentru că știam că munca noastră era utilă tuturor deținuților și mai ales celor singuri, izolați în celule, unde existența se confunda cu suferința, izolarea, cu toată mizeria închisorii comuniste.

În general, în timp ce măturam, căutam să luăm contact cu deținuți din diferite celule, să aflăm cine a mai fost încarcerat la Sighet, și totodată să ne dăm seama dacă îi putem ajuta sau încuraja: noi fiind preoți, am încercat să-i încurajăm, chiar fără a avea argumente față de ceea ce se petrecea acolo în acea vreme. Încetul cu încetul, tot măturînd și adunînd praful dinaintea diferitelor uși, am reușit să aflăm cine se găsește în fiecare celulă.

Într-una din zile, spre sfîrșitul anului 1952, dacă îmi amintesc bine, am aflat că în celula 73 se afla profesorul George Brătianu. Evident, nu puteam întreține o conversație lungă, ci doar un schimb de câteva cuvinte, deoarece eram supravegheați și ni se spusese de la început că dacă vom vorbi și vom fi descoperiți, creierul nostru va rămîne pe ziduri și nici nu vom avea timp să regretăm ce am făcut. Cu toate acestea, am încercat să ne organizăm în așa fel încît să putem vorbi. Așa am aflat unde se află George Brătianu, ca și Iuliu Maniu și mai mulți generali. Printre ei, un general Ilcuș, care pierduse simțul realității, cu alte cu-

vinte, înnebunise. Mai târziu am aflat că fusese un militar de mare ținută, dar că izolarea timp de mai mulți ani, ca și suferințele, îl aduseseră în starea în care era. El a beneficiat totuși de o mare favoare, pentru că episcopul greco-catolic Ioan Ploscariu, și el încarcerat, a fost plasat în celula sa, pentru a-l ajuta. Acesta îl calma în clipele când vocifera și a reușit să-l convingă să-și înceteze manifestările, deoarece milițienii își băteau joc de el. Am reamintit aceste fapte pentru a reda atmosfera în care, la Sighet, se urzea firul existenței deținuților.

Așa cum am spus, am aflat de prezența lui G. Brătianu, dar el a dispărut subit din celula 73; totuși, când am întrebat la celula 71 (în primele luni ale anului 1953) cine se află acolo, mi-a răspuns G.B. Acesta a fost un prim contact și noi aveam să comunicăm mereu, pentru a ne da seama ce personalități se află în celulă. În această închisoare sinistră erau încarcerați între 100 și 120 de deținuți, nu mai mulți, majoritatea izolați câte unul în celulă, iar în câteva celule mai mari se găseau câte 10 sau 20 de persoane. Cu toate acestea aici viața era mai ușoară. După ce am stabilit contactul cu celula 71, știind acum cine se află acolo, am remarcat că vocea lui G. Brătianu era alterată. Noi aveam destulă experiență pentru a ne da seama, după felul oamenilor de a răspunde, dacă erau sănătoși sau bolnavi, ceea ce se confirma în urma scurtelelor conversații cu cei din dosul ușilor. Într-o zi, întrebându-l pe G.B. cum se simte, mi-a răspuns: „Sînt bolnav.” Asta a fost tot. Iar într-o altă zi: „De ce suferiți, domnule Brătianu?”. „De stomac”, mi-a spus el, și a adăugat, „dizenterie, diaree care s-a transformat în dizenterie.”

Am fost foarte impresionat, mai ales pentru că nu remarcasem niciodată nimic deosebit la ușa lui, adică vreo vizită medicală sau cel puțin o persoană care să vină să-l examineze, într-un gest de omenie, pentru a nu lăsa un om să ajungă într-o stare atât de gravă, încît să nu se mai poată ajuta singur. Altă dată mi-a spus că a venit o comisie — asta a fost expresia lui — o comisie de la București care i-a promis un tratament medical, cu o singură condiție, să revină asupra a ceea ce scrisese, că Basarabia și Bucovina erau pămînturi românești și să afirme într-o nouă ediție că ele aparțineau Rusiei. G.B. mi-a relatat și răspunsul său: „N-am să-mi trădez niciodată țara, patria; nu pot dezminți o realitate istorică și nimic în această lume nu va putea argumenta că eu aș afirma neadevăruri în ceea ce privește istoria românilor.” La care persoanele respective i-au spus: „Atunci nu vei fi îngrijit, n-o să ai parte nici de tratament, nici de medicamente și vei pieri aici.” G.B. le-a răspuns: „Și voi veți pieri într-o zi, dar nu în același fel: una e să mori în mod demn, și alta în mod laș.” Ei l-au privit fix în ochi, după care au plecat fără să spună nimic. Iar el a rămas singur în celula 71 a închisorii de la Sighet. Am auzit asta chiar din gura sa. Dar zilele treceau și noi nu puteam să ne oprim deloc la ușa sa, deoarece totul depindea de numărul de gardieni care ne supravegheau și de ofițerii care treceau pe acolo. Din timp

În timp, tot măturînd și adunînd praful dinaintea ușii vreau-nei celule, apucam să schimbăm cîteva cuvinte sau să dăm de știre cîte unui bolnav că eram acolo, ca el să ne vorbească dacă avea ceva de spus.

După acest episod, de fiecare dată cînd am pronunțat cuvîntul „laudatur”, care era un consemn dintre cei din afară și cei dinăuntru, el nu ne-a mai răspuns niciodată, iar noi auzeam doar o respirație profundă și grea. Această respirație se auzea foarte bine pe culuar, din dosul ușii. Ne-am dat seama că este grav bolnav. Îi cunoșteam boala și au trecut cîteva zile, poate 10 sau 12, iar boala se agrava de fiecare oră și chiar minut. Am înțeles că nimeni nu-l ajuta. Cînd, în timpul zilei, eram trimiși la muncă, chiar cînd ne duceam la subsol să pompăm apă, ochii noștri cercetau peste tot, pentru a observa (asta era psihologia noastră) și a ne da seama de tot ce se petrece și de a putea astfel, sub o formă sau alta, fie și printr-o vorbă, să ajutăm sau să consolăm pe careva. Astfel ne-am dat seama că în celulă (71) domnește o tăcere de moarte și nimeni nu intră acolo. În ce privește hrana, am constatat că în locul obișnuitului terci, i se aduceau doi sau trei cartofi copti, prea copti, cu coaja neagră. Observam totul cu coada ochiului — psihologie de deținut! Cînd ieșeam la curățenie, dimineața pe la orele 10—11, cartofii se aflau deja la ușă. Nu am văzut dacă erau introduși în celulă. Era clar că nu asta era ceea ce trebuia făcut în cazul unei boli atât de grave ca dizenteria și mai ales lipsită de orice tratament.

În preajma lui Sf. Gheorghe — eu sînt convins că G. Brătianu a decedat pe 23 aprilie — noi, cei doi care făceam curățenie și adunam praful, am remarcat că în celulă nu se mai aude nici un suflu, nici o mișcare. Într-un penitenciar, simțurile deținutului se dezvoltă, ascuțindu-se față de tot ce privește situația sa, în sensul că îl vede, aude și simte mai bine decît în viața normală. Ceva s-a petrecut în celula lui G.B., aceasta era concluzia care se impunea: sau a fost luat de acolo pentru a fi îngrijit, ori a decedat. Într-o noapte, s-ar putea să fi fost noaptea de 23—24 aprilie 1953, am auzit zgomotul sinistru al unui furgon militar și am avut certitudinea că cineva a murit și, fără să avem justificarea părerii noastre, ne-am întrebat a doua zi dacă G.B. nu era mort. Tot măturînd, am trecut și prin fața ușii lui; nici un semn de viață, favorabil sau nefavorabil, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat acolo — nici un zgomot, nici o mișcare.

Într-o duminică dimineața, de îndată după soneria care anunța deșteptarea, a venit un gardian, însoțit de ofițerul politic (nu-mi mai amintesc bine data, ar trebui verificată după un calendar vechi cînd a căzut 23 aprilie, deoarece eu știu că era o duminică apropiată de această dată). Cei doi m-au chemat și mi-au zis: „la pe cineva cu tine” și am apelat la cel care era întotdeauna gata să lucreze cu mine, în doi, cînd era vorba de a munci în cadrul închisorii, chiar dacă asta se întîmpla de mai multe ori pe zi. Era un

preot din Moldova al cărui nume era Gheorghe Pătrașcu. Ofițerul mi-a spus: „A fost un bolnav în celulă, noi l-am dus la spital pentru a fi îngrijit pînă se va face bine, și celula este murdară. Veniți să faceți curat.” Cînd am intrat în încăperea respectivă am fost foarte impresionat, nu atît de ceea ce am văzut, cît de pagina de suferință (pe care o dezvăluia) a profesorului G.B.; insist și declar că de dînsul era vorba și nu de altcineva, în pofida considerațiilor și supozițiilor de orice natură care s-ar putea întemeia pe observații făcute cu bune intenții. Așa cum G.B. a afirmat în tratatele sale de istorie că Basarabia și Bucovina au fost întotdeauna pămînturi românești, afirm și eu, ca și colegul meu, că acolo, în celula aceea, a trăit și a murit G. Brătianu. Și asta fără comentarii, nici discuții. Iar noi n-am fost emoționați de ceea ce vedeam și putea să ne indisponă, ci de extraordinara pagină de suferință care se înscrisa în acea celulă, unde acest om excepțional fusese lăsat fără nici un ajutor. (...).

Am admirat întotdeauna atitudinea profesorului G. Brătianu, care n-a fost aceea a tuturor; și prin asta nu vreau să arunc în nimeni piatra, pentru că suferința este greu de suportat și crucea foarte grea.

Odată intrați în celulă, ne-am apucat de lucru. Le-am spus gardianului și ofițerului că avem nevoie de multe cîrpe, de două perii și de multă apă, deoarece mai făcusem curățenie și în alte celule, dar niciodată nu văzusem ceva asemănător. Această celulă era prima și ultima pe care am văzut-o într-o asemenea stare. Prin deducție, am înțeles că G.B. se țira de la pat la găleata care-i servea de toaletă, căzînd mereu, iar atunci cînd se ridica, era obligat să se sprijine de perete pentru a ajunge la pat. Se vedea, de asemenea, datorită urmelor degetelor pe marginea mesei după căderi, cum ajungea să se așeze din nou pe patul de suferință, unde s-a și sfîrșit. Ne-am dat multă osteneală să curățăm cît puteam mai bine, atît în amintirea sa, cît și pentru cel ce urma să vină în celulă. Într-un colț din curtea închisorii am ars salteaua. S-a ridicat un fum și o duhoare de așa natură, încît s-a răspîndit zvonul că în ziua aceea cineva a fost ars; nu spun că asta nu s-a întîmplat niciodată, dar în nici un caz în timpul șederii mele acolo și cîtă vreme am lucrat cu camaradul meu de la 45.

După cum am mai spus, am curățat celula care, pe ziduri și pe dușumea, dar mai ales pe pereții de lîngă pat era murdară de materii fecale diluate, datorită lipsei de hrană. Se pare că boala l-a torturat pînă la moarte. Am fost foarte impresionat; (...) Îmi amintesc că el a avut în celulă și alți deținuți, cum ar fi un episcop romano-catolic, care atunci cînd am anunțat decesul profesorului G.B. a spus: „Ce exemplu pentru noi, preoții, această forță de a refuza un tratament (medical) în virtutea convingerilor sale, care se identificau cu propria-i viață.” În opinia mea, tot ce s-a spus despre moartea profesorului G.B. nu corespunde adevărului; de aceea vreau să precizez că și părintele Alexandru Rațiu, cînd a scris despre cele văzute

în celula 73, nu știa că G.B. fusese transferat într-o altă celulă, dar, descoperind pe dușumea câteva picături de sânge, a dedus, fără rea intenție, că G.B. a murit acolo. După întâlnirea noastră în cursul unei vizite pe care a făcut-o în România, în 1990, dînsul s-a convins, în urma spuselor mele, că G.B. a fost transferat din celula 73 în 71, fapt pe care eu îl aflasem. Am discutat deci despre celula 73, unde G.B. încă se mai preumbla, și de celula 71, din care ne-a spus că este bolnav și că a refuzat oferta unui tratament medical cu condiția schimbării convingerilor. Or, acest refuz al unui om care cunoștea psihologia umană și-și dădea seama de schimbările care-i afectau sănătatea, exclude sinuciderea, pe care eu o neg categoric.

Mai mult, un milițian — unul din cei ce ne făceau uneori mici servicii — a venit să ne spună nouă, celor doi mături, că G.B. decedase noaptea trecută (poate una din nopțile trecute, n-am reținut bine), „în celula pe care o știți.” Deci el presupunea că noi știm în care. Astfel, în memoria schimburilor de cuvinte cu profesorul G.B., din celula sa de izolare și suferință, aș vrea să ajut la risipirea tuturor afirmațiilor care s-au făcut cu privire la moartea sa. Nu o putem judeca în nici un caz dacă nu ținem seama și de forța caracterului său, de psihologia sa asupra vieții, de evenimente și de istorie. Astfel, el a sîrșit, ca pe un altar de sacrificiu, pentru credința și convingerile sale.

Voi repeta ceea ce am afirmat deja în public. În 1990, în timpul unui congres în Germania, unde am vorbit despre această problemă și am reamintit publicului că noi, preoții, am avut fericirea de a ajuta, cu mătura în mînă, pe cei ce au suferit cel mai mult datorită anilor îndelungați de izolare: cînd ne-a spus că e bolnav, G.B., știind cine sîntem, a adăugat: „Părinte, roagă-te pentru mine.” Și eu i-am răspuns: „Să știți că în fiecare zi vă susțin cu rugăciunea mea și că noi deplîngem faptul că sînteți aici. În numele Domnului, fiți tare.” Și, de dincolo de ușă, i-am iertat păcatele. El a fost una din marile personalități ale țării noastre căruia i-am acordat iertarea păcatelor, printre alții care, bolnavi fiind, se temeau de moarte. La Congresul de la Koenigstein, am citat numele lui George Brătianu și Iuliu Maniu; pentru acesta din urmă, am aranjat cu N. Carandino să-i acord iertarea prin vizetă. Care era diferența dintre celula lui G.B. și a lui Iuliu Maniu? Maniu se afla acolo de multă vreme, iar direcția interzicînd vizitele la cei izolați, geamul fusese scos, rămînînd numai metalul. În felul acesta sunetele puteau pătrunde mai ușor în celulă. De ce fusese înlăturat geamul? Nu pentru a diferenția tratamentul, ci pentru că celula era mai izolată, fiind situată pe un culuar în care noi nu aveam acces. Eu eram singurul autorizat să duc găleata lui la WC și s-o readuc, și astfel am aflat că acolo se aflau I. Maniu și N. Carandino. Nu exista alt acces și eram singurul căruia i se permitea să merg acolo, sub supraveghere. Dar acest gardian

fiind mai puțin ticălos decât alții, am reușit. Accesul la alte uși era mai ușor, deoarece circulația nu era interzisă. (...).

Trebuie dezmințită categoric versiunea sinuciderii lui G.B. Una dintre versiuni vorbește de sticlă (că și-ar fi tăiat venele cu o bucată de geam), dar această afirmație e greșită, deoarece, pe de o parte, geamul era intact, iar pe de alta, el nu avea forța necesară. Brațele și picioarele sale erau descărnate și noi ne-am dat seama de asta, pentru că le-am văzut. Acesta este adevărul, ca și faptul că el era un om cu un moral puternic, aceasta fiind opinia tuturor celor care l-au cunoscut. De aceea, mi-e teamă ca nu cumva, în anumite versiuni asupra morții sale, să nu se fi strecurat un element politic.

Încă o dată, eu resping toate versiunile avansate asupra sinuciderii lui G.B. Pentru că am fost martor al dificultăților sale de respirație, pe care le auzeam din dosul ușii, patul fiind aproape, iar încăperea foarte mică. Și știu din mărturisirea sa ce le-a răspuns celor ce veniseră la el: „Nu voi trăda.” Omul acesta, care ar fi putut să obțină totuși îmbunătățirea condițiilor și un tratament mai uman, ceea ce nu l-ar fi costat nimic, nu s-a trădat nici pe el însuși... (...)

Trebuie restabilit adevărul. Folosiți mărturia mea. Cu privire la ceea ce s-a spus, că el s-ar fi spânzurat cu cearșaful (N. Carandino), faptul nu era posibil, pentru că bolnavilor li se luau cearșafurile, ceea ce s-a întâmplat și cu el; deci nu avea nici măcar un cearșaf, ca să se evite o muncă în plus.

Vreau să vă spun, de asemenea, că noi aveam obiceiul, la fiecare deces, de a ierta de păcate, și că am făcut-o și în acea celulă, a lui G.B. Cu Maniu a fost altfel, deoarece nu aveam dreptul să mă apropiu. Înainte de 2 februarie 1953, când el era bolnav și sfârșitul său era aproape, Carandino mi-a cerut să fac unele lucruri. I-am spus: „Pe 2 este sărbătoare și Sfânta Fecioară trebuie să ajute. Pregătești-l, să fie atent, voi încerca să-i acord iertarea păcatelor și el nu trebuie să facă nimic, ci să regrete doar păcatele trecutului.” Așa s-au petrecut lucrurile și l-am iertat de păcate cu mătura în mână.

La ora judecății se va ține seama, în ceea ce-l privește pe G.B., de cuvintele lui, care sînt un capitol de istorie: „Eu nu-mi voi trăda țara.”

Textul pe care îl reproducem aici i-a fost încredințat spre publicare, de către autor, doamnei Maria G. Bratianu, fiica marelui istoric; în numerele viitoare ale revistei vom publica textul integral al cărții „GEORGE I. BRĂTIANU: ENIGMA MORȚII SALE” (Insemnări despre moartea tatălui meu), de Maria G. Bratianu, care cuprinde marturii, fapte și date în legătură cu detenția și decesul celui care a fost G.B.

Mare maestru în falsificări, Beria se pricepea să prezinte albul drept negru, și viceversa. De aceea nu putem da crezare celor ce s-au scris despre el cît timp mai era în viață. Și totuși, vom cita una dintre notele sale biografice, evident flatantă, dintr-o enciclopedie a anilor 40:

„S-a născut în 1899, în apropiere de Suhumi; după terminarea școlii elementare, în 1915 a plecat la Baku, unde s-a înscris la școala tehnică de construcții. A intrat în partidul bolșevic în martie 1917. După instaurarea Puterii sovietice în Azerbaidjan, este trimis în Gruzia pentru a desfășura acolo muncă ilegală. Acolo, a fost arestat de către guvernul menșevicilor și închis. Ulterior a fost deportat în afara granițelor Gruziei. Din 1921 pînă în 1931 s-a aflat în posturi de conducere în organele de informații din Azerbaidjan și Gruzia. Din noiembrie 1931 — prim secretar al CC al Gruziei, iar din 1932 — prim secretar al Comitetului regional din Transcaucazia. În 1938 este transferat la Moscova și numit comisar al poporului (ministru) pentru afacerile interne (NKVD) al URSS. Din februarie 1941 este locțiitor al președintelui Consiliului Comisarilor Poporului, iar din mai 1944 — locțiitor al președintelui Comitetului de Stat pentru Apărare. I-au fost decernat titlurile de „Erou al Muncii Socialiste” și „Mareșal al Uniunii Sovietice...”

Aceasta este versiunea oficială. În realitate însă, Beria nu a intrat în partid în 1917, ci abia în aprilie 1920. Iată ce a relatat de curînd consilierul de justiție Ghenadi Terehov, care în 1953 s-a aflat în fruntea completului de instrucție în cazul Beria:

„Pînă atunci el a fost unul din agenții organizației contrarevoluționare burghezo-naționaliste „Musavat” din Azerbaidjan, pe vremea cînd acolo operau englezii, fapt pe care, se înțelege, îl ascundea cu multă grijă. A colaborat și cu „ohranka” (securitatea) guvernului menșevic gruzin. Oare Stalin știa despre asta? În orice caz, Beria credea că reușise să șteargă temeinic urmele. Îl neliniștea doar un lucru: arhivele serviciului de informații al „Musavat”-ului, care rămăseseră undeva la Baku, prin subsoluri. De aceea, cînd a venit în fruntea NKVD, la finele anului 1938, i-a ordonat locțiitorului său Merkulov, să aducă aceste arhive la Moscova, unde, oricît ar părea de ciudat, a păstrat „dosarul împotriva sa” în seiful propriului cabinet pînă în clipa arestării...”

Fiecare pas al fenomenalei cariere a acestui călău și aventurier a fost însoțit de ticăloșii și de crime. Abil și viclean, știa să țeasă întrigi cu răbdare, să stea la pîndă, să lingusească, dacă era nevoie, iar apoi să dea lovitura de grație. Stalin a căpătat o încredere fără margini în Beria,

după ce acesta a preîntîmpinat, chipurile, atentatul împotriva conducătorului, acoperindu-l cu pieptul său, răfuindu-se apoi rapid cu atentatorul. Unii și-au dat seama încă de pe atunci că atentatul n-a fost decît o mascaradă, dar nimeni n-a îndrăznit să-i dezvăluie lui Stalin adevărul sau să facă o cît de mică aluzie. Și minciuna, înșelătoria a fost ridicată la rangul de „faptă eroică”... Conducătorul și sluga s-au întîlnit pentru prima oară abia în vara anului 1930, cînd Stalin a venit la odihnă la Tșaltubo. Iată ce povestește referitor la asta doctorul în științe istorice Serghei Mikoian, pe baza relatărilor tatălui său Anastas Mikoian, membru în Biroul politic:

„La vremea aceea, Beria era deja șeful Direcției Politice de Stat (GPU) din Gruzia. Pretextul formal al apariției sale la Tșaltubo era asigurarea securității conducătorului, în realitate însă era dorința de a-i cîștiga încrederea. Și cei doi s-au înțeles atît de bine unul cu altul, încît chiar din Tșaltubo a fost transmisă, direct la Moscova, dispoziția de a se pregăti o audiere în cadrul CC — în afara oricărui plan — a rapoartelor conducerilor de partid și sovietice ale Comitetului regional din Transcaucazia și din cele trei republici (pe atunci, Gruzia, împreună cu Armenia și Azerbaidjanul, făcea parte din federația Transcaucaziană). Nimeni nu putea să înțeleagă de ce, ce se întîmplase? La ședința de la Kremlin, mulți au remarcat absența lui Sergo Ordjonikidze. Cînd unul din cei prezenți l-a întrebat pe Mikoian despre asta, acesta i-a spus la ureche: „Pe ce chestie să ia parte Sergo la încoronarea lui Beria? El știe prea bine ce hram poartă!” ...S-au discutat probleme diverse, dar lucrul cel mai important Stalin l-a spus abia la urmă: „Ce-ar fi dacă noi am alcătui noua conducere a Comitetului regional din Transcaucazia în felul următor: prim secretar Kartvelișvili, al doilea — Beria?” Kartvelișvili a reacționat emoțional, după tipicul caucazian: „Eu refuz să lucrez cu șarlatanul ăsta!” Și atunci discutarea „democratică” a fost abandonată. Stalin, furios, a spus: „În acest caz, vom rezolva problema pe cale oficială...”

În decurs de cîteva luni conducerea regională a fost schimbată. Prim secretar al Comitetului regional din Transcaucazia a devenit Orehalașvili, iar al doilea, bineînțeles, Beria. Apoi, după reorganizarea Federației transcaucaziene, el a devenit prim secretar al CC al Gruziei. A urmat o schimbare și mai radicală și fără echivoc: două luni mai tîrziu, în 32 de raioane ale Gruziei, au apărut primii secretari ai comitetelor raionale, care pînă atunci ocupaseră posturile de șefi ai serviciilor NKVD. Beria s-a răfuit crunt cu cei care știau cîte parale face. În cabinetul său de la Tbilisi el a împușcat, cu mîna lui, pe primul secretar al CC al PC al Armeniei, Handjian. De altfel, au fost arestați și reprimați și toți cei ce luaseră parte la memorabila ședință de la Kremlin.”

În cartea sa, apărută peste hotare, Svetlana Allilueva a încercat să creeze o „legendă idilică”, potrivit căreia Beria, acest „geniu rău”, îl mințea, îl deruta pe Stalin. O aseme-

nea legendă a circulat de altfel și înaintea lui Beria, în legătură cu figurile la fel de singeroase ale predecesorilor săi — Iagoda și Ejov. Dar trebuie să cunoști situația din anii aceea, ca să înțelegi lucrurile: în spatele tuturor acestor marionete se afla invariabil unul și același om: Stalin. E adevărat, Iagoda și Ejov au fost schimbați rapid (amîndoi au fost împușcați), dar Beria a reușit să se mențină timp de 15 ani. Deoarece, ca nimeni altul, el a reușit să dea reprimării în masă a celor indezirabili aparența luptei pentru cauza poporului. De fapt; în timpul lui Beria, organele securității s-au transformat într-un fel de gardă personală a lui Stalin. De altfel, odată cu numirea în postul înalt, „Stăpînul” a stabilit și rolul pe care trebuia să-l joace sluga sa credincioasă.

„Fără înțelegerea acestui lucru — scrie în continuare S. Mikoian — nu poți descifra unele paradoxuri. Dece, de exemplu, după ce l-a înlocuit pe Ejov, Beria a ridicat în Biroul politic o problemă uluitoare, care suna cam așa: poate că a venit timpul să închidem mai puțini oameni, nu de alta, dar în curînd n-o să mai avem pe cine închide?! Mulți dintre cei ce trăiau într-o continuă spaimă că vor fi „ridicați” dintr-o clipă într-alta, au respirat usurați. Unora li s-a dat chiar drumul din detenție. Aceasta i-a conferit lui Beria un anumit sprijin, mai ales din partea acelor care, rămași în mod formal în componența conducerii, nu puteau să miște nici măcar un deget pentru a opri mașina represivă aflată în plin elan. Dar apoi, după ce slăbise puțin presiunea, spunînd ceva în legătură cu „exagerările”, cu excesele comise și aruncînd vina pe umerii lui Ejov, Beria a continuat liniștit să perfecționeze mecanismul de reprimare, făcîndu-l atotputernic și universal...”

Erau supuși represiunilor nu numai „dușmanii poporului”, ci și familiile lor, rudele apropiate și îndepărtate, colegii de serviciu, prietenii. Beria avea cabinete proprii în toate închisorile unde se aflau deținuți politici. Aproape în fiecare noapte lua parte personal la ceea ce se numea „Interogatoriu” — adică la torturi. Abia spre dimineață se ducea să se „odihnească”, iar cabinetul său era ocupat de judecătorii din colegiul militar. Lor le erau de ajuns de obicei doar cîteva minute ca să decidă soarta unui om.

Șapte luni a petrecut singură, într-o celulă izolată, Glafira Blucher, văduva gloriosului mareșal sovietic, executat în 1938. Ea își amintește:

„N-am să uit niciodată primul interogatoriu, pe care l-a condus chiar Beria, evident, numai din curiozitate sadică. Se purta cu aroganță. Nu te privea, ci te examina, cum cercetezi printr-o lupa o mică gînganie. Sesizai la el răceală, indiferență față de tot ce era uman la victima lui... Era pe vremea cînd sufeream nu numai noi, nimiciți fizicește și umiliți moralmente. Orice om, de oricîtă considerație s-ar fi bucurat, putea fi în orice clipă supus umilințelor, călcat în picioare!”

În anii 30 era aproape cu neputință să întîlnești un om căruia să nu-i fie cunoscut numele generalului Duqlas —

așa era supranumit în Spania, unde luptase, faimosul pilot sovietic Iakov Smușkevici. În 1939 el a fost numit comandantul Forțelor Militare Aeriene ale Armatei roșii.

La începutul lui iunie 1941, chiar în ajunul începerii războiului, în cadrul aviației au început arestările. A fost arestat și Smușkevici, chiar în spital, unde era internat în urma unei operații grele la picioare. A fost expediat la închisoare cu targa. La 28 octombrie, el, împreună cu încă 19 comandanți militari, a fost executat în urma ordinului semnat de Beria. Iar în august 1941, fiica lui Smușkevici a reușit să obțină o audiență la Beria. Iată relatarea ei:

„Am mers multă vreme pe un coridor lung, mohorât, complet neiluminat. Cabinetul era imens și la capătul îndepărtat al acestuia, în spatele unui birou uriaș, ședea un om mic, cu pince-nez și cu fața puhavă. Mi s-a adresat cu blîndețe, aș spune chiar tandru: Nu fi îngrijorată, nu te gîndi la nimic rău. Doar ești convinsă că tatăl tău nu e cu nimic vinovat, înseamnă că în curînd se va întoarce.

Iar după cîtva timp, eu, împreună cu mama, am fost trimise la închisoare. Hotărîrea cu privire la arestarea mea a semnat-o chiar Beria: „Eleva de școală medie Smușkevici Roza, fiind fiica unui trădător de patrie, să fie condamnată la cinci ani privațiune de libertate, cu executarea pedepsei în lagăre de muncă corecțională (Karlág), urmată de deportare pe viață.”

Ceea ce se „cocea” în „bucătăria” diabolică a lui Beria și a slugilor lui ar putea fi considerat drept o farsă stupidă, dacă totul nu s-ar fi încheiat cu tragedii sîngeroase. Iată una dintre provocările de acest gen, minuțios elaborată, dar deșeurată. În drum spre locul de muncă, ministrul Flotei maritime a URSS, Aleksandr Afanasiev, a fost răpit de un necunoscut, dus într-o casă izolată, unde a fost prezentat „șefului serviciului de informații american”, după care i s-a propus să „colaboreze”. Cînd el a refuzat categoric această „cinste”, i s-a spus să se mai gîndească, stabilindu-se totodată un loc nou de întîlnire. În continuare, evenimentele s-au derulat în felul următor: „De îndată ce a fost debarcat din mașină, în apropiere de Mossoviet, ministrul a pornit imediat pe jos spre Kremlin, la Stalin. Dar conducătorul era ocupat. Și atunci s-a dus la Beria, care răspundea de transportul pe apă. Acolo se afla și ministrul securității statului, Abakumov, care-l înlocuise pe Beria în postul respectiv. Încuviințînd acțiunea lui Afanasiev, Beria l-a sfătuit să se ducă totuși la întîlnirea cu „șeful informațiilor”. Cînd Afanasiev, ajungînd pe Podul Crimeii, l-a văzut pe necunoscutul din casa în care fusese dus cu forța, nu s-a putut stăpîni și l-a trîntit jos. În aceeași clipă au apărut lucrători ai securității și l-au îndepărtat pe „spion”... (După cum a aflat ministrul mai tîrziu, acesta era unul din acoliții lui Abakumov).

„O să propunem să fii decorat. Pentru vigilență!” — i-a promis Beria. Dar curînd Afanasiev a fost arestat și condamnat la 20 de ani închisoare.

Iată deci prin ce „metode” se operau reprimările. Cu toate că, oficial, Beria ocupa deja alte posturi, el continua, ca și pînă atunci, să „tuteleze” organele de securitate. Dar culmea activității sale criminale în postul de comisar al poporului la NKVD coincide cu ultimii ani dinaintea războiului.

Este cu neputință să citești, fără durere și minie, materialele adunate de cunoscutul ziarist sovietic Arkadi Vaksberg, care în paginile unei reviste literare a relatat despre „mașina de tocat carne”, cu adevărat diabolică, a lui Beria.

„Au devenit victime ale distrugerii oameni ale căror nume erau cunoscute nu numai în țară, ci în întreaga lume civilizată — admirabilul publicist Mihai Kolțov, membru în colegiul de redacție al ziarului „Pravda”, genialul reformator al teatrului Vsevolod Meyerhold, ca și eminentul maestru al cuvîntului, scriitorul Isaak Babel. Toți erau acuzați de fapte monstruoase: activitate antisovietică, terorism, legături cu aproape toate serviciile străine de informații... Cum se fabricau aceste „dosare” putem judeca după scrisoarea de protest a lui Meyerhold, care s-a păstrat în arhive.

„Mă culcau cu fața în jos, scria Meyerhold. Mă băteau cu biciul peste tălpi, pe spate. Cînd ședeam pe scaun, mă plezneau cu același bici de cauciuc peste picioare. În zilele următoare mă loveau din nou peste urmele sîngerinde ale loviturilor anterioare, iar durerea era atît de teribilă, încît aveai senzația că peste locurile sensibile și dureroase se turna apă fiartă (îtipam și plîngeam de durere). Mă loveau peste față cu miinile. Anchetatorul repeta mereu, amenințîndu-mă: „Dacă nu scrii, o să te batem din nou, o să lăsăm neatinse capul și mîna dreaptă, iar restul îl vom transforma într-o bucată de trup diform și plin de sînge.” Și pînă la 16 noiembrie 1939 am semnat totul.”

După cum s-a aflat mai tîrziu, pe vremea aceea Beria pregătea răsunătorul proces al unor personalități celebre. Și întocmea dinainte listele de „sabotori”, „spioni”, „teroriști”. Noi victime ale arbitrarului trebuiau să devină renumiți scriitori, regizori și artiști sovietici — Leonid Leonov, Valentin Kataev, Vsevolod Ivanov, Iuri Oleșa, Serghei Eisenstein și Grigori Aleksandrov, Leonid Utiosov și mulți alții. Dar refuzul lui Meyerhold, Kolțov și Babel de a-și recunoaște „fărădelegile”, a dus la prăbușirea acestui plan atît de drag lui Beria. La fel ca o bombă cu efect întîrziat, „materialul compromițător” adunat în cursul anchetei putea să explodeze în orice clipă, era suficient să se apese pe un buton. Și astfel de „dosare”, pregătite și ținute în rezervă, se aflau în seiful lui Beria, iar dacă Stalin — conducătorul și învățătorul — ar fi dorit-o, ele puteau fi depuse de îndată pe biroul lui...

Ca un tăvălug de fier s-a abătut teroarea și peste numeroși oameni de știință și savanți sovietici. Revista „Știința și viața” reamintește cele întîmplate:

„La 6 august 1940 a fost aprobată personal de către Beria hotărârea privind arestarea academicianului Nikolai Vavilov — fondatorul geneticii în Uniunea Sovietică. Considerat „conducător al organizației antisovietice de spionaj”, el a fost condamnat inițial la moarte, dar ulterior pedeapsa capitală a fost comutată la 20 de ani privațiune de libertate. Vavilov a murit la închisoarea din Saratov... Șapte ani a petrecut în închisoare și eminentul constructor sovietic, creatorul unei noi tehnici a rachetelor, Serghei Koroliov. El fusese arestat încă pe timpul lui Ejov. Beria a început o anchetă nouă, în care acuzația principală nu mai viza sabotajul, ci participarea la o organizație antisovietică. După cea de a doua sentință, Koroliov i s-a adresat personal lui Beria, rugându-l să i se ia în seamă depozițiile și să fie audiați câțiva martori. Dar această solicitare a rămas fără răspuns. Este adevărat, Koroliov a fost transferat în cadrul sistemului de servicii speciale ale NKVD unde, ca deținut, a lucrat la noile tehnici. Se vede că începutul războiului cu fasciștii și necesitatea acută de a folosi un asemenea specialist și om de talent cum era Koroliov i-a decis pînă la urmă destinul. În 1944 el a fost eliberat...”

Trebuie precizat că teroarea domnea chiar în interiorul organelor de represiune. Astfel, de curînd au fost publicate cifre care demonstrează proporțiile acestora: 20 de mii de agenți nimiciți! Erau oameni care nu au vrut să facă compromisuri cu propria conștiință. Salvîndu-i pe alții, piereau ei înșiși, condamnați la moarte sau la distrugere lentă în cadrul lagărelor...

Cei ce știu prea multe sînt, de obicei, incomozi. Dar Beria a reușit foarte multă vreme să nu-i stîrnească lui Stalin astfel de gînduri în legătură cu persoana sa. Cu toate acestea, i-a venit și lui rîndul. La începutul anilor 50 au fost arestați cei mai apropiați acoliți ai lui Beria. El însuși a scăpat datorită morții intempestive a lui Stalin, în martie 1953. Beria a considerat atunci că a sosit momentul suprem al vieții sale. El începe să facă planuri de cucerire a puterii și întreprinde primul pas — îl propune în mod public, la Plenara CC, pentru postul de Președinte al Consiliului de Miniștri al URSS, pe Malenkov, un om slab și, totodată, după cum socotea Beria, aflat sub influența sa. Iar postul lui Stalin în cadrul secretariatului CC îl ocupă Hrușciov, după părerea lui Beria un om de mîna a doua. După cum se știe astăzi, Beria nu s-a lămurit în privința personalității și caracterului lui Hrușciov nici pînă la căderea sa. El n-a înțeles nici faptul că epoca care îi dăduse naștere, se terminase. În memoriile sale „Cu ochii unui om din generația mea”, cunoscutul scriitor Konstantin Simonov îi face acestei epoci următoarea caracterizare:

„Dacă am încerca să adunăm, să comprimăm în ceva unic tot ce a fost mai dezgustător, crud, tragic, feroce și murdar în epoca aceea, desprinzîndu-le de toate celelalte, care și ele au existat, atunci chiar Beria, afacerile lui, în-

preajma lui Stalin, au reprezentat acea pungă de puroi, politic și moral, eliminată și pe deplin evidentă abia după ce epoca însăși a fost retezată prin moartea lui Stalin..."

Beria a fost arestat la 26 iunie 1953, în timpul ședinței Prezidiului CC, la Kremlin. Planurile lui au fost dejucate la timp. Pregătindu-se să pună mîna pe putere, el dăduse deja un ordin secret de a se trimite la Moscova, din regiunile centrale ale RSFSR, cîteva divizii aflate în subordinea sa. Datorită unui interviu al colonelului Ivan Zubov (în prezent general-maior în rezervă) au devenit cunoscute și amănuntele acestei acțiuni: arestarea a fost făcută de ofițeri ai districtului militar Moscova. La pregătirea arestării lui Beria a luat parte și renumitul comandant de oști, mareșal al Uniunii Sovietice, Gheorghi Jukov.

La interogatorii, Beria s-a comportat arrogant și sfidător, preocupat doar de soarta rudelor sale. De altfel, ele nu au fost arestate. Soția sa, Nina Gheghecikoria, candidat în științe agricole, se bucura de reputația unui om cinstit, corect. Nu i s-a imputat nimic nici fiului lui Beria, căsătorit cu nepoata scriitorului Maxim Gorki, Marfa Peškova. În cursul cercetărilor au ieșit la iveală unele amănunte interesante.

„S-a aflat, relatează Ghenadi Terehov, care s-a ocupat de afacerea Beria — că soția lui Beria era nepoata lui Noi Jordania, fostul președinte al guvernului menșevic al Gruziei, care, aflîndu-se în emigrație, a luat parte la organizarea rebeliunii contrarevoluționare din Gruzia din 1924. S-a dovedit că Beria a întreținut legături cu Jordania pînă în momentul arestării. El a avut de asemenea contacte cu reprezentanți ai Germaniei hitleriste..."

Beria a fost judecat în aceeași clădire în care a stat în arest, sediul Statului major al districtului militar Moscova. I s-au adus învinuiri care făceau să ni se ridice părul măciucă pînă și nouă, profesioniștilor, care am văzut multe în viață... Judecata a fost rapidă, aș spune chiar prea rapidă. Acest călău ar fi trebuit să dezvăluie multe fapte, ceea ce ar fi ușurat munca istoricilor de azi."

În timpul execuției, Beria s-a tîrît în genunchi, implorînd crutarea. Iată ce relatează o martoră, soția generalului-locotenent Batițki, general care a răspuns de această acțiune dreaptă:

„Faptul l-a jignit pe soțul meu. Să săvîrșești atîtea fapte mîrșave, odioase, josnice — și să nu găsești în tine un strop de bărbăție ca să primești în tăcere pedeapsa meritată?!"

...Adesea se pune întrebarea: de ce să ne atingem de fantome și să mai demascăm o dată răul care a fost demult demascat? Poate doar pentru a încerca să cercetăm mecanismul care s-a format încetul cu încetul și rolul pe care l-au jucat în cadrul lui indivizi de tipul lui Beria. Pentru ca viitorul să se elibereze definitiv de greșelile trecutului. Iar peste figuri odioase ca cea a lui Beria și peste faptele lor să nu se aștearnă niciodată praful uitării.

Traducere de GEORGE IARU
(după „Sputnik” decembrie 1988)

**Unde
sînt
cei
ce
nu
mai
sînt?**

B

„Catalogul“ celor uciși în lupta contra comunismului

BABEȘ Cornel-Liviu — și-a dat foc la Poiana Brașov în anul 1968 pentru a atrage atenția străinătății asupra dramei României sub comunism.

BABOI — profesor din Turnu Severin, a murit la Gherla în urma terorii ce s-a dezlănțuit după revolta deținuților din anul 1958.

BACH — fotograf din Ghelar, a fost executat la Jilava ca participant în mișcarea de rezistență, fiind bănuț de legături cu străinătatea.

BACIU Aurel — avocat din Tg. Mureș, fost ministru subsecretar de stat în guvernul Goga, a murit în temnița Sighetului, în anul 1954.

BADEA Ion — țaran din comuna Vad, de pe valea pîrului Șercaia din jud. Brașov, arestat pentru legături cu partizanii din munții Făgăraș, a pierit în timpul transportului de la Gherla în Băile Dunării, în perioada 4—8 aprilie 1960.

BALABAN — doctor din Constanța, arestat în anul 1957 cu un grup numeros de medici, a murit în temniță.

BALANIȘCU Chirică — a fost chinuit în „reeducarea” de la Pitești. A fost omorît de Țurcanu pentru că, trimis în altă cameră să terorizeze pe alți studenți, i-a prevenit asupra celor ce se petreceau acolo, punîndu-i în gardă.

BALCAZI Ianoș — mort în lagărul de exterminare de la Salcia, în Bălțile Dunării, în anul 1959.

BALDOVIN Mihai — avocat, mort în temnița Aiudului în anul 1954.

BALIBAN Teofil, protopop din Beiuș, a murit în temnița din cauza regimului de exterminare, la Aiud în anul 1961.

BALICA, arestat în legătură cu partizanii din munții Semenicului; a fost executat în 1955 la Caransebeș.

BALȘ Alexandru, inginer, arestat împreună cu mama și fratele lui din mișcarea de rezistență condusă de ing. Alexandru Pop. A murit în temnița Piteștiului în anul 1958.

BALȘ Ionel, fratele lui Alexandru, arestat în 1948. A murit în temnița de la Gherla.

BATARIUC Aurelian, student originar din Fundul Moldovei, a fost omorât în timpul anchetei de la Securitate, în anul 1958.

BAUMGARTNER Rudolf, preot catolic din com. Săcuieni, jud. Bihor, a murit în temnița.

BAUMGARTNER A., rector catolic, bătut îngrozitor după o încercare de evadare; a murit în lagărele de exterminare din Rusia.

BATZARIA Nicolae, ziarist și scriitor pentru copii, cunoscut sub numele de Moș Nae. A fost senator în Parlamentul otoman, între primii reprezentanți ai poporului român din Macedonia. A murit în lagărul de exterminare de la Ghencea în anul 1952.

BĂDULESCU Victor, profesor universitar la Facultatea de drept din București, specialist în finanțe, fruntaș al Partidului Național Liberal, a murit în celula 74 din temnița Sighetului, în luna noiembrie 1954.

BĂLAN Gheorghe-Gheorghită, unul dintre conducătorii mișcării de rezistență din munții Vrancei. Scăpat din încercuirea în care a fost omorât Ionel Paragină, a continuat organizarea revoltei țărănești din anul 1950. Arestat, a fost executat în anul 1952.

BĂLAN Ion — episcop greco-catolic de Lugoj, născut la Teiuș pe data de 11.02.1880, a devenit un simbol permanent al credinței și rezistenței populației în timpul ocupației germane din 1916—1918. A fost profesor la Facultatea de Teologie de la Blaj. Arestat la vîrsta de 70 de ani, a cunoscut calvarul barbariei comuniste, a trecut prin temnița de la Sighet și a murit în domiciliu obligatoriu pe data de 4 august 1963. Este înmormîntat în cimitirul Belu-catolic.

BĂLĂNESCU Mihai — avocat din București, mort la Aiud.

BĂLĂNESCU Nicolae — profesor de română și latină din Craiova, a murit în temnița de la Gherla.

BĂLEANU Dumitru — consul, a trecut prin Jilava, lagărul Peninsula și a murit în temnița Aiudului, în 1953.

BĂLOSU — comisar de poliție la Oradea Mare, a murit în închisoarea de exterminare de la Făgăraș.

BĂLTĂNOIU Aurel — inginer miner, a murit la Aiud.

BĂNCILĂ MIHAI — avocat din Oradea, fost prefect de Bihor, a murit în lagărul de exterminare Midia, în 1953.

BĂNCILĂ Mircea — doctor, a murit în temnița Aiudului.

BĂNCILĂ — subofițer, împușcat în temnițele din Iugoslavia, în anul 1949, după ce a reușit să scape din România.

BOCĂRNEA Ovidiu — student la drept din Turnu Severin, frate cu cel de mai sus, mort în anul 1950 în luptele de la Izverna-Mehedinți.

BOCU Sever — fruntaș politic din Banat, născut la Lipova în anul 1874, luptător pentru Unirea cea mare, deputat, ministru de la 10 noiembrie 1928 la 7 iunie 1930, mort în temnița Jilava.

BODO — țaran din secuime, executat la Brașov în anul 1950 pentru că a pus dinamita la casa primarului care teroriza satul.

BOGA Dionisie, din Alba Iulia — mort pe data de 24 mai 1954 în temnița din Sighet.

BOGA Louis — vicar general al Diocezei catolice de Alba Iulia (cu drepturi și puteri episcopale), a murit la Sighet în 1954, după o anchetă salbatică la Ministerul de Interne.

BOGDAN Nicolae, din jud. Bălți — mort la Jilava.

BOGDAN Traian — arestat pentru credința, a fost chinuit și apoi spânzurat în podul casei lui în luna decembrie 1983.

BOGDANOVICI Alexandru-Șara — inițiatorul reeducării prin convingere de la Suceava și Pitești, a fost omorât de Turcanu, adversarul lui, care urmărea să facă reeducarea prin violență. După chinuri groaznice, a murit în timpul reeducării la Pitești, în 1951, strangulat cu mâinile de calaul studențimii din închisoare, Turcanu.

BOGDANFI Constantin — mort în temnița Aiudului.

BOHN Mateiaș — parașutat de americani în munții Făgăraș; prins, a fost executat la 26 decembrie 1951, la Jilava.

BOITOS Olimpiu — profesor universitar la Academia comercială de la Cluj, critic literar la revista *Tribuna*, fruntaș al Partidului Național Țăranesc, s-a sinucis când au venit să-l aresteze, în 1949.

BOITOS, născută Pescariu — soția lui Olimpiu, s-a sinucis împreună cu soțul când au venit să-i aresteze în 1949.

BORNEMISA Sebastian, născut în anul 1889 — ziarist, primar al orașului Cluj, a murit în 1951 la Sighet din cauza batailor din temniță.

BORDEIANU Ion-Jenica — născut în jud. Dorohoi, profesor la liceul Aron Pumnul din Brașov, exterminat la Capul Midia când peste bolnavii din infirmerie s-a aruncat, drept pedeapsă, apă rece în plină iarnă.

BORZ Emil — preot din com. Drighiu, jud. Salaj, după ce a trecut prin lagărul de exterminare de la Peninsula, a murit în temnița Aiudului în 1952.

BOSOANCĂ Mihai — colonel de Stat Major, implicat pentru că avea legături cu Ambasada Angliei, a fost condamnat la moarte și executat în septembrie 1951.

BOTEANU S. — împușcat pe frontieră în iulie 1950.

BOȚOC I. Constantin — țaran din jud. Iași, a murit în temnița de exterminare de la Galați.

BOȚIOC Alexandru, avocat, a fost executat.

BOȚO Ștefan — avocat din Craiova, fost director al Teatrului Național de la Craiova, mort la Gherla.

BOTEZ Gh. Ioan — profesor universitar la Iași, membru în Delegația permanentă a Partidului Național Țăranesc, deputat de Iași, mort în lagărul de exterminare de la Capul Midia în anul 1952.

BRACĂU Constantin — ofițer, mort în temniță.

BRAȘOVEANU, elev, executat.

BRAȘOVEANU — mort în temnița Aiudului.

BRATU Ion — țaran din com. Pietroșani, de pe valea Doamnei, jud. Muscel, a fost împușcat în ziua alegerilor din 19 noiembrie 1946, la secția de votare, de către bandele comuniste.

BRĂTĂȘANU Paul — inginer, originar din Craiova, condamnat în lotul masonic, a murit în temnița de la Pitești în anul 1957.

BRĂTESCU Toma — preot ortodox din com. Negrești de pe valea Glavaciogului, jud. Vlașca, după ce a ajuns inapt din cauza muncii forțate, a murit în lagărul de exterminare de la Poarta Albă, la 25 martie 1954.

BRĂTIANU Constantin-Bebe — secretar general al Partidului Național Liberal, deputat, mort pe data de 21 ianuarie 1956 la Spitalul Colțea, adus direct din beciurile Ministerului de Interne.

BRĂTIANU Constantin-Dinu — președintele Partidului Național Liberal, ministru de stat în guvernul de la 23 august 1944, a murit în temnița de exterminare de la Sighet la 13 martie 1953.

BRĂTIANU George-Gheorghe — profesor universitar la Facultatea de litere din București, deputat, președinte de partid, mort în temnița de exterminare de la Sighet, în celula 73, pe data de 23 aprilie 1953.

BRĂTIANU Mihai-Vasile — proprietar, mort în domiciliu obligatoriu în Bărağan, pe data de 10 ianuarie 1954.

BRĂTIANU Paul — mort în temnița Piteștiului.

BRÂNCU — muncitor din Sighișoara, judecat pe 12 mai 1976 pentru slogane împotriva regimului comunist, a murit în celulă în urma tratamentelor speciale și a electroșocurilor, în cursul aceleiași an.

BRÂNZĂ Luca — avocat basarabean, deputat, mort în temnița de exterminare de la Jilava, în 1957.

BRÂNZEI Ion — din Banat, împușcat în munți.

BRÎNCU Vasile — omorât în azilul psihiatric.

BRÎNDESCU Gavrilă — reîntors din Germania, a fost omorât, cu toate promisiunile că nu va avea de suferit.

BROSCĂȚEANU — notar din Dorohoi, mort la Aiud în 1951.

BRUTARU Vasile — tinar țaran din com. Pristol, jud. Mehedinți, împușcat în noaptea alegerilor din 19 noiembrie 1946, în padurea Bistrița de lângă Turnu Severin.

BUCOLALĂ Victor — mort în lagărul de la Periprava.

BUCȘAN Teodor — învățător din com. Durești, jud. Lăpușna, Basarabia, mort în lagărul de exterminare.

BUDA Ion — farmacist din com. Bilciurești, jud. Dimbovița, originar din com. Minaștur, mort în lagărul de exterminare de la Capul Midia, în anul 1952.

BUDA Ion — student din com. Bontest, jud. Arad, a fost condamnat la moarte pentru că a ajutat pe parașutiști. Executarea sentinței a avut loc la data de 31 octombrie 1953.

Prezentul „catalog” a fost întocmit după multe și dificile cercetări de CICERONE IONIȚOIU.

E evident oricui că acest „catalog” nu-i cuprinde decât pe cei căzuți în „prima linie” a rezistenței anticomuniste, ucși în mod direct de Securitate, mina executivă a unui sinistru organism, numit *regimul comunist*. Și îi menționează doar pe cei indubitabil știuți, căci mulți au pierit fără urmă.

Dar, cum nici o crimă nu poate fi dusă nicodată până la capăt, mai ales cea îndreptată împotriva unui popor, mulți din cei planificați a fi ucși, cei mai mulți, au reușit să supraviețuiască temnițelor comuniste. Dar ce-a însemnat această supraviețuire? O simplă mutare, o simplă mișcare de translație din celula îngustă, de câțiva metri pătrați, într-o închisoare mai mare, țara întreagă, cu sîrma ghimpată fixată pe granițe. Viețile acestora n-au mai fost însă vieți, ci o comă lentă, chinuitoare, vechetă mereu de ochiul clinic, neiertător, al aparatului represiv. Nu numai destine ratate pe totdeauna, spiritualități abătute din drumurile lor fi-rești, ci și, sub aspect fizic, mutilări irecuperabile, trupuri roase de boli grave care, debutînd acolo, în friguroasa celulă, sau în minele de plumb, sau la tăiat stuf, sau la spart piatră etc., au grăbit mai apoi moartea, oferind victimei privilegiul de-a pieri „în libertate”.

Oare „catalogul” tuturor acestora va putea fi vîredat întocmit? Greu de imaginat. Dar nu imposibil. E sarcina pe care și-o asumă de pe acum revista noastră, la redacția căreia au și început să se adune datele și pe care le așteptăm în continuare.

BUDEI Constantin — licențiat în drept și teologie, mort în temnița de la Gherla.

BUGARIN Grigore-Gore — poet bănățean, bolnav de TBC. La arestare, a aflat că cineva îl trecuse pe o listă de guvern imaginar. A murit în închisoare, la câteva zile după pronunțarea sentinței de condamnare, iar piesa „Decebal”, scrisă de el, care se juca atunci la teatrul din Timișoara, a fost scoasă din repertoriu.

BUIUC — din Timișoara, a fost aruncat înaintea trenului în anul 1946, din cauza convingerilor lui anticomuniste.

BULEATĂ Nicolae — muncitor, arestat pentru organizarea Sindicatelor galbene în România. A murit în temnița de la Jilava, în anul 1952.

BUJOI Ion — profesor la Politehnică, ministrul Industriei și Comerțului (1937), ministrul Economiei Naționale (1939), a fost arestat în luna martie 1948 și, după chinuirea sa în timpul anchetelor, condamnat la muncă silnică pe viață; a trecut prin închisorile Jilava, Minele de plumb din Maramureș și a murit în temnița Aiudului.

BURECU Nicolae — funcționar din Tulcea, a murit în temnița Aiudului în iarna 1957/58.

BURICESCU Dragu — general, arestat în 1957, la vârsta de 74 de ani, a murit la 6 octombrie 1957 în spitalul închisorii Văcărești, adus acolo de la Ministerul de Interne.

BURILEANU Tilică — director la Banca Națională, a murit în temnița de la Sighet.

BURTEA Traian — învățător din comuna Gheboieni, jud. Dimbovița, a murit în temnița.

BUȘILĂ — învățător din jud. Vrancea, a murit în temnița de la Galați.

BURSAN Constantin — deputat, arestat în lotul petroliștilor, a murit la Jilava în anul 1960.

BUTARU Doru — tânăr muncitor din București, mort în temnița de la Galați în anul 1959.

BUTNARU Ion — preot catolic din com. Faraoani, jud. Bacău, a murit în temnița.

BUTOIANU Dinu — muncitor, mort la minele de plumb de la Baia Sprie în anul 1953.

BURLUI Vasile — sublocotenent de marină, împușcat de ruși, în Delta Dunării, pe 25 august 1944.

BUZDUGAN Alexandru — tânăr mort în temnița Oradea Mare.

BUZEA Nicolae — din Ploiești, mort în lagărul de exterminare de la Salcia, în anul 1960.

BUNGHEZ — muncitor la fabrica de sticlă din Turda, exterminat în trenul morții Gherla-Tulcea, la 5 martie 1958.

BUZGAN Ion — din com. Berechiu-Arad, a dezarmat pe milițieni în timpul răscoalei din august 1954 și a fost împușcat imediat.

BUZNAVA Gheorghe — țaran din Tulcea, a murit la Aiud în iarna 1961/62.

BUTU Marange — elevă de 18 ani, s-a sinucis după arestarea părinților ei.

B

În căutarea omului pierdut

Rubrica de față ne-a fost sugerată de un panou din curtea sediului central al Asociației Foștilor Deținuți Politici din România. Anunțurile expuse reprezentau căutări ale unor copii, părinți, frați, surori, prieteni care încearcă să afle amănunte despre cei dragi lor dispăruți fără urmă în regimul comunist.

În perioada 13—15 iunie 1990, în „patriotismul” lor, „minerii” au vizitat și acest loc și, deas-tind totul, n-au cruțat nici panoul, făcându-l una cu pământul. O deșartă iluzie să crezi că suferința unor oameni pe totdeauna îndoliați poate fi stinsă sub lovituri de bâte și bocanci. Dimpotrivă, ea sporește.

„Abăcioaiei Maria, din București, str. Reconstrucției nr. 4, bl. 27, sc. I, et. 5, ap. 22, tel. 47.00.00 sau 50.37.94, roagă a i se comunica orice relații despre ABĂCIOAIEI LEON, născut la 18.II.1923, în com. Vornicenii, jud. Dorohoi, arestat în luna octombrie 1949, când era student la facultatea de li-tere și filozofie din Cluj, acuzat de crimă împotriva ordinii de stat și condamnat la 25 ani muncă sil-nică.”

„Cine cunoaște împrejurările în care a murit în închisoarea Aiud BAICU ILIE din com. Stolni-cești, jud. Argeș, căpitan de transmisiuni, e rugat să anunțe pe dr. Ovidiu Dinulescu la Spitalul ju-dețean Ploiești.”

„Relații privind pe DRĂGOI MARCEL, inginer electronist, născut la 6 ianuarie 1948, dispărut într-o încercare de trecere a frontierei în perioada 1—13 august 1973, așteaptă Litan Remus, str. Vol-taire 21 Cluj și Drăgoi Laurian, telefon 23.244, prefix 924 Sibiu.”

„Soția roagă pe cei ce au fost în lagărul de muncă Poarta Albă, Coasta Găleş, și care l-au cu-noscute pe prof. HUȚAN TEODOR, să comunice detalii despre el la adresa Huțan Elena Alexe, com. Frasin, satul Budșoia nr. 22, jud. Suceava.”

„Foști deținuți politici care l-au cunoscut pe IANCULESCU ȘTEFAN, născut în 1929, în Breba Veche, jud. Timiș, arestat pe data de 6 iunie 1948 la liceul din Arad și dispărut fără urmă, sînt ru-gați să comunice orice relații la secretariatul Asociației Foștilor Deținuți Politici din România.”

„Scriitorul Constantin Crișan roagă să i se comunice pe adresa redacției revistei „Memoria” orice date privind împrejurările în care a murit generalul NICOLAESCU AUREL, comandantul divi-ziei I infanterie, arestat în anul 1949 și dispărut în același an la închisoarea Gherla.”

„Rugăm pe cei care cunosc în ce condiții a murit în una din închisorile din București, între anii 1957—1961, economistul PAPADOPOUL PAUL, fost director general la Societatea de Telefoane înainte de 1948, apoi contabil la cooperativa „Armătura”, să anunțe redacția revistei „Memoria”.

„Cei care pot da informații despre preotul ROȘU PETRE din Sebeș Alba, dispărut ulterior lu-nii octombrie 1962, când se afla în lagărul Grind, sînt rugați să anunțe la telefon 42.16.35, după orele 19.”

„Cine l-a cunoscut pe căpitanul de rezervă SÂNDULESCU ANTON, de profesie învățător, con-damnat în 1952 pentru crimă de război la 25 de ani muncă silnică, cine i-a fost camarad sau subal-tern și poate da relații despre comportarea lui ca om și ca militar, în timpul campaniei din Răsărit, e rugat să scrie la redacția revistei „Memoria”, în vederea reabilitării lui morale post-mortem, pe care vrea să o obțină în fața justiției fiul său, scriitorul Al. Săndulescu.”

„Cine are cunoștință despre locotenentul de Securitate care în iarna 1952—1953 asigura paza deținuților politici de la depoul Tasaul, la Canal (brigada D 1), și în fiecare dimineață, la biroul tehnic al șantierului (ing. Slătineanu) aducea deținuților vești de la radio Europa Liberă, e rugat să anunțe redacția. A fost un om bun, s-a purtat omenește cu deținuții. După unele informații, la puțin timp după terminarea construcției depoului, ar fi fost arestat și condamnat la moarte.”

„Inginerul VASILESCU - COLORADO, unul din marii hidroenergeticieni ai noștri, a condus, ca inginer-șef civil, lucrările de la Canal, numit acolo în pofida părerii lui ca varianta ce i s-a dictat nu

se poate realiza (cum a și fost). În 1953, la sistarea lucrărilor, a fost arestat, acuzat de sabotaj și condamnat la moarte. Cine cunoaște ceva în legătură cu acest distins inginer e rugat să-l anunțe pe ing. A. Șeitan - P.O. Box 35336 - Houston, Texas - 77235-5336 - U.S.A.

„Cine l-a cunoscut pe STANCU I. ION, condamnat la moarte de Trib. Militar din str. Negru Vodă nr. 12 București, secția II Penală. Sentința a fost dată la 18 mai 1961. Rog anunțați la revista „Memoria”. Mulțumiri.”

„COTEANU ȘTEFAN, preot, a fost deținut la Gherla și a decedat în aprilie 1959. Cine l-a cunoscut și are bunăvoința de a ne relata împrejurările în care a murit, se poate adresa fiicei sale, Dumitrache Cornelia, telefon 44.48.13.”

„Cine l-a cunoscut pe preotul CONSTANTINESCU GH. IOAN, din satul Roienărei, comuna Corbi, județul Argeș, condamnat la moarte de Trib. Militar al Regiunii a II-a la 19 mai 1959 București, vă rog să anunțați familia la telefon 44.19.88. Vă mulțumesc. Ileana Preduț.”

„Cu rugămintea respectuoasă adresată tuturor acelor care au vreo cunoștință despre împrejurările morții tatălui meu, doctor inginer chimist FRANGOPOL DUMITRU, mort la Canal, unde s-a aflat în perioada august-octombrie 1952. Cu mulțumiri. Telefon 87.04.97.”

„Cu lacrimi în ochi, doi părinți bătrâni și bolnavi doresc să afle împrejurările sinuciderii fiului lor, studentul NEGREA ȘTEFAN, anul V Filologie, București, la Penitenciarul Gherla, în noiembrie 1958. Cei ce pot da relații, rugăm a se adresa: Negrea Petre, str. Hipodrom bl. H4, ap. 28 Brăila, telefon 946/38.400.”

„Rog cine îl știe pe ing. IOAN Z. GHEORGHE, decedat la Aiud. A lucrat ca deținut la Ateliere între 1947-1954 și a fost probabil îngropat acolo. Probabil a fost și la Gherla. Este rugat să dea telefon la 73.39.89, ing. Sădeanu. Vă mulțumesc.”

Cu inima grea ca plumbul, cu lacrimi în ochi, timp de 40 de ani îl caut pe tatăl meu, locotenent-colonel DOCAN GH. VASILE, comandantul Regimentului 25 infanterie Vaslui. Arestat în octombrie 1950 la Vaslui, a decedat în noiembrie 1954 în închisoarea Aiud (actul de deces fiind primit în 1958). Cine ne poate da - mie și mamei mele (paralizată, la pat, de 7 ani) - cât de puține relații despre tatăl meu, îl rugăm să ne comunice la adresa: Nazarea Mariana, P-ța Unirii nr. 6, bloc 6, scara C, et. II, p. 8, Iași sau la telefon 15128, prefix 981.

Cei care cunosc pe autorul versurilor „Întâlnire cu un scit”, compuse și recitate în Lagărul Peninsulei, printre deținuți, sint rugați să-l anunțe pe domnul Nicolae Volmer, comuna Brusturoasa, cod 5492, județul Bacău, sau redacția revistei.

Solicităm orice știre în legătură cu DRĂGOI MARCEL, născut la 6 ianuarie 1948, student la Electrotehnică în Cluj, cu ultimul domiciliu la Buzău, str. Poet Neculuță nr. 10; în perioada 1-13 august 1973, în vacanță fiind, dispare lăsând o scrisoare în care arăta că vrea să treacă granița clandestin. Drăgoi Laurian, tel. 924/23244.

DI. Neculai I. Staicu, realizator al sălii „Smaranda Braescu” din Muzeul satesc Buciumeni roagă, pe toți cei ce pot da relații cu privire la ultimii ani ai vieții și moartea SMARANDEI BRĂESCU, femeie-pilot și parașutistă, ca și despre locul unde a fost înmormântată. să le comunice revistei „Memoria”. Aviatoreasa-eroină a fost urmărită și prizonită de Securitate în ultimii ani de viață, bolnavă fiind, pentru că luase parte în timpul războiului la acțiuni de recunoaștere pe frontul de Est, un regiment de infanterie participant la eliberarea Basarabiei îi purtase numele, iar ulterior a semnat, alături de alți patrioți români, un memoriu către ONU, în care se arăta că alegerile din 1946 fuseseră grosolan trucate de comuniști.

Cine poate să dea relații despre COJOCARU AUREL (RELU), născut în comuna Licurici jud. Gorj, absolvent în 1944 al liceului militar „Mihai Viteazul” de la Timișoara, arestat în 1953-1954(?), condamnat, după care a avut domiciliu forțat la Mangalia, de unde a dispărut fără urmă - este rugat să comunice la redacția revistei „Memoria”.

Tatăl meu, CIUBOTARU I. COSTACHE, născut la 25 aprilie 1919 în comuna Parava, jud. Bacău, sergent în Regimentul 5 - Greu Focșani, a căzut prizonier la Cotul Donului; a fost dat dispărut; nu s-a întors cu Divizia Tudor Vladimirescu; prizonieri veniți prin 1951-52 afirmă că trăiește, iar alții că prin 1961-63 s-ar fi aflat la Gherla ca prizonier politic. Cei ce cunosc adevărul despre soarta lui sint rugați să scrie la Stichi Emanuel, str. Războieni nr. 13, Bacău.

CVRRVVS CV

ud

Der

SCINDITVR INCERTVS S

V S M V N D I

Lauff

A IN CONTRARIA MUNDVS

În vederea reconstituirii universului concentraționar românesc, ne adresăm: foștilor deținuți politici, foștilor deportați sau strămutați, foștilor prizonieri, foștilor dizidenți, foștilor anchetatori, magistrați, gardieni, rudelor, prietenilor sau cunoșcuților lor, oricăror altor persoane care au avut un contact nemijlocit cu detenția politică, să ne furnizeze orice date privitoare la împrejurările arestării, începînd cu ancheta, procesul, condițiile deportării sau locurile de detenție, condițiile penitenței (cazare, alimentație, torturi etc.), amintiri despre ei înșiși sau despre persoanele cunoscute de ei, ori să ne semnaleze unele evenimente mai deosebite la care au fost martori.

Fiecare mărturie trebuie să respecte cu strictețe adevărul.

Aceste date fac parte din patrimoniul moral și istoric al națiunii noastre și nu trebuie să dezertăm de la datoria de a le face publice.

MEMORIA

revista gîndirii arestate
Editată de
Uniunea Scriitorilor
din România

Redacția : Gh. Derevencu, Ion Iovan (secretar general de redacție) Marius Petrescu
Redactor responsabil de ediție : Marlana Cleo Pascu

Prezentarea artistică : Mircea Dumitrescu

Tehnoredactare : Nicolae Hașdanu. Machetare : Florance Pucă, Ana-Maria Orban.
Corectura : Anca Băcăuanu. Fotografii : Aurel Gărbov, Ion Mihăică, Bogdan Roală

MANUSCRISELE PREDATE REDACȚIEI NU SE ÎNAPOIAZA

Rețelele particulare și persoanele autorizate, interesate să difuzeze revista „Memoria”, în București și provincie, sunt rugate să ia legătura cu redacția, la sediul acesteia sau prin telefon 59.65.63.
Numărul 1 al revistei poate fi procurat în librării.

Coperta I — „Speculum hominis”, gravura în metal din 1645, de Adam Fabritius

Coperta IV — „Vera anatomiae Iugduno-batavae cum sceletis”, gravura în metal din 1610, de Willem Swanenburg.

Tiparul executat sub comanda nr. 338
la Imprimeria „CORESI”
București — România

